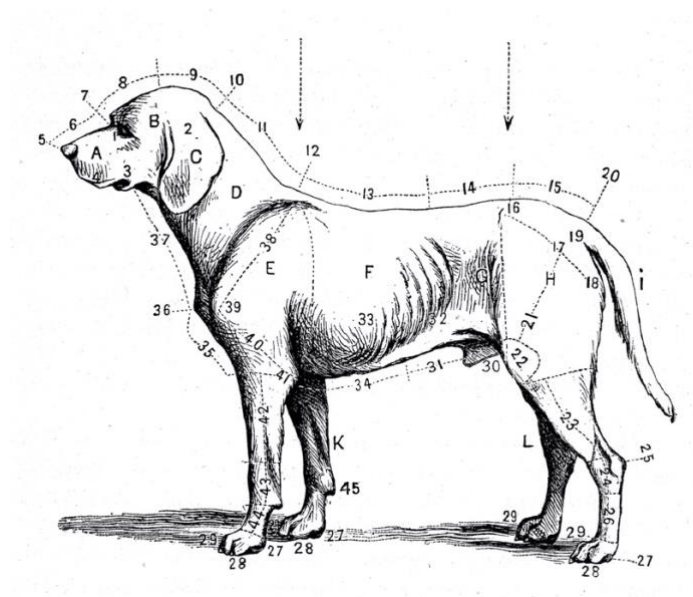

Lunds universitet
Masteruppsats i idé- och lärdomshistoria
ILHM05
Handledare: Monica Libell
HT2022

Ädlare stam och renare blod

Skapandet av den svenska rashunden 1887–1914

Emma Hultqvist

Abstract

Noble breed and pure blood: The making of the Swedish purebred dog 1887-1914

The concept of the purebred dog is fairly new: the modern notion of breed and practices of organized dog breeding was introduced in Sweden at the end of the 19th century. This thesis explores how the notion of pure breed is introduced when The Swedish kennel club (Svenska Kennelklubben, SKK) was founded in 1889. The thesis also explores how meaning is attributed to pure breed in relation to systematic breeding and the practices of standardized dog breeds, dog shows and stud books as pedigree record keeping. I look closer at why and how the dog breeding system was introduced and what problems a controlled dog breeding was meant to solve. The world of dog breeding is examined through Donna Haraway's concepts of *natureculture*, *becoming with* and *material-semiotics*.

This thesis shows how the notion of pure breed has both practical and ideological implications. Breed has practical uses when combined with a rational breeding method and is an effective tool in improving the dogs. The ideological implications of the notion of breed are far wider: it divides the dogs into different categories of purity and creates a hierarchal distinction between them. The hierarchal division is made visible through the broader notions of progress and development and different dogs are categorized as being part of either nature or culture. I discuss through these aspects how meaning is attributed to breed and purity in the making of the Swedish purebred dog.

Keywords: Dog breeds, Svenska Kennelklubben, Posthumanism, Donna Haraway, Natureculture, Material-Semiotics

Innehållsförteckning

1. ATT SKRIVA RASHUNDENS IDÉHISTORIA	1
SYFTET MED UNDERSÖKNINGEN	4
KÄLLMATERIAL OCH AVGRÄNSNING	5
TEORI OCH METOD	7
<i>Humanism och posthumanism</i>	7
<i>Donna Haraway</i>	11
<i>Naturkultur</i>	12
<i>Sällskapsarter och samtyllblivelse</i>	13
<i>Materiell-semiotik</i>	14
<i>Idéhistorisk kontext</i>	15
FORSKNINGSÖVERSIKT	15
DISPOSITION	22
2. KENNELKLUBBAR OCH HUNDKULTUR	23
RASBEGREPPET OCH TAXONOMI.....	23
RASHUNDSSYSTEMETS FRAMVÄXT I STORBRITANNIEN	26
DISKUSSIONERNA OM EN SVENSK KENNELKLUBB.....	28
KENNELKLUBBEN STARTAR	31
EN HUNDKULTUR I SIN LINDA.....	33
3. RASER, AVEL OCH RASFÖRÄDLING	35
FRAMSTEG OCH RATIONALITET.....	35
RENRASIGHET, ÄRFTLIGHET OCH AVEL	38
METODER FÖR RASFÖRÄDLINGSARBETE	40
FRAMTIDEN OCH DET FÖRFLUTNA.....	44
FÖRÄDLING AV DE SVENSKA HUNDRASERNA	47
4. STANDARDISERING OCH BEDÖMNING	51
STAMBOK FÖR FRÄMJANDET AV HUNDKULTUREN	51
RASSTANDARDER	55
ATT BEDÖMA EN HUND	58
ARBETET MED DEN RENRASIGA HUNDEN.....	62
5. RASHUNDEN OCH DESS SKAPARE	64
RÄDSLOR FÖR DEGENERATION	64
HUNDEN SOM NATUR ELLER KULTUR.....	67
HISTORIESKRIVNINGEN OCH RASEN.....	71

DEN GEMENSAMMA HISTORIEN	76
6. SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	80
RASHUNDEN SOM NATURKULTUR.....	82
VIDARE FORSKNING	84
LITTERATUR- OCH KÄLLFÖRTECKNING	87
BILDER.....	87
KÄLLMATERIAL	87
LITTERATUR OCH ELEKTRONISKA KÄLLOR	90

1. Att skriva rashundens idéhistoria

Hundar är således, började Flush misstänka, olika; några är ädla, andra enkla, och hans misstankar bekräftades av spridda repliker han hörde fällas i förbigående om hundarna på Wimpole Street. ”Har du sett på den rackan? En riktig bastard ... Kors, vilken fin spaniel. Bästa stamträdet i England! ... Synd att hans öron inte är en aning mer lockiga ... Har du sett vilken huvudtofs!”

Av sådana meningar, av de uttryck av beröm eller förakt med vilka de uttalades vid brevlådan eller utanför en pub där betjänterna utväxlade kapplöpningstips, förstod Flush innan sommaren var slut att det inte fanns någon jämlikhet bland hundar – somliga hundar är ädla hundar, andra är enkla. Vilketdera var han själv? Flush hade knappt hunnit hem förrän han noggrant undersökte sig i spegeln. Himlen vare prisad, han var en hund av ädel börd!¹

- Virginia Woolf, *Flush – Historien om en hund*

Precis som cocker spanieln Flush upptäcker i Virginia Woolfs roman har inställningen till hundar inte karaktäriserats av några jämlikhetsideal vare sig historiskt eller idag. Att en viss hund anses finare än en annan på grund av dess utseende, ras och härstamning tas ofta för givet på ett sätt som gör att den hierarkiska uppdelningen nästan ses som naturlig. Samtidigt är hundraser och deras utformning tydligt bundna till kulturen. Den som ser en renrasig hund idag tvekar nog inte att konstatera att den i högre grad än av det naturliga urvalet har formats av mänskliga idéer, ideal och kultur. Vad som däremot vid första anblick inte är särskilt tydligt är exakt hur uppfattningen om hundraser och renrasighet, samt dess inverkan på uppfattningen om vilken hund som ”fin” eller inte, är bunden till en specifik tidsperiod.

Den som idag vill veta hur en cocker spaniel ska se ut behöver inte lyssna på kommentarer på Wimpole street utan kan i stället titta i Svenska Kennelklubbens rasbeskrivning.

Rasbeskrivningen är kanske något mer prosaisk än Woolfs beskrivning av Flush, det går i den att bland annat läsa att cocker spanielns uppförande/karaktär ska vara ”till naturen gladlynt med en ständigt viftande svans”, att dess knäleder ”skall vara välvinklade” och att dess skalle ska vara ”välutvecklad och fint utmejslad. Den får varken vara för tunn eller för grov”.²

Framför allt är aveln reglerad: ”Endast funktionellt och kliniskt friska hundar med rastypisk

---

¹ Virginia Woolf, *Flush: historien om en hund* (Stockholm: Trevi, 1982), s. 23.

² Svenska Kennelklubben, *Standard för cocker spaniel*, <https://www.skk.se/sv/hundraser/cocker-spaniel/> [hämtad 2021-04-17].

konstruktion skall användas till avel.”³ Under tiden från där *Flush* utspelar sig på 1840-talet fram till idag har något hänt: ett standardiserat system för rasindelning och bedömning av hundar och därmed även dess användning i avel har införts.

Det här moderna rashundssystemet växer fram under andra halvan av 1800-talet i Storbritannien och sprider sig snart till övriga delar av Europa. Rashundssystemet innefattar specifika aktiviteter som hundutställningar och fältprov där hundarna bedöms för att sedan skrivas in i en stambok med dess härkomst nedtecknad. Hundraserna ska beskrivas, kategoriseras och standarder tas fram för hur en hund inom en viss ras ska se ut. Vad som tidigare bara varit abstrakta uppfattningar och ideal för hundar systematiseras och konkretiseras nu när hundarna bedöms och tilldelas poäng ner till minsta kroppsdel. Arbetet drivs av kennelklubbar i respektive land som både fungerar som kontrollorgan för stamboken och utställningarna samt arbetar aktivt med att förbättra hundarna och främja de rena raserna.⁴ Det system som utvecklats i Storbritannien införs så småningom i Sverige: 1889 startas Svenska Kennelklubben (SKK). Syftet med SKK formuleras 1890 till att vara att främja hundaveln genom förädling och förbättring av hundraserna.⁵ SKK har sedan dess bedrivit och utökat sin verksamhet, och har nu runt 300 000 medlemmar.⁶

Att ett rashundssystem införs har inte bara betydelse för hur hundar bedöms och kategoriseras utan det påverkar även hundens biologi och utseende. Historikerna Michael Worboys, Julie-Marie Strange och Neil Pemberton beskriver att hundarna drevs mot en allt större standardisering. Till en början var hunden till största delen uppdelad i olika typer som berodde på användningsområde för hunden och var i världen den fanns, till exempel skiljde sig en vallhund från en jakthund och två jakthundar från olika geografiska platser skiljde sig från varandra. När de blev beskrivna som raser blev de standardiserade, vilket drev hundarnas utseende inom rasen till att bli mer likformigt. Worboys, Strange och Pemberton liknar det vid en färgskala där hundar tidigare hade varit som färgerna i en regnbåge med stor variation inom en typ och där gränserna mellan olika hundtyper inte alltid var självklara. Efter kennelklubbarnas start och införandet av ett rashundssystem var raserna i stället snarare som avgränsade färger på färgprovskort, de hade blivit fasta kategorier som var åtskilda från

---

³ Svenska Kennelklubben, *Standard för cocker spaniel*.

⁴ Utvecklingen beskrivs mer utförligt i kapitel 2.

⁵ Nils Palmberg, *Svenska kennelklubbens jubileumsbok 1889–1989: en årskrönika* (Bromma: Svenska kennelklubben, 1990).

⁶ Svenska Kennelklubben, *Det här är Svenska Kennelklubben*, <https://www.skk.se/sv/om-skk/det-har-ar-skk/> [hämtad 2022-11-17].

varandra.⁷ Vad som drev den här utvecklingen kan diskuteras. Det fanns en övergripande ambition att förbättra hundstammen som ofta kontrasterades mot hunduppfödning för ekonomisk vinning. Historikern Harriet Ritvo menar att den uppdelning av hundar som skedde, där alla hundar lätt kunde bedömas och placeras in i ett hierarkiskt system, speglade idéer och ideal gällande ett samhällssystem som var ”naturligt” hierarkiskt.⁸ Att hundens kropp påverkats av de rasstandarder och avelsmetoder som använts är något som tas upp även idag i diskussionerna om ärftliga sjukdomar hos hundar. Det finns exempel på hur en överdriven avel gjort vissa hundraser näst intill livsodugliga med till exempel andningsproblem som drabbar många av de trubbnosiga hundraserna som mops och fransk bulldogg, eller livsförkortande genetiska hjärtproblem hos cavalier king charles spaniels.

En historia om rashunden i Sverige skulle också kunna ta sin början sommaren 2020 då kronprinsessan Victoria och prins Daniel gjorde det kontroversiella valet att köpa en cavapoo vid namn Rio. En cavapoo är en blandras, en mix mellan pudel och cavalier king charles spaniel, en typ av hund som har kommit att kallas för en ”modehund” de senaste åren. Att kronprinsessparet hade valt att köpa en blandrashund genererade en stor kritikvåg från allmänhet och hunduppfödare, vissa medlemmar i SKK krävde till och med att kungen skulle framtas titeln som SKK:s höga beskyddare. I samband med detta trädde även andra ägare av blandrashundar fram och berättade hur de ofta fått motta hånfulla kommentarer för att deras hundar inte är renrasiga.⁹ Även efter det har blandrashunden varit kraftigt omdebatterad och exempelvis tillägnats ett helt avsnitt av ett debattprogram i SVT.¹⁰ Genom de starka reaktioner som frågan har väckt går det att se att det finns ett renrasigt ideal som fortfarande är starkt idag. Det renrasiga idealet upprätthålls av SKK och andra intresseorganisationer som arbetar med att främja de renrasiga hundarna, att upprätthålla de rena raserna är där ett uttalat mål med verksamheten. Utöver det spelar uppfattningen om renrasighet förmodligen in i hur de flesta pratar om och förhåller sig till hundar, vare sig det är en blandras eller en renrasig hund kategoriseras den utifrån dess rasmässiga tillhörighet.

---

⁷ Michael Worboys, Julie-Marie Strange & Neil Pemberton, *The invention of the modern dog: breed and blood in Victorian Britain* (Baltimore, Maryland: Johns Hopkins University Press, 2018), s. 2.

⁸ Harriet Ritvo, *The animal estate: the English and other creatures in the Victorian age* (Cambridge, Massachusetts: Harvard Univ. Press, 1987), kap 2.

⁹ Josef Svenberg, ”Därför upprör kronprinsessans valpval”, *Dagens Nyheter* (DN) 18/8 2020, <https://www.dn.se/insidan/darfor-uppror-kronprinsessans-valpval/> [hämtad 2021-04-17].

¹⁰ Sveriges Television, *Mötet – Renras eller blandras?* (TV-program), (Stockholm: Sveriges Television 2021), <https://www.svtplay.se/video/31224674/motet/motet-sasong-2-renras-eller-blandras>.

Syftet med undersökningen

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka vilken betydelse ras hade vid rashundssystemets införande samt hur idéer om renrasighet och rasförädling formulerades och institutionaliserades av Svenska Kennelklubben och de personer som var aktiva i debatten om rashunden. I skapandet av rashundssystemet är det många trådar som möts: människans vilja att kontrollera och förbättra naturen, en ordningstanke som tar sig extrema former och uppfattningar om natur och kultur. Införandet av standardiserade hundraser och kennelklubbar diskuteras till viss del i internationell forskning, framför allt när det gäller utvecklingen i Storbritannien, men det finns inte någon studie som undersöker ämnet i en svensk kontext.

Undersökningen behandlar tiden runt starten av Svenska Kennelklubben och utgår till stor del från tidskrifter och litteratur som skapades inom ramen för SKK:s verksamhet. Även om det inte är att skriva SKK:s historia som är syftet med undersökningen blir kopplingen ofrånkomlig: rashundssystemets framväxt har ett tätt samband med dess institutionalisering i SKK. I undersökningen kommer därför de olika delarna i verksamheten och de metoder SKK använde att belysas, som till exempel diskussionerna om stamboken och om utställningarna. Framför allt är det frågan om varför och hur renrasighet diskuteras som är av vikt för att förstå vilken betydelse som den renrasiga hunden fick.

Det är uppenbart, bland annat genom exemplet med kronprinsessans cavapoo Rio, att rashunden som fenomen innehåller fler betydelser än endast de rent deskriptiva. Vetenskapsteoretikern Donna Haraway benämner materiens betydelseskapande förmåga som *materiell-semiotik*, rashunden och även blandrasen speglar i sin kropp en viss betydelse. Haraways teorier och materiell-semiotik ter sig därför som en bra teoretisk utgångspunkt att ta sig an källmaterialet i den här undersökningen. Genom att utgå från Haraways teoribildning vill jag undersöka vad som är inlagrat i begreppet rashund, hur det konstruerats i en svensk kontext. Genom att använda Haraway som utgångspunkt går det även att få en bättre överblick över hur både människa och hund har påverkats av relationen sinsemellan. Om man bara ser till människans påverkan på rashunden är det lätt att missa den påverkan som även hunden har på människan. Därför kommer även den gemensamma historien, med fokus på relationen mellan människan och hund, att undersökas.

De frågeställningar jag kommer att försöka besvara i min uppsats är:

- Vilken mening och betydelse ges till ras och renrasighet vid rashundssystemet införande i Sverige 1887–1914?
- Varför och hur genomfördes förändringen? Vilken var problembilden och vilka ideal arbetade man efter?
- Hur kan människan och rashundens gemensamma historia berättas?

Källmaterial och avgränsning

Det källmaterial som kommer att användas för undersökningen är tidskrifterna *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* 1887–1890, *Tidning för idrott* 1890–1892 och *Svenska Kennelklubbens tidskrift* 1893–1914.¹¹ Tidskriften *Hunden* är den första tidskrift som är helt dedikerad till hundfrågor i Sverige. Den startar ett år efter den stora hundutställningen i Stockholm som kan beskrivas som startskottet för den moderna hundkulturen i Sverige. Tidskriften *Hunden* startar två år innan Svenska Kennelklubben bildas, men blir vid SKK:s start dess officiella organ. Under drygt två år, från september 1890 till december 1892 har SKK ingen egen tidskrift utan har då *Tidning för idrott* som sitt officiella organ. I början av 1893 lanserar SKK en egen tidskrift som då tar över denna roll. Utöver tidningarna använder jag mig av de handböcker och populärvetenskapliga böcker om hundar som gavs ut under tiden för min undersökning, dessa är Carl Rudolf Sundströms *Handbok för hundvänner* från 1889 och Adolf Patrik Hamiltons *Kännetecknen på de flesta hundraser* från 1900. Den tidigare är till stor del utarbetad efter förlaga: Viggo Møllers *Hunden og hundracerne* från 1887, men i och med att den har bearbetats av Sundström går det att förmoda att den speglar de idéer som fanns i Sverige under den här tiden.

Jag har valt att avgränsa källmaterialet till de ovan nämnda tidskrifterna och handböckerna eftersom jag genom dem hoppas kunna komma åt den huvudsakliga arenan för debatten om rashunden. Det gavs under undersökningsperioden även ut några mindre skrifter om enskilda hundraser. Dessa återgavs ofta i tidskrifterna som artikelserier och har därigenom ingått i källmaterialet. Utöver det har dessa skrifter inte undersökts specifikt eftersom det är de huvudsakliga utvecklingslinjerna jag vill komma åt och dessa menar jag speglas väl i de tidskrifter och handböcker jag undersöker snarare än i litteraturen om enskilda hundraser. Under den senare delen av undersökningsperioden gavs det även ut nyhetsbrev från det

---

¹¹ Källmaterialet finns tillgängligt på Universitetsbiblioteket i Lund.

flertalet specialklubbar som bildats för enskilda hundraser, dessa har valts bort av samma skäl. En svensk tidskrift som jag inte har tittat på i den här undersökningen är Svenska jägareförbundets tidskrift. Även om hundavel diskuterats även där skiljer sig inriktningen från de tidskrifter som diskuterar hunden specifikt, den behandlar i första hand frågor om jakthundar medan de bredare diskussionerna om rashundar förs inom SKK:s verksamhet och de tidskrifter som undersöks här.

I mitt urval av material har jag valt att använda de texter som behandlar frågan om hundraser och/eller hundavel från den relevanta tidsperioden. Jag har valt bort texter som behandlar skötsel och dressyr av hundar eftersom det faller utanför mitt undersökningsområde, även skönlitterära texter eller texter om enskilda hundar faller bort. I läsningen av materialet har alla nummer inom tidsspannet för de olika tidskrifterna som används gått igenom. Fokus har lagts på artiklar med antingen mer argumenterande innehåll eller de artiklar med ett deskriptivt innehåll där ett idéinnehåll kan utläsas. Jag har helt koncentrerat mig på svenska texter och en svensk debatt. Det fanns i Sverige en kunskap om den utländska hundlitteraturen, vilket kan ses i litteraturanmälningarna i SKK:s tidskrift. Avgränsningen till svensk litteratur motiveras av att kennelklubbarnas verksamhet i högsta grad var nationell och arbetet skedde inom en nationell kontext.

Undersökningen tar sin början 1887 eftersom det först är då det finns en tidskrift som är helt dedikerad till hundar. Även om frågan om hunden och hundavel har tagits upp tidigare är det först då det går att undersöka den strukturerat. Att tidningen startar två år innan SKK grundas ger en bra inramning för hur de diskussioner som ledde fram till SKK:s start såg ut. Att sätta slutpunkt för min undersökning 1914 har främst två orsaker: första världskrigets utbrott skapar ett uppehåll i hur det är möjligt att arbeta med hundar och vilken vikt som läggs vid frågan.¹² Den andra orsaken är att SKK firar sitt 25-årsjubileum 1913, de gör därför en utvärdering av sin verksamhet som publiceras 1914. SKK förändras under den här tiden: de går från att vara en nystartad klubb med ett par hundra medlemmar till att bli en stor riksorganisation med ett flertal specialklubbar under sig. Att under en så pass lång tid undersöka den debatt som förs ger möjlighet att se hur den förändras under den här tiden. Jag menar även att det krävs den här tidsrymden för att följa SKK även när de har blivit en etablerad organisation.

---

¹² Palmborg 1990, s. 52.

Teori och metod

Att skriva om hunden när man ska skriva om djur i historien kan vara vanskligt. Något som är säkert är att synen på och relationen med hunden inte kan räknas som representativ för densamma med alla arter – hunden brukar ändå beskrivas som människans bästa vän. Däremot är hunden intressant just för att den är så pass omhuldad. I posthumanistisk teori har hunden haft en central roll genom vetenskapsteoretikern Donna Haraways texter. Hunden kan benämnas som en *gränsvarelse*, ett begrepp Haraway använder för att beteckna en varelse som rör sig mellan olika kategorier.¹³ Dessa gränsvarelser menar hon har en destabiliserande funktion eftersom det genom dem finns möjlighet att bryta ner distinktionerna mellan till exempel människa/teknik, människa/djur och kultur/natur och därmed synliggöra konstruktioner av både makthierarkier och det egna jaget.¹⁴ Den mest kända av Haraways gränsvarelser än hennes cyborg, en blandning av människa och teknik. Hon använder cyborgen för att visa att människan inte endast existerar i sig själv oberoende av tekniken och världen runt henne utan redan är en hybridvarelse. Den maskulint kodade cyborg, som från början uppstod som en idé att förbättra människan med hjälp av teknik, blir hos Haraway i stället en feministisk gränsupplösande varelse.¹⁵ De senaste åren har hon främst koncentrerat sig på relationen mellan människan och andra arter samt upplösningen där emellan. Hon har bland annat skrivit om primater som gräns mellan mänskligt och djuriskt men har i flera texter koncentrerat sig specifikt på hunden. Hundens status som gränsvarelse kommer av att den ofrånkomligt är en del av naturen i och med sin biologiska kropp och sin tillhörighet i kategorin *djur*, men hunden i form av rasdjur är minst lika mycket en produkt av kultur. Att använda rashunden som analytiskt objekt menar jag därför blir användbart för att synliggöra den reella/uppfattade gränsen mellan natur och kultur. Haraways texter ger en möjlighet att analysera frågor om natur, djur och människa utifrån ett sammanhållet ramverk. Hon visar i sina texter på hur de ”naturliga” processerna är uppbyggda av natur och kultur i samspel och det är utifrån hennes teori och olika begrepp som jag kommer att analysera materialet.

Humanism och posthumanism

Posthumanismen har kommit till som en reaktion på humanismen, men är samtidigt en fortsättning på denna. Genusvetaren Cecilia Åsberg beskriver humanismen som framför allt

---

¹³ Donna J. Haraway, *Apor, cyborger och kvinnor: att återuppfinna naturen* (Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2008), s. 10.

¹⁴ Donna J. Haraway, *Manifestly Haraway* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2016), s. 53.

¹⁵ Se vidare i ”A cyborg manifesto” i Haraway, *Manifestly Haraway*, 2016.

en antropocentrism och hon menar att den i sina försök att komma fram till det gemensamt mänskliga skapar en konstruerad mänsklig essens som då utestänger allt annat.¹⁶ Den kritik som de posthumanistiska teoretikerna riktar mot humanismen bygger i huvudsak på att de ser humanismen som den ideologi som upprätthåller idéer om människan som väsensskild från alla andra varelser och att det mänskliga uppnås genom att övervinna och kontrollera naturen. För att kunna ge en övergripande bild över den posthumanistiska teoribildningen krävs det därför ett stickspår in i humanismen och de humanistiska idéerna. En introduktion till humanismen är även av relevans i och med att den är en av de stora idéströmningarna under tiden för undersökningsperioden och därmed till viss del lägger grund för undersökningens historiska kontext.

Humanismens start brukar förläggas till renässansen och renässanshumanisterna, även om dessa själva inte använde begreppet. Själva begreppet humanism, hämtat från tyskans *Humanismus* som myntades i början av 1800-talet, börjar under 1800-talet användas för att beteckna de idéer som fanns kring människan och hennes särart.¹⁷ Den idé humanismen representerar är uppfattningen om att det finns något specifikt mänskligt, en essens som förenar alla människor. Människan har då särskilda rättigheter endast i kraft av att vara människa, bortom kategorier som klass och kön. Inom humanismen läggs fokus på individ och individualitet där människan är i grunden fri och unik, inte bunden vid olika typer av kategoriseringar.¹⁸ Den egenskap som får en särställning inom humanismen vid är förnuftet: det är som förnuftsvarelse som människan får sin särart. Människan uppvärderas både på ett individuellt och ett gemensamt plan, där varje människa har en unik individuell erfarenhet och är samtidigt del av en större allomfattande mänsklighet. Människan blir därmed sin egen och inte ett uttryck för en särskild grupps intressen.

Inneboende i de humanistiska idéerna finns också uppfattningen att människan är något essentiellt annorlunda från resten av den naturliga världen och att hon därför har en särställning. Idéer om mänsklig exceptionalism och en antropocentrisk världsbild har dock varit närvarande genom hela idéhistorien och kan inte enbart tillskrivas humanismen. Under antiken delade Aristoteles in själen i tre delar: två av dessa delade människan med djuren och växterna, men den tredje delen av själen var människan ensam innehavare av och det var den

---

¹⁶ Cecilia Åsberg, "Läskunnighet bortom humanioras bekvämlighetszoner", i *Posthumanistiska nyckeltexter*, red. Cecilia Åsberg, Martin Hultman & Francis Lee (Lund: Studentlitteratur, 2012), s. 9.

¹⁷ Tony Davies, *Humanism* (Lund: Studentlitteratur, 2010), s. 17.

¹⁸ Davies 2010, s. 25.

som gav henne hennes intellekt och rationalitet.¹⁹ Även kristendomen tillskrev människan en själ som skiljde henne från djuren och menade att det berodde på att människan var skapad i Guds avbild. Tillsammans med imperativet att människan blivit tilldelad jorden och blivit satt till dess herre skapades en uppdelning mellan människa och natur och lade en stabil grund för en instrumentell syn på naturen. Människan blev därmed något kvalitativt annorlunda än resten av naturen och placerades ovanför de andra varelserna i den föreställda hierarkin.²⁰ Några senare exempel på hur idéerna om mänsklig exceptionalism tar sig uttryck kan ses hos bland annat Francis Bacon och René Descartes. För Bacon innebar de vetenskapliga framstegen just att övervinna naturen och bli herre över denna med förnuftets hjälp. Descartes utgör ett av de främsta exemplen på hur människan setts som essentiellt annorlunda från övriga djur – eftersom djur saknade människans förnuft var de att likställa med automater som endast reagerade på sina intryck.²¹ Vad som händer under 1800-talet är att humanismen växer fram som ett idealiserat begrepp, vad litteraturvetaren Tony Davies beskriver som en form av en abstrakt humanism. De idéer som funnits under lång tid formuleras då till en sammanhängande idébildning och det lades en särskild vikt vid att just beskriva människans essens. Davies benämner det som att det skapades näst intill en mänsklighetsreligion.²²

Det är inte helt lätt att kritisera humanismen, de humanistiska idéerna om jämlikhet mellan människor och tilltron till förnuftet har varit en stor del i utvecklingen till det moderna samhället. Synen på humanism har dock under lång tid varit dubbel: antingen ses den som bålverket i kampen mot tyranni, okunnighet och det samtida samhällets materialism, eller så ses den som en rökridå för det moderna samhällets förtryck. Den senare ståndpunkten har särskilt förts fram av Theodor Adorno och Max Horkheimer i deras diskussioner om upplysningens dialektik.²³ Jean-François Lyotard tar upp humanismen som en av sina metaberrättelser: myten om det moderna där renässansen är dess barndom och dess slagord är humanism.²⁴ Kritiken mot humanismen bygger i första hand på att den i sin vilja att definiera mänskligheten har stängt andra ute, till exempel icke-vita människor, som då har setts som något essentiellt annorlunda och inte heller inkluderats inom ett rättighetsramverk. Davies beskriver det som att alla humanismer fram tills idag har varit imperialistiska, grupper har

---

¹⁹ Keith Thomas, *Man and the natural world: changing attitudes in England 1500-1800* (London: Penguin, 1984), s. 30.

²⁰ Thomas 1984, s. 31.

²¹ Ibid s. 33.

²² Davies 2010, s. 32, 35.

²³ Ibid s. 11.

²⁴ Ibid s. 31.

kontinuerligt uteslutits från begreppet mänsklighet – humanismen har ofta verkat i förtryckarnas tjänst genom historien.²⁵

Posthumanismen växer fram som en motreaktion mot humanismens förtryckande och utestängande aspekter men lyfter till skillnad från tidigare kritiker även fram humanismens användande av det mänskliga som utgångspunkt. Litteraturvetaren Marie Öhman beskriver hur humanismen i sitt betonande av förnuftet som en gemensam mänsklig egenskap, men också en egenskap som är helt förbehållen mänskligheten, skapar en skarp linje mellan det mänskliga och det icke-mänskliga. Det skapas därför en uppfattning av människan som det konstanta subjektet medan det icke-mänskliga, till exempel naturen eller djuret, alltid blir reducerat till ett objekt. I detta följer också en hierarkisk uppdelning mellan mänskligt och icke-mänskligt, subjekt och objekt.²⁶

Posthumanismen som övergripande teoribildning beskrivs av litteraturvetaren Cary Wolfe som ett fokus på att se människan som en del av, inbäddad i, olika företeelser som natur, biologi och teknologi. Detta ställs i kontrast mot den humanistiska inställningen där fokus läggs vid människans särskiljande drag, då främst förnuftet. Wolfe menar att det finns en antropologisk dogm inom humanismen, där det mänskliga uppnås genom att överskrida det djuriska och kroppsliga, och i förlängningen allt materiellt.²⁷ Posthumanismen innebär tvärtom att det materiella tillskrivs ett värde, både som betydelsebärare och som fysisk realitet. Att studera icke-mänskliga djur, som till exempel Haraway gör, är endast en av många inriktningar inom det posthumanistiska fältet. De olika posthumanistiska teoribildningarna innebär både olika fokusområden och till viss del olika synsätt på posthumanismen, men de har även vissa förenande drag. Gemensamt för de posthumanistiska teorierna är att även det icke-mänskliga tillskrivs en agens, där människan inte ses som ett konstant subjekt som möter det materiella i form av objekt, utan att även det icke-mänskliga har möjlighet att påverka i olika former av agens.²⁸ Några exempel på olika inriktningar inom posthumanismen är Rosi Braidotti som undersöker kropp och materialitet, Karen Barad som skriver posthumanistisk feministisk agensteori utifrån sin position som kvantfysiker, samt aktör-nätverksteorin (ANT) där fokus ligger på nätverk istället för subjekt-objektsrelationer.

---

²⁵ Davies 2010, s. 178.

²⁶ Marie Öhman, "Från humanism till posthumanism", i *Litteratur och språk: Ekokritik, Jean-Henri Fabre, Återvinningsens estetik, Kerstin Ekman, Humanism och posthumanism, Elektriska fär och mekaniska människor, Djurkaraktärer, Kultur och hållbar utveckling*, red. Sture Packalén (Västerås: Mälardalens högskola, 2009).

²⁷ Wolfe, Cary, *What is posthumanism?* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2010), s. xiv.

²⁸ Åsberg, "Läskunnighet bortom humanioras bekvämlighetszoner", 2012, s. 14.

Jag kommer att använda mig av posthumanism och hur djur förstås genom denna teoribildning som teoretiskt perspektiv för min analys av materialet. I första hand kommer jag att utgå från Donna Haraways texter *The companion species manifesto*, publicerad i boken *Manifestly Haraway*, och *When species meet*.²⁹ Att beskriva Haraway som en posthumanist är inte helt oproblematiskt eftersom hon själv inte identifierar sig som det. Hon har därför ibland benämnts som ”den motvilliga posthumanisten”, trots att hon beskrivs som en nyckelteoretiker i fältet.³⁰ Att min undersökningsperiod står stabilt inom den era där den humanistiska ideologin var som mest framträdande menar jag gör posthumanismen särskilt användbar som teoretiskt perspektiv: i och med att teoribildningen har kommit till som kritik mot humanismen ger den möjlighet att granska tidsperioden kritiskt. Samtidigt är posthumanismen och särskilt Haraway nyanserad i sin kritik av humanismen. Just kritiken av människans herravälde över naturen är en historia som har berättats många gånger: om hur människan genom sina idéer om överhöghet och strävan efter att behärska naturen har lagt grunden för dagens utnyttjande av naturresurser. Att använda Haraways teorier blir därför värdefullt eftersom hon samtidigt som hon kritiserar humanismens subjekt-objektsrelation till naturen även lägger fokus på hur människa och hund blir till i förhållande till varandra. Det ger ett något mer nyanserat synsätt än en ren kritik av människans påverkan, vilket ger ökade analysmöjligheter. Jag har även i ämnesvalet för min undersökning starkt inspirerats av posthumanismen och de nya möjligheter den ger till att titta på ämnen som inte alltid ansetts vara legitima undersökningsobjekt. Posthumanismen bidrar med att, som Wolfe uttrycker det, ”to take seriously the question of the animal”.³¹

Donna Haraway

Donna Haraway inleder sin bok *When species meet* med en beskrivning av två bilder av hundar, en beskrivning som på ett kärnfullt sätt visar hennes syn på möjligheten till kunskap och hur hon ser på människors och andra djurs varande i världen.³² Den ena ”hunden” är över huvud taget ingen hund, utan en hundliknande stubbe, helt övertäckt av olika mossor och gräs. Stubben benämner hon som *Jim’s dog* och den får representera en varelse som är helt och hållet uppbyggd av den omgivande naturen. Som en motpol till *Jim’s dog* tar hon in ”den

---

²⁹ Haraway, *Manifestly Haraway*, 2016; Donna J. Haraway, *When species meet* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2008).

³⁰ Cecilia Åsberg, ”Donna J. Haraway: den motvilliga posthumanisten”, i *Posthumanistiska nyckeltexter*, red. Cecilia Åsberg, Martin Hultman & Francis Lee (Lund: Studentlitteratur, 2012), s. 47.

³¹ Cary Wolfe, *Animal rites: American culture, the discourse of species, and posthumanist theory* (Chicago: University of Chicago Press, 2003), s. 190.

³² Haraway, *When species meet*, 2008, s. 5-8.

vitruvianske hunden”, en skämtteckning där Leonardo da Vincis ritning över den symmetriska människan är utbytt mot en ritning av en lika symmetrisk hund. Båda två av Haraways hundar är just symboler: den ena visar ett djur som är fullständigt ett med sin omgivning, det går inte att skilja ut den från de andra arter den är uppbyggd av, medan den andra visar ett djur som är helt igenom logiskt organiserat, överblickbart och åtkomligt för förnuftet. Den vitruvianske hunden får hos Haraway representera den humanistiska ambitionen där fullständigt objektiv kunskap om och kontroll av hunden i fråga anses uppnåelig. Haraway gör ingen hemlighet av att det är den första hunden som hon bäst anser representerar hennes syn på hur världen ser ut, en illustration av hennes mer långtgående idéer om arters ömsesidiga beroende. Mer konkret går det att säga att Haraway inte anser att världen kan studeras utifrån en fränkopplad och fullständigt objektiv synvinkel, utan att det är endast från ett inifrånperspektiv där människan även är en del av det hon studerar: ”I am a creature of the mud, not the sky”.³³

Naturkultur

Haraways ovilja att dela upp världen i subjekt och objekt går vidare i hennes övriga begreppsbildning. Det är framför allt den dikotomiska indelningen av världen i natur och kultur som kritiseras. Hon myntar därför begreppet *naturkultur* (*natureculture*) för att beteckna detta och visa att dessa aldrig har varit åtskilda. Enligt Haraway har kategorierna natur och kultur aldrig existerat på ett reellt sätt, utan hon menar att vad som existerat alltid har varit en blandningssfär uppbyggd av komplexa processer. Haraway tar upp just rashunden som ett exempel på en varelse som överskrider de vanligt uppfattade gränserna mellan natur och kultur. Hon vill inte placera den helt och hållet i någon av kategorierna, rashunden kan varken naturaliseras helt eller ses som uteslutande en del av en kulturell sfär.³⁴

I sitt myntande av begreppet naturkultur tar Haraway också en ståndpunkt bortom både empirism och socialkonstruktivism. Om den empirisk-realistiska modellen tillskrev allt för mycket att vara ren natur gjorde den socialkonstruktivistiska modellen, där ”naturliga” processer skulle dekonstrueras, att allt i stället räknades som kultur.³⁵ Haraway försöker införa ett nytt sätt att se på natur och kultur bortom de uppdelningar som har gjorts och i stället se kategorierna som sammanflätade. Begreppet naturkultur blir relevant för undersökningen

---

³³ Haraway, *When species meet*, 2008, s. 3.

³⁴ Haraway, *Manifestly Haraway*, 2016, s. 98.

³⁵ Baukje Prins, ”The Ethics of Hybrid Subjects: Feminist Constructivism According to Donna Haraway”, *Science, Technology, & Human Values*, 20:3 (1995), s. 352–367.

eftersom det ger möjlighet att granska hur natur- och kulturbegreppen används i materialet och ge en alternativ förklaringsmodell.

Sällskapsarter och samtillblivelse

Begreppet naturkultur får också en mer applicerad betydelse när det kommer till hur människans relation med andra arter ser ut. Haraway menar själv att hennes texter handlar om implosionen mellan kategorierna natur och kultur.³⁶ Haraway myntar begreppet *sällskapsarter* (*companion species*) i sitt *The companion species manifesto* för att beskriva hur människan lever tillsammans med och är förbunden med andra arter. Hon beskriver hur sammanslagningen av kategorierna natur och kultur till en och samma naturkultur ger möjlighet att koncentrera sig på det specifika förhållandet i en viss situation: sällskapsarternas hoptrasslade liv. Att leva tillsammans med djur är att ”inhabit their stories”, och att berätta den gemensamma historien.³⁷ För att undersöka den gemensamma historien anser hon att man måste se en företeelse som uppbyggd av olika lager av historia, biologi och naturkultur.³⁸ Haraway menar att det som ses som naturligt är påverkat av ett antal historiska lager av mänskligt inflytande, samtidigt som även människan påverkas. Hon lägger särskilt vikt vid den historiska aspekten, att visa på hur människa och djur har omformats tillsammans.

Haraway tar med posthumanismens motvilja mot tydliga gränser mellan subjekt och objekt i sin beskrivning av sällskapsarter, hon trycker på att det inte finns några på förhand existerande subjekt eller objekt. I stället läggs vikten vid relationen och hur båda parterna i en sådan relation blir till i förhållande till varandra.³⁹ Det ömsesidiga samskapandet menar hon sker på alla nivåer, från genetisk till personlig och vidare till övergripande ekologisk nivå: ”We are, constitutively, companion species. We make each other up, in the flesh.”⁴⁰ Hon menar att en varelse inte finns till före sina relationer, det är vad som utgör den, vilket är ytterligare en anledning till att hon anser att de på förhand bestämda kategorierna ”natur” och ”kultur” blir irrelevanta. Det är det denna samskapande relation som Haraway benämner som *samtillblivelse* (*becoming with*). Naturen är hos Haraway aldrig statisk utan ständigt i omformning i och med dess beroende av relationer, det är en natur som, för att använda Haraways uttryck, alltid är nere i den bildliga leran.

---

³⁶ Haraway, *Manifestly Haraway*, 2016, s. 108.

³⁷ *Ibid* s. 111.

³⁸ *Ibid* s. 94.

³⁹ *Ibid* s. 98.

⁴⁰ *Ibid* s. 94.

Materiell-semiotik

Posthumanismen kan beskrivas som en återgång till det materiella, efter att språket haft en central roll inom poststrukturalism och postmodernism.⁴¹ I detta har kroppen en central roll och de betydelser som finns inbäddad i denna: vad Haraway benämner som materiell-semiotik. I detta begrepp lägger Haraway in att kroppen är bärare av betydelse, den är meningsskapande. Precis som i Haraways mer övergripande resonemang kring sällskapsarternas samtillblivelse lägger hon även vikt vid att kroppens kulturella betydelse skapas i mötet. Detta är högst relevant i förhållande till hundens historia, där det i rasförädlingsarbetet är hundens kropp som omformas. Genom materiell-semiotik förbinds det fysiska med det meningsskapande och blir ett alternativ till att gå tillbaka till den typen av essentialism som posthumanisterna kritiserar.⁴²

Den strukturalistiska semiotiken, som förklarar hur mening och betydelse förmedlas, grundades som fält av Ferdinand de Saussure. Enligt Saussure uppkommer betydelse inom lingvistikens genom att saker existerar i motsatspar och dessa får då sin betydelse i förhållande till sin motsats. Inom posthumanismen i stort och även hos Haraway kritiseras denna dikotomiska uppdelning i motsatser och genom sitt begrepp materiell-semiotik lägger hon vikt vid hur mening skapas relationellt och existerar även utanför språket.

Begreppet materiell-semiotik beskrivs kanske tydligast genom Haraways egna ord där hon funderar kring sin egen och sin hund Ms. Cayenne Peppers kroppslighet:

How would we sort things out? [...] One of us, product of a vast genetic mixture, is called 'purebred.' One of us, equally product of vast mixture, is called 'white.' Each of these names designates a racial discourse, and we both inherit their consequence in our flesh.⁴³

Det finns i begreppet en inbyggd historisk dimension: Cecilia Åsberg, Martin Hultman & Francis Lee beskriver materiell-semiotik som både ett analytiskt förhållningssätt och en metod för att spåra vad de kallar genealogiska rötter av sammanlänkad mening och materialitet.⁴⁴ Eller annorlunda uttryckt: ett sätt att se vilka betydelser som finns inlagrade i ett visst fenomen. I det här fallet är fenomenet rashundar, och vilka betydelser, vilken mening har då dessa? Det är detta jag vill försöka nysta upp i den här uppsatsen.

---

⁴¹ Cecilia Åsberg, Martin Hultman & Francis Lee, "Möt den posthumanistiska utmaningen", i *Posthumanistiska nyckeltexter*, red. Cecilia Åsberg, Martin Hultman & Francis Lee (Lund: Studentlitteratur, 2012), s. 30–32.

⁴² Ibid s. 32–33.

⁴³ Haraway, *Manifestly Haraway*, 2016, s. 93.

⁴⁴ Åsberg, Hultman & Lee, "Möt den posthumanistiska utmaningen", 2012, s. 32.

Idéhistorisk kontext

Utöver att utgå från Haraways teorier och begrepp *naturkultur*, *sällskapsarter*, *samtillblivelse* och *materiell-semiotik* kommer jag även att kontextualisera källmaterialet i dess idéhistoriska sammanhang. Jag utgår i min metod från bland annat idéhistorikern Lennart Olausson som identifierar arbetet med en texts kontext som det viktigaste kännetecknet för idéhistorisk forskning. Han beskriver utforskandet av källtexter som ett cirkulärt närmande av texten där det sker en kontinuerlig vandring mellan en text och dess olika kontexter, där den ständiga omläsningen är central för analysen. Olausson beskriver också kontextualiseringen som en viktig del i själva analysen av texten, en text kontextualiseras genom att sättas in i sitt sociala och idémässiga sammanhang.⁴⁵ De kontexter jag har valt att använda för den här undersökningen är taxonomiska idéer om indelning och hierarkier i naturen, utvecklingen av avelsmetoder, framstegs- och utvecklingsidéer samt motsvarande degenerationsidéer. Dessa kontexter har valts ut för att de har en stark koppling till humanismen och därmed även är av relevans för den posthumanistiska analysen.

Forskningsöversikt

När idéhistorikern Gunnar Broberg år 2004 publicerade sin monografi om kattens historia liknade han djurens plats i historien vid ett område som ännu inte var kartlagt, utan den som vill skriva en sådan historia ”befinner sig i en geografi utan karta och kompass och måste lita på sin egen orienteringsförmåga”.⁴⁶ Att området varit relativt utforskat kan bero på att attityden till djur och idén om dess ställning historiskt sett inte har varit särskilt positiv, djuret har karaktäriserats av brist i förhållande till människan och setts som ofrånkomligt bunden av sin natur. Som idéhistorikern Monica Libell beskriver har det börjat ändras inom humaniora och samhällsvetenskap sedan 1980-talet, då först postmodernismen och senare posthumanismen leder till att djur betraktas som aktörer i sin egen rätt.⁴⁷ Sedan Broberg gjorde sitt utlåtande 2004 har en hel del skett och djur har fått en mer självklar plats som undersökningsobjekt, bland annat inom posthumanismen. Det finns dock fortfarande en hel del ämnen som inte har undersökts och hundraser och införandet av hundrassystemet i Sverige är ett av de områden där det inte finns någon tidigare vetenskaplig forskning. Den

---

⁴⁵ Lennart Olausson, ”Från text till text”, i *Idéhistoria i tiden: perspektiv på ämnets identitet under sjuttiofem år*, red. Nils Andersson & Henrik Björck (Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2008).

⁴⁶ Gunnar Broberg, *Kattens historia: Sverige speglat i djurets öga* (Stockholm: Atlantis, 2004), s. 471.

⁴⁷ Monica Libell, ”Från kolonialism till posthumanism”, i *Djurens idéhistoria*, red. Gustav Holmberg, Svante Nordin & Anna Tunlid (Nora: Nya Doxa, 2010).

litteratur som behandlar hundraserna och hundrasernas historia i Sverige är uteslutande populärvetenskaplig. Exempel på sådan litteratur är Göran Hermelins *Hunden – förr och nu* från 1977, Åsa Lindholm och Ulla Barvefjords *Hundraser i Sverige* från 2005 och Åsa Lindholms *Svenska hundraser: ett kulturarv* från 2007.⁴⁸ Alla dessa titlar är utgivna av eller i samarbete med SKK. Utöver detta har SKK gett ut jubileumsskrifter med jämna mellanrum där de skriver sin förenings historia. Den här typen av litteratur har bidragit till en för mig värdefull ingång till ämnet, men dess populärvetenskapliga utformning och dess beroende av SKK pekar på vikten av en vetenskaplig studie i ämnet.

Den forskningslitteratur som berör djur i svenska förhållanden ligger därför i angränsande fält men berör inte specifikt ämnet rashundar. Djurens plats i idéhistorien har undersökts bland annat i festskriften *Djurens idéhistoria* där ett axplock av inriktningar av hur djur har beskrivits inom idéhistorien lyfts fram. Det gäller allt från naturalhistorikers beskrivning av och syn på djur till analyser av nutida filosofer som Giorgio Agamben.⁴⁹ Det kan ses som representativt för hur idéer om djur oftast har undersökts idéhistoriskt, där idéer om djur antingen tas upp som en del av bredare naturvetenskapliga eller naturalhistoriska idéer om naturen eller utifrån ett filosofiskt perspektiv. Ett exempel på en undersökning av det senare är Monica Libells avhandling *Morality beyond humanity*.⁵⁰ Libell beskriver där djuretikens utveckling som fält med fokus på de tre tyska filosoferna Schopenhauer, Grysanowski och Schweitzer. Även Gunnar Brobergs *Kattens historia* bör nämnas där kattens plats i den svenska historien beskrivs.⁵¹ Broberg skriver en heltäckande kattens historia – från dess fornhistoria och hur attityden till den har förändrats genom historien till dess plats i kulturen. Han betonar svårigheten med att kategorisera katten, den undflyr klara indelningar i natur eller kultur.

Något som tas upp av Broberg och även idéhistorikern Karin Dirke är den sentimentalisering gentemot djur som sker under 1800-talet. Sentimentaliseringen är en följd av djurens minskade betydelse för produktionen och innebär att djuren i större utsträckning än tidigare ses som individer kapabla till känslor och därmed även lidande. Det innebar också en starkare

---

⁴⁸ Göran Hermelin, *Hunden - förr och nu* (Stockholm: LT i samråd med Sv. kennelklubben, 1977).; Åsa Lindholm & Ulla Barvefjord, *Hundraser i Sverige* (Stockholm: Prisma, 2005).; Åsa Lindholm, *Svenska hundraser: ett kulturarv – Swedish native breeds: a cultural heritage* (Stockholm: Sellin & partner bok och idé, 2007).

⁴⁹ Gustav Holmberg, Svante Nordin & Anna Tunlid red., *Djurens idéhistoria* (Nora: Nya Doxa, 2010).

⁵⁰ Monica Libell, *Morality beyond humanity: Schopenhauer, Grysanowski, and Schweitzer on animal ethics*, doktorsavhandling (Lund: Avd. för idé- och lärdoms historia, Lunds universitet, 2001).

⁵¹ Broberg 2004.

känslomässig bindning mellan människa och djur – djuren blir objekt för känslor på ett sätt som de inte varit tidigare. Dirkes avhandling *De värnlösas vänner: Den svenska djurskydds rörelsen 1875–1920* är en av de större undersökningarna av attityder till djur som behandlar samma tidsperiod som denna undersökning. I sin avhandling undersöker Dirke den svenska djurskydds rörelsens framväxt och de idéer som den byggde på. Trots likheter i undersökningsperiod och ämne finns det förvånansvärt få beröringspunkter mellan djurskydds rörelsen och det framväxande intresset för rashundar. Djurskydds rörelsen koncentrerar sig inte särskilt på rashundar och i det källmaterial som ligger till grund för den här undersökningen nämns knappt djurskyddsfrågor. Det kan därför ses som två näst intill helt separata utvecklingar. Det finns vissa beröringspunkter i den allmänna synen på djur och i de attitydförändringar som sker, där djur förutom att de blev föremål för känslor på ett annat sätt än tidigare även ofta beskrevs antropomorfiskt där de antog näst intill mänskliga egenskaper. Dirke beskriver hur antropomorfismen ofta användes i genren *djursaga*, berättelser om djur som ofta spreds och tryckte i bland annat dagspressen. Några av de vanligast återkommande berättelserna beskriver hundar som räddar sina ägare från att drunkna eller dör på sin ägares grav. Där lyfts hundens goda egenskaper fram: främst dess trofasthet.⁵²

Dirke skriver även specifikt om hunden i artikeln *Från bruksdjur till livskamrat: Hundens 1900-talshistoria speglad i hundlitteraturen*.⁵³ I artikeln undersöker hon förväntningarna på relationen mellan människa och hund och använder sig av hundträningsslitteratur för att ge en överblick. Dirkes undersökningsobjekt liknar till viss del denna undersökning, men eftersom hon inte riktar in sig på diskussionerna om hundraser utan endast relationen människa-hund skiljer sig även källmaterialet från det som används här. De källor hon använder som ligger inom samma tidsspänn som denna undersökning handlar om polishundsdressyr, ett område som inte kommer att behandlas här. En intressant aspekt är att Dirke beskriver att idéerna och litteraturen om hundträning hämtas från Tyskland, till skillnad från Storbritannien som jag nedan kommer att beskriva som det stora inspirationslandet för hundraser i Sverige. Även om Dirkes inriktning på litteratur som berör dresserande av hundar inte behandlar samma frågeställningar som den här undersökningen finns det ändå beröringspunkter. Dirke beskriver den allmänna inställningen till hunden och hur den förändras, från att litteraturen i första hand

---

⁵² Karin Dirke, *De värnlösas vänner: Den svenska djurskydds rörelsen 1875–1920*, doktorsavhandling (Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 2000).

⁵³ Karin Dirke, "Från bruksdjur till livskamrat: Hundens 1900-talshistoria speglad i folkulturen", i *Från renhållningshjon till modeaccessoar: 10 000 år av relationer människa–hund i Sverige: föredrag vid ett symposium i Uppsala 15 februari 2013*, red. Anne-Sofie Gräslund & Ingvar Svanberg (Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs akademien för svensk folkkultur, 2014).

behandlar lydnad och att hunden ska inrätta sig efter de villkor som människan ger den till att den ses som en familjemedlem med fokus på att människan ska anpassa omvårdnaden efter hundens behov. Den attityd som finns i början av Dirkes undersökningsperiod är därför den som existerar under tiden som denna undersökning behandlar. Utifrån Dirkes slutsatser präglas inställningen till hunden i början av 1900-talet av en stark hierarkisk uppfattning och en relation präglad av lydnad och kontroll.

Ämnen som lydnad och kontroll tas även upp av historikern Erika Sandström som i *Han, hon och hunden: Feminiseringen av svensk hundsport 1918–2017* beskriver hur hundsporten som arena förändras.⁵⁴ Sandström undersöker brukshundsklubbarnas verksamhet och hur denna förändras över tid från att till en början vara helt mansdominerad till att idag ha professionaliserats och ha en klar majoritet kvinnliga medlemmar. Hon menar att detta handlar om att hundsporten och hanteringen av hunden gick över från mer maskulint kodade värden som där hunden var ett nyttodjur som bland annat jakthund till att bli mer feminint kodad som sällskapsdjur när hundens nytta inte längre ligger i det främsta rummet. Sandströms undersökning skiljer sig från min i att hon snarare än att undersöka idéer om hunden i stället tittar på genusfrågor och idéer om kvinnligt och manligt i en hundsportskontext. Däremot visar den på ett bra sätt hur skiftande uppfattningar om hunden påverkar även människan och hennes uppfattning om sig själv.

Ett område där det skett en hel del forskning om hunden i Sverige är inom etnologin. Exempel på detta är etnologerna Leif Lindin och Ingvar Svanberg som har skrivit flera texter om hunden i norra Sverige, bland annat om samernas hundar.⁵⁵ Ingvar Svanberg har även skrivit om allmogehundens historia i artikeln ”Skäller när han skäller bör”. *Allmogehunden i det förindustriella Sverige*.⁵⁶ Begreppet allmogehund innefattar de brukshundar som användes av allmogen som till exempel jakthund, boskapshund och gårdvar.⁵⁷ Allmogehunden är av intresse för att det är den som försvinner, eller åtminstone ändrar form, när det moderna

---

⁵⁴ Erika Sandström, *Han, hon och hunden: feminiseringen av svensk hundsport 1918–2017* (Uppsala: Uppsala universitet, 2018).

⁵⁵ Leif Lindin och Ingvar Svanberg, ”Den jämtländska spetsen – en pälshund? Hundskinn och pälshundsuppfödning i norra Sverige”, *Svenska landsmål och svenskt folkliv*, (1997), s. 133–158.; Leif Lindin och Ingvar Svanberg, ”Samernas hundar i äldre tid”, *Saga och Sed. Kungl. Gustav Adolfs Akademiens Årsbok 2012–2013* (2013), s. 105–124.

⁵⁶ Ingvar Svanberg, ”Skäller när han skälla bör”, i *Från renhållningshjon till modeaccessoar: 10 000 år av relationer människa–hund i Sverige: föredrag vid ett symposium i Uppsala 15 februari 2013*, red. Anne-Sofie Gräslund & Ingvar Svanberg (Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs akademien för svensk folkkultur, 2014).

⁵⁷ Gårdvar, även kallad bandhund, var en hund som var fastbunden vid gården och som hade till uppgift att varna mot inkräktare.

rashundssystemet införs. Svanberg beskriver att moderniseringen gav förutsättningar för en annan hundhållning men även ställde krav på andra typer av hundar. Dessutom gjorde vissa samhällseliga förändringar, som införandet av hundskatt under 1800-talet, att det blev förbehållet för de mer bemedlade att äga en hund. Vilken typ av hund det var som allmogen hade finns inte tydligt beskrivet, men Svanberg menar att det är sannolikt att den var av spetshundstyp. Svanberg tar även upp hur det i samband med det ökade intresset för rashundar och skapandet av de inhemska raserna även blev ett ökat intresse för att beskriva de allmogehundar som fanns, ett ämne som även denna undersökning berör.

När det kommer till internationell litteratur finns det desto mer skrivet om hundens och hundrasernas historia. Beskrivningar på det övergripande och generella planet, där idéer om hundar tas upp som en del av en större beskrivning av människans förhållande till naturen finns det en hel del av, bland annat historikern Keith Thomas *Man and the natural world: changing attitudes in England 1500–1800*.⁵⁸

Det som räknas som standardverket både när det kommer till djurhistoria och starten på utställningskulturen och hundrasystemet i Storbritannien är historikern Harriet Ritvos *The animal estate: the English and other creatures in the Victorian age*. Ritvo skriver om de längre linjerna i synen på djur men fokuserar på den viktorska eran och dess förhållande till djur. Ritvo kopplar specifikt ihop olika sätt att förhålla sig till djur med samhällseliga fenomen och strömningar. Hon tar till exempel upp hur hunden karaktäriseras som ädel och dess ädla egenskaper kopplas till dess trofasthet och tjänstvillighet, något som kan jämföras med vad som sågs som idealt hos tjänare under samma tid.⁵⁹ Ritvo går specifikt igenom de brittiska hundutställningarna och dess koppling till det rashundssystem det ledde till. Hon trycker särskilt på hur den uppdelning av hundarna som skedde, där alla hundar lätt kunde bedömas och placeras in i ett hierarkiskt system, speglade den tidens idéer och ideal gällande ett samhällssystem som var ”naturligt” hierarkiskt. Ritvo drar också slutsatsen att rashundssystemet mer än något annat speglade medelklassens, de som i Storbritannien i störst utsträckning ägnade sig åt hunduppfoädnung, vilja att bekräfta sin egen position i samhället. De skapade därför ett system som byggde på individuell prestation och byggde in möjlighet till formbarhet i utvecklingen av hundraserna.⁶⁰

---

⁵⁸ Thomas 1984.

⁵⁹ Ritvo, *The Animal Estate*, 1987, s. 20-21.

⁶⁰ Ibid kap. 2.

Historikern Kathleen Kete beskriver i *The beast in the boudoir: petkeeping in nineteenth-century Paris* husdjurshållningens samhälleliga orsaker och konsekvenser i Paris.⁶¹ Kete beskriver också husdjurshållningen som att människorna i högsta grad speglar sig själva i djuren och att det därför blir en bra ingång i vad hon benämner som ”mediokra liv”, ett sätt att få insyn i det vardagliga livet. Kete koncentrerar sig särskilt på hur husdjuret under 1800-talet konstrueras som en spegelbild av människan, ett tomt ark där hon kan projicera sina uppfattningar och ideal. Hon menar att särskilt uppfattningarna om moderniteten och det moderna livet hos borgerligheten gav återspeglningar i hur hundar porträtterades. Mot uppfattningen om det moderna livets individualism beskrivs hunden som innehavande av en oändlig lojalitet och trofasthet, Kete menar att hunden porträtterades som en drömbild av det förflutna och att olika hundraser tilldelades olika egenskaper i ett konstruerat narrativ. Dessa narrativ menar hon hade funktionen att transportera ägaren till en annan tid och plats – S:t Bernhardshunden räddade nödställda alpvandrare även i vardagsrummet. Kete tar även upp hur det franska intresset för hundraser skiljde sig från det engelska. Där man i England koncentrerade sig på framsteget representerade hundraserna i Frankrike en blandning av modernitet och romantik. Kete koncentrerar sig i sin beskrivning av husdjurshållning och hundraser på dess narrativa och fikcionaliserade aspekter. Bilden av hunden blir i hennes beskrivningar till största delen en konstruktion, en arena för människor att projicera sina egna önskningar och förhoppningar på, där människans uppfattning om sin omvärld kan utläsas.

Det finns även undersökningar som fokuserar på olika aspekter av hundrassystemet. Historikern Margaret E. Derry undersöker i *Bred for perfection: shorthorn cattle, collies, and Arabian horses since 1800* aveln och avelssystemets uppbyggnad.⁶² Derry fokuserar på uppfödningens praktiker och hur det påverkade det system för renrasig avel som växte fram för både hundar, boskap och hästar. Hon betonar särskilt marknadens roll i utvecklingen av uppfödningen och undersöker motsättningen mellan en avel bedriven för vinst och avel driven av en vilja att förbättra och förädla hunden. Ett annat exempel är litteraturvetaren Martin Wallen som i sin artikel *Foxhounds, Curs, and the Dawn of Breeding* beskriver uppkomsten av rashundar.⁶³ Han gör där särskilt kopplingen mellan idén om och implementeringen av rastanken hos hundar och framväxt av rasidén när det gäller människor. Wallen identifierar

---

⁶¹ Kathleen Kete, *The beast in the boudoir: petkeeping in nineteenth-century Paris* (Berkeley: University of California Press, 1994).

⁶² Margaret E. Derry, *Bred for perfection: shorthorn cattle, collies, and Arabian horses since 1800* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2003).

⁶³ Martin Wallen, ”Foxhounds, Curs, and the Dawn of Breeding: The Discourse of Modern Human–Canine Relations”, *Cultural Critique* vol. 79 (2011), s. 125-151.

två drivande krafter för skapandet av rassystemet: den engelska jordbruksrevolutionen där en systematisk avel började användas samt den naturvetenskapliga kartläggningen med efterföljande taxonomisk indelning av naturen. Han pekar på att klassificeringen bidrog till att skapa raskategorier för både djur och människor som gemensamt förstärkande spegelbilder av varandra.

Den mest heltäckande undersökningen av de idéer som låg bakom rashundssystemet och dess uppkomst i England gör Michael Worboys, Julie-Marie Strange och Neil Pemberton i boken *The invention of the modern dog: Breed and blood in Victorian Britain*.⁶⁴ De beskriver utförligt historiken bakom uppkomsten av hundrassystemet med dess utställningskultur, medlemsklubbar och uppfödning av rashundar. Utöver historiken beskriver de vilka idéer som det bygger på och dess koppling till det viktorianska samhället. De är några av de få som även diskuterar vilken biologisk skillnad det blir för hundarna där indelningen i hundraser leder till en drift mot en standardisering och likriktning i utseende, något som tagits upp i inledningen. Worboys, Strange och Pemberton lägger särskild tonvikt vid att argumentera för att det är något helt nytt att tänka på en hund som en del av en ras som innebär en radikal förändring från det förmoderna sättet att förhålla sig till hunden. De menar att det har lett till ett helt skilt sätt att se på hunden jämfört med tidigare, de beskriver det som en fetischisering av idén om ras (*breed*) under den viktorianska eran som har lett till att ras har blivit sättet som allmänheten tänker om hundar. De vill visa på hundrasernas kontingens, hur de var något som uppstod som ett resultat av debatter och förhandlingar i samhället. *The invention of the modern dog* har varit en stor inspirationskälla för mig i arbetet med den här undersökningen. Till stor del undersöker jag samma frågeställningar och typ av källmaterial som Worboys, Strange och Pemberton även om det sker i en mindre omfattning. Förutom att det är olika nationella kontexter som behandlas skiljer sig undersökningarna åt i att jag lägger fokus på betydelsen av ras och renrasighet.

Även om idéer om djur och även hundar specifikt har undersökts i Sverige har det skett utifrån andra frågeställningar eller andra ämnesområden än idé- och lärdomshistoria vilket då även har inneburit andra inriktningar på undersökningarna. Någon svensk studie av rashundens historia och införandet av hundrassystemet i Sverige har inte förekommit vilket pekar på relevansen att genomföra en sådan. Den internationella forskning som har skett på ämnet, där Worboys, Strange och Pembertons undersökning ligger närmst i syfte och

---

⁶⁴ Worboys, Strange, & Pemberton 2018.

undersökningsperiod, ger en bra grund för att förklara utvecklingen även i Sverige. De gör dock sina analyser mot bakgrund av den nationella kontext som undersöks och kan därför inte ersätta en undersökning av den specifika debatt och de specifika förhållanden som påverkade den svenska utvecklingen. Det finns inte heller någon undersökning, varken i en svensk eller en internationell kontext, som har använt posthumanismen som teoretisk ingång till rashundsfrågan.

Disposition

För att besvara de frågeställningar som ställts upp kommer undersökningen att fokusera på olika områden inom diskussionerna kring hundraserna. Uppsatsen är indelad i en introduktion i kapitel 1, följt av fyra undersökningskapitel i kapitel 2–5 för att sedan avslutas med en diskussion i kapitel 6. Undersökningskapitlen är tematiskt uppdelade och är inriktade på olika områden av den verksamhet som bedrivs och på de idéer och debatter som sker inom det specifika området. Den idéhistoriska kontextualiseringen är uppdelad mellan tre av de olika kapitlen och inleder kapitel 2, 3 och 5. Den första frågeställningen om rasens mening och betydelse genomsyrar alla kapitel i uppsatsen. Frågan om varför och hur besvaras främst i kapitel 2–4 medan den sista frågeställningen om hur den gemensamma historien kan berättas tas upp i kapitel 5.

Det första undersökningskapitlet, kapitel 2, behandlar skapandet av Svenska Kennelklubben. Kapitlet inleds med en idéhistorisk tillbakablick på hundrasernas historia, på rasbegreppet och slutligen skapandet av hundrassystemet i Storbritannien. I kapitlet beskrivs sedan den debatt som ledde fram till starten av SKK och vilken problembild som låg till grund för det.

I kapitel 3 behandlas rasfrågan och dess koppling till aveln. Kapitlet inleds med en beskrivning av de idéhistoriska kontexter som hundrasfrågan påverkas av samt en fördjupad introduktion till avel- och ärftlighetsidéer. I kapitlet går jag igenom kriterierna för att en hund ska räknas som renrasig samt vilka mål SKK arbetar mot i rasförädlingen.

Det fjärde kapitlet fokuserar på SKK:s verksamhet och de metoder som används för att främja rasförädlingen. Där beskrivs arbetet med stambok, rasstandarder, utställningar och fältprov och kopplas till de idéer och ideal de speglar.

I det sista undersökningskapitlet, kapitel 5, beskrivs hur idéerna om hundraser och den renrasiga hunden korresponderar mot idéer om kultur och natur dess kopplingar till rasidéer

om människan. Det inleds med en historisk beskrivning av utvecklings-, kultur- och degenerationsidéer. Slutligen behandlas rashunden i förhållande till historieskrivningen och hur en gemensam berättelse med människan kan skrivas fram.

I kapitel 6, i den avslutande diskussionen och slutsatserna sammanfattas de iakttagelser som gjorts kring ras och renrasighetens mening. Där ges en samlad bild av hur det korresponderar mot uppsatsens teoretiska utgångspunkter och rashunden som naturkultur beskrivs. Jag ger även förslag på möjliga utgångspunkter för vidare forskning.

2. Kennelklubbar och hundkultur

Rasbegreppet och taxonomi

I grunden innebär rashundssystemet att dela in hundarna i fasta raskategorier samt att inordna dessa i större grupper: att klassificera hunden taxonomiskt. Viljan att dela upp hunden i olika raser eller typer och beskriva dessa finns genomgående bland de som har skrivit om naturen i den västerländska idéhistorien, från Aristoteles beskrivning av olika hundtyper och framåt. Ett exempel är brittiske John Caius som i *Of Englishe Dogges* från 1576 delar in hundarna i fem olika grupper som i sin tur innehöll 17 olika sorters hundar.⁶⁵ När hundarna skulle beskrivas och delas upp av naturalhistorikerna utgick de ofta från användbarheten för människan.⁶⁶ Exempelvis var Caius fem hundtyper jakthundar, hundar för att hitta villebråd, vänliga och lugnande sällskapsdjur, bondens hjälpmedel för boskap samt bastarder och byrackor.⁶⁷ Inneboende i klassificeringarna finns det även moraliska ställningstaganden där vissa djur beskrivs som mer moraliskt högtstående eller ädlare än andra, de djur med nyttig funktion ses som ädlare än de djur som har funktioner som inte är lika väl ansedda.⁶⁸

Under upplysningen, från 1700-talet och framåt, försöker naturalhistorikerna att hitta mer objektiva sätt att klassificera och beskriva den naturliga världen än det mänskliga användningsområdet, som Carl von Linnés klassificeringssystem som bygger på biologiska egenskaper.⁶⁹ Linné skrev om hunden i sin skrift *Cynographia eller Beskrifvning om Hunden*

---

⁶⁵ Worboys, Strange & Pemberton 2018, s. 25-26

⁶⁶ Thomas 1984, s. 53.

⁶⁷ Worboys, Strange & Pemberton 2018, s. 25-26.

⁶⁸ Thomas 1984, s. 55.

⁶⁹ Ibid s. 66.

från 1753 där han identifierar elva typer av hundar.⁷⁰ Även franske Georges Louis Leclerc, Comte de Buffon identifierar 30 hundraser i band 5 av *Histoire Naturelle generale et particuliere* från 1755.⁷¹ Under 1700-talet växer taxonomin fram som ett vetenskapligt fält. Taxonomiska indelningar skulle inte bara strukturera upp information, utan det sågs även som sättet att få ny kunskap om naturen och därmed ordna upp naturens kaos – det mänskliga intellektets vinst över naturen.⁷² Viljan att beskriva och klassificera naturen har lett till att 1700-talet tilldelats benämningen ”the heroic age of scientific classification”.⁷³

Vad taxonomin gör, förutom att systematisera namn och se släktskap, är att den skapar ett system för hur naturens ordning är uppbyggd. Som en del i uppdelningen av naturen finns en inneboende hierarki i systemet – att beskriva skillnader är till stor del att placera in djur på en skala av varierande moralisk status. Till exempel beskrev Aristoteles djurarter som antingen ädla eller enkla, arten tillskrevs en viss status utifrån tidens samhälleliga värderingar.⁷⁴ En uppfattning som är starkt kopplad till taxonomin är idén om varandets kedja, *scala naturae*. Varandets kedja innebär att allt i naturen, från stenarna till människan, är en del av en hierarki i naturen som ordnar och organiserar den. Den har funnits som grafisk representation över förhållandena i naturen sedan antiken och innebär att allt kan graderas på en färdig skala. Varandets kedja användes även som förklaringsmodell för taxonomiska diskussioner fram till slutet av 1700-talet. Sambanden i naturen började då ses som allt för komplexa för att kunna förklaras av en endimensionell figur.⁷⁵ När Charles Darwin publicerade *Om arternas uppkomst* 1859 blev i stället trädmodellen för relationen mellan arter. Darwin utmanar de hierarkier mellan människa och djur som så tydligt har ritats upp tidigare, de skillnader som tidigare varit självklara var helt plötsligt inte lika tydliga. Det innebar dock inte att hierarkierna upplöstes, evolutionen blev i stället en ny förklaringsmodell för att beskriva och befästa människans överordning som ”skapelsens krona”.⁷⁶ Taxonomin förlorade sin status – men viljan att dela in fanns kvar.

---

⁷⁰ Staffan Thorman, ”Hunden som människans följeslagare genom tiderna”, i *Från renhållningshjon till modeaccessoar: 10 000 år av relationer människa–hund i Sverige: föredrag vid ett symposium i Uppsala 15 februari 2013*, red. Anne-Sofie Gräslund & Ingvar Svanberg (Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs akademien för svensk folkkultur, 2014).

⁷¹ Worboys, Strange & Pemberton 2018, s. 25-26.

⁷² Harriet Ritvo, *The platypus and the mermaid, and other figments of the classifying imagination* (Cambridge, Massachusetts: Harvard Univ. Press, 1997) s. 18.

⁷³ *Ibid* s. 15.

⁷⁴ Thomas 1984, s. 58.

⁷⁵ Ritvo, *The platypus and the mermaid, and other figments of the classifying imagination*, 1997, s. 28.

⁷⁶ Ritvo, *The animal estate*, 1987, s. 40.

Den rashundsindelning som sker under 1800-talet beskrivs av Ritvo och Wallen som en arvtagare till den klassificeringsordning som växer fram under upplysningen.⁷⁷ Grova indelningar var inte längre tillräckliga, som till exempel vallhund och jakthund, utan det fanns en ambition att beskriva, namnge och klassificera hundarna likt den övriga naturen. Hunduppfödarna anammar dock inte det linneanska klassificeringssystemet fullt ut men inspireras av dess ambition.⁷⁸

Den indelning och beskrivning av hunden av Caius, Buffons och Linné skedde dock genom andra begrepp än just *ras* och därför kan det själva rasbegreppets användning och innebörd behöva förtydligas. Ras definieras av Carl Rudolf Sundström i *Handbok för hundvänner* från 1889 som ”en grupp af husdjur, hvilka alla höra till samma art, men dock äro utrustade med sådana gemensamma, ärftliga egenskaper, att de i någon mån avvika från arten.”⁷⁹ Sundström var en av de ledande rösterna i den tidiga debatten i SKK och hans definition kan därför ses som representativ för hur begreppet användes inom SKK i början av undersökningsperioden. Enligt Sundström används begreppet raser främst om djur som har formats med hjälp av ”kulturens inverkan” medan sådana som uppstått i naturen främst benämns som avarter eller varieteter.⁸⁰ I den engelskspråkiga litteraturen blir uppdelningen mellan kulturellt och naturligt ännu tydligare genom användandet av begreppet *breed* som endast refererar till framavlade raser. Användningen av rasbegreppet i den svenska litteraturen är dock inte entydigt i hur det appliceras på olika typer av hundar, utan i Nordisk Familjebok från 1884, fem år innan SKK startar, används även former och varieteter tillsammans med rasbegreppet.⁸¹ Rasbegreppet blir där endast ett begrepp bland andra för att beteckna undergrupper inom en art. Under 1800-talet har rasbegreppet även ett andra användningsområde: det används även för att särskilja människor. Där används inte uppdelningen mellan naturligt och kulturellt skapade variationer utan alla skillnader mellan människor benämns som raser.⁸²

---

⁷⁷ Wallen 2011 och Ritvo, *The platypus and the mermaid, and other figments of the classifying imagination*, 1997.

⁷⁸ Ritvo, *The platypus and the mermaid, and other figments of the classifying imagination*, 1997, s. 69.

⁷⁹ Carl Rudolf Sundström, *Handbok för hundvänner: allmänfattlig skildring af hundens naturaliehistoria, raser, användning, vård och skötsel: efter Viggo Møllers "Hunden og hunderacerne" samt andra framstående verk* (Stockholm: Geber, 1889), s. 9.

⁸⁰ Ibid

⁸¹ Carl Rudolf Sundström, ”Hunden”, *Nordisk familjebok*, Första utgåvan (Stockholm: Gernandts boktryckeri-aktiebolag, 1884) [Faksimil].

⁸² ”Ras”, i *Nordisk familjebok*, Första utgåvan (Stockholm: Gernandts boktryckeri-aktiebolag, 1889) [Faksimil].

Idag har begreppet ras i naturvetenskaplig mening ett mer begränsat användningsområde än under 1800- och början av 1900-talet. Dagens definition av ras är: *undergrupp inom en art vilken har utseendemässiga eller fysiologiska särdrag som skiljer den från andra undergrupper inom arten.*⁸³ Begreppet används idag främst om domesticerade djur, för vilda djur eller växter används i stället begreppet *underart*. Begreppet har helt slutat att användas om människor i en biologisk betydelse. Vad gäller husdjursraser har det moderna hundrassystemet kommit att bli en del av själva rasbegreppet: i Nationalencyklopedin beskrivs husdjursraser som att de definieras i rasstandarder och registreras i stamböcker.⁸⁴

Rashundssystemets framväxt i Storbritannien

Det rashundssystem som utvecklades, med de utställningar och system för avel som vi känner igen idag, uppstår inte inom det naturvetenskapliga fältet utan utvecklades bland hunduppfödare och hundutställare i Storbritannien under 1800-talet. Däremot kommer impulsen till indelningen och klassificeringen från de taxonomiska systemen. Det hade länge funnits boskaps- och fjäderfäutställningar med stor popularitet bland uppfödare och allmänheten. Nu fanns det en ambition att även bedöma hundar på samma sätt och därmed kunna förbättra den brittiska hundstammen.⁸⁵ Det system som används hämtas från bland annat boskapsutställningarna, där utställningarna användes för att avgöra vilka djur som skulle användas till avel.

Den hundutställning som räknas som den första moderna utställningen hålls 1859 i Newcastle upon Tyne i Storbritannien. Hundarnas utseende bedömdes och de som ansågs vara bäst vann priser. Hundutställningen följdes snabbt av flera andra vilka blev stora publiksuccéer.⁸⁶ Efter hand börjar även fältprov anordnas för att det ska vara möjligt att bedöma hunden även efter hur väl den kan användas som jakthund, bedömningarna på fältproven kopplades dock inte samman med hundens resultat i utställningarna.⁸⁷ Worboys, Strange och Pemberton vill dock även lyfta fram de hundutställningar som hade hållits av arbetarklassen redan på 1830-talet som ofta bestod av mer informella tillställningar på pubar. Dessa utställningar menar de har länge varit förbisedda i historieskrivningen om hur de moderna hundutställningarna vuxit fram och de pekar på hur det genom dessa funnits en utställningskultur även utanför de

---

⁸³ "Ras", i *Nationalencyklopedin* (NE), <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/ras> [hämtad 2021-12-28].

⁸⁴ "Ras", *Nationalencyklopedin*.

⁸⁵ Worboys, Strange & Pemberton 2018, s. 54-56.

⁸⁶ *Ibid* s. 59-61.

⁸⁷ *Ibid* s. 82-83.

officiella utställningarna ordnade av kennelklubbar. De beskriver även hur dessa utställningar sedan blir en del av den mer ordnade utställningskulturen som skapas.⁸⁸ De informella utställningarna tas däremot inte alls upp i den svenska debatten eller historieskrivningen, där är det utställningarna från 1859 och framåt som ses som starten på den framväxande hundkulturen.⁸⁹ Det uppstod i Storbritannien tidigt en debatt om grunderna för bedömningen på utställningarna, tävlingsdomarna kunde bedöma efter vitt skilda kriterier och ha egna uppfattningar om hur en viss ras skulle se ut. Det sker därför tidigt en diskussion om att ställa upp standarder för de olika raserna som hundarna kan bedömas efter. Den första rasstandard publicerades 1865 och flera följde snart efter. Snart börjar hundarna bedömas i poäng på utställningarna, eller *points* som även är den benämning som senare kommer att användas även i Sverige, där varje kroppsdel på hunden tilldelas poäng efter dess form, egenskaper och efter hur väl den liknar beskrivningen i rasstandard.⁹⁰

I Storbritannien hanterades hundutställningarna och utvecklingen av raser till en början av ett stort antal mindre klubbar och sällskap. 1873 grundas vad som skulle komma att bli den övergripande nationella organisationen, *The Kennel Club*.⁹¹ Förutom att fullständigt ta monopol på att anordna hundutställningar i Storbritannien startar kennelklubben även en stambok för de renrasiga hundarna där både härstamning och utställningsprestationer registreras. *Kennel Club Stud Book* publiceras första gången 1874.⁹² På det sättet reglerade klubben vilka hundar som ansågs vara lämpliga avelsdjur eftersom en hund var tvungen att kvalificera sig för att kunna bli inskriven i stamboken.

Att ägna sig åt hundavel var ingen ny företeelse utan det var något som mer bemedlade hade ägnat sig åt under lång tid. Med detta kommer även det faktum att det fanns olika ideal och uppfattningar om hur en bra hund skulle se ut och vad den skulle ha för egenskaper. För att ta spanieln som exempel så fanns det i Storbritannien en organiserad uppfödning av rasen under 1840- och 1850-talen, men av liten omfattning. Det fanns vissa ideal kring hur hunden skulle se ut och hur dess temperament skulle vara, en cocker spaniel skulle till exempel ha ett lugnt temperament för att fungera bra som sällskapshund.⁹³ Dessa ideal fanns dock inte nedtecknade eller systematiskt beskrivna, vilket är den stora skillnaden mot

---

⁸⁸ Worboys, Strange & Pemberton 2018, s. 54.

⁸⁹ Se till exempel Gösta Grönberg, "Några drag ur gordonsetterns äldre historia", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914), s. 178.

⁹⁰ Worboys, Strange & Pemberton 2018, kap. 3.

⁹¹ *Ibid* s. 107.

⁹² Ritvo, *The animal estate*, 1987, s. 96.

⁹³ Worboys, Strange & Pemberton 2018, s. 49.

rashundssystemets klara rasbeskrivningar och *points*-tilldelningar. Bedömningen av rashundar och nedtecknandet av dess egenskaper och härkomst i en offentlig stambok gav möjlighet att ägna sig åt en systematisk avel där avelshundar selekterades utifrån härstamning och prestation på utställningar. Att man i Storbritannien börjar ägna sig åt hundutställningar och hundavel i en större utsträckning menar Ritvo beror på hundens förändrade status under 1800-talet. Från att till största delen ha varit ett nyttodjur börjar den att hållas bara för nöjes skull av ett bredare samhällsskikt än bara de högsta klasserna. Det ledde till att det bildades en viktoriansk husdjurskultur som till stor del kretsade kring hunden där den togs in i hemmen och behandlades näst intill som en familjemedlem. Denna förändring menar Ritvo både berodde på den ökade känslomässiga kopplingen till djur i allmänhet, sentimentaliseringen, samt att hunden fick en ekonomisk betydelse som vara i en marknadsekonomi.⁹⁴

Under 1800-talet har det alltså i Storbritannien utvecklats ett system där hundar bedöms på utställningar efter fasta och kvantifierbara mått, hundraserna har standardiserats och beskrivits, och arbetet med utställningar och rasutveckling styrs av den övergripande klubben *The Kennel Club*. De olika komponenterna fanns där sedan innan: en indelning av hunden i olika sorter, uppfödning av olika typer av hundar, uppfattningar om härstamning och ideal kring utseende och temperament. Dessa komponenter samlas under andra halvan av 1800-talet till ett reglerat system för rashundar.

Diskussionerna om en svensk kennelklubb

I Sverige startar diskussionerna och debatten om att införa ett system för hundraser enligt brittisk modell först på 1880-talet. Vissa försök hade gjorts att lyfta frågan tidigare, men det hade inte blivit något starkare gensvar.⁹⁵ 1886 ordnas dock den första hundutställningen med inspiration från Storbritannien i Sverige. Utställningen anordnas av Konungens Jaktklubb i samband med det allmänna lantbruksmötet 1886 och den beskrivs i källmaterialet som starten på den utveckling i Sverige som sedan leder till att Svenska Kennelklubben (SKK) grundas.⁹⁶ Tidskriften *Hunden* börjar ges ut 1887 och är den första svenska tidningen som är helt dedikerad till hundar. Tidningens redaktion hänvisar direkt till utställningen 1886 som anledning till att den börjar ges ut. I tidningen sker det efter utställningen en debatt där flera personer argumenterar för att hundutställningen hade visat att det fanns ett behov av att

---

⁹⁴ Ritvo, *The animal estate*, 1987, s. 86.

⁹⁵ Adolf Patrik Hamilton, "O. B. Rydholm", *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1900, s. 22.

⁹⁶ Sundström, *Handbok för hundvänner*, 1889, s. 494.

utveckla ”hundkulturen” i Sverige.⁹⁷ Begreppet hundkultur används för att beteckna vad som också skulle kunna kallas för ett rashundssystem – med organiserad avel, utställning och inriktning på renrasiga hundar.

Den bild som målas upp över läget för hundarna i Sverige i slutet av 1880-talet är full av oro och smärta. Det förmedlas från början i debatten en bild av att Sverige ligger efter övriga europeiska länder när det kommer till hundens ställning och det framförs argument i *Hunden* för att hundkulturen ”orimligt länge har legat i linda hos oss”.⁹⁸ Bristen på en stark hundkultur anses ha lett till att hundstammen i Sverige blivit allt för oordnad – det är få rena raser och det är en brokig blandning mellan olika typer av hundar.⁹⁹ Det är just mängden blandraser som pekats ut som anledningen till att Sverige ligger efter: ”Den mångfald af kroaseringar, som nu förekommer, visar nemligen noggsamt, att man i detta hänseende i vårt land står efter en del andra länder, och att man från dessa har rätt mycket att inhemta för att bringa oss i niveau med dem.”¹⁰⁰

Det förmedlas en känsla av att det är brådskande att vidta åtgärder eftersom det annars finns en risk att hundraser försvinner. Det nuvarande sättet att avla menar Olof Birger Rydholm har lett till ”de många redan alldeles utdöda eller till oigenkänlighet degenererade stammar” av äldre hundraser.¹⁰¹ Skribenten Y. kritiserar att det inte har skett några insatser för att bevara de hundraser som tidigare funnits i Sverige och som exempel lyfts hundtyperna dalbohunden och smålandsstövaren fram.¹⁰² Att dalbohunden har försvunnit anses bero främst på att det funnits en likgiltighet inför att bevara rasen när de förhållanden som hade skapat den ändrades och den används som ett varnande exempel på vad som kan hända ifall inga insatser genomförs.¹⁰³ Smålandsstövaren, även kallan den småländska stövaren, småländska allmogestövaren eller smålandshunden, blir i den tidiga debatten i tidningen *Hunden* något av en symbol för allt som anses vara fel med det nuvarande sättet att avla på rashundar. Hundrasen har inte försvunnit helt men däremot förändrats och dess användbarhet i jakt anses ha kraftigt försämrats. Den här försämringen av hunden anses bero på att allmänheten och

---

⁹⁷ *Hunden* – Anmälan av redaktionen, ”Anmälan”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1887), s. 1.

⁹⁸ Y., ”Hundkulturens ståndpunkt inom vårt land fordom och intill våra dagar”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1887), s. 2.

⁹⁹ *Ibid*

¹⁰⁰ *Ibid* s. 16.

¹⁰¹ Olof Birger Rydholm, ”Något om raser och rasbildning”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1893), s. 90.

¹⁰² Y., ”Hundkulturens ståndpunkt inom vårt land fordom och intill våra dagar”, *Hunden*, 1887, s. 2.

¹⁰³ *Hunden* – Replik av redaktör, ”Dalbohunden”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1890), s. 11–12.

allmogen i Småland började avla på hunden, det sätt som allmogen avlar sina smålandsstövare på beskrivs som ”primitiv”.¹⁰⁴ Vissa hundar som har avlats och korsats av allmogen menar skribenten Y. har uppstått i ”bisarra former” medan de som varit kvar i ”herremans hand” inte har blivit korsade i någon större utsträckning och därför behållits som rena.¹⁰⁵ Allmogens användning av smålandsstövare som jakthund anses även vara direkt skadlig och beskrivs som att det har lett till att allt villebråd i vissa områden helt har utrotats. Det anses dock finnas hopp för smålandsstövaren och Rydholm menar att den genom rasförädling ska kunna rekonstrueras till sin forna form: ”Först efter en omsorgsfullt utvald och kanske upprepad korsning med någon individ bland de renare utländska stöfvareraserna, inträder däremot en förvandling, som går i bestämd riktning mot den forntida äkta typen för rasen”.¹⁰⁶

Det är dock inte endast allmogens avel av smålandsstövaren som kritiserar. Det finns en allmän kritik av hur hundaveln har förts i Sverige, 1888 skriver en skribent i *Hunden*:

Motsvarigheten till renafveln är korsningen, som här i Sverige i afseende på hundar blifvit använd på alla möjlig och omöjliga vis, så man icke kan leta rätt på tvenne de mest olika raser, som icke redan blifvit korsade med hvarandra, och detta icke endast tillfälligtvis eller af likknöjdhet, utan också för att försöka frambringa en ’ny hundras’.¹⁰⁷

Utöver problemen med aveln av vissa hundraser anses det även finnas ett kraftigt problem med kunskapsnivån om hundraser och om värdet av avel med renrasiga rundar. Kunskapen anses vara mycket lägre i Sverige än i andra länder och det argumenteras för att man i Sverige inte ens vet hur en rasen hund ska se ut.¹⁰⁸ Den problembild som framträder i debatten sammanfattas på ett tydligt sätt av greve Adolf Patrik Hamilton i tidningen *Hunden*. Den publiceras efter kennelklubbens start men visar ändå synen på de problem som finns och är vad som bäst kan betecknas som ett brandtal för kennelklubbens verksamhet:

Månne icke försvinnandet af en hel mängd af dessa fula, ras-lösa och ofta för vildbanan skadliga individer af släktet Canis, som nu tyvärr öfversvämma vår landsbygd och nedsmutsa våra gator, samt den ökade lättheten och säkerheten att erhålla rena och ädla djur, vare sig till nytta eller nöje, månne icke detta innebär så stora, låt vara indirekta, fördelar, att det väl kan löna sig för hvarje vän af hundar eller jagt att biträda ett dylikt företag.¹⁰⁹

---

¹⁰⁴ Observator, ”Något om hundhandel”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1887), s. 42.

¹⁰⁵ Y., ”Hundkulturens ståndpunkt inom vårt land fordom och intill våra dagar”, *Hunden*, 1887, s. 2.

¹⁰⁶ Olof Birger Rydholm, ”Hvart har smålandsrasen tagit vägen?”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1887), s. 66.

¹⁰⁷ G. K., ”Vigten af att begagna rena raser vid hundafvel”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888), s. 14.

¹⁰⁸ *Ibid* s.14–15.

¹⁰⁹ Adolf Patrik Hamilton, ”Svenska Kennel-klubben”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1890), s. 22.

Att minska mängden blandraser blir ett ofrånkomligt mål i en allmän framstegstanke, det sker knappt någon argumentation för varför det behöver ske utan det blir en markör för att visa hur långt i utvecklingen Sverige har kommit. I tidskrifterna strös det flitigt uttryck om att Sverige ”ligger efter” andra länder i utvecklingen av hundaveln och därför måste komma i kapp. Det går genom den här typen av uttalanden att se att det finns en inneboende idé att kontrollen över hunden, där den blir mer ”ordnad”, signalerar en högre utveckling även av det mänskliga samhället. Det knyter an till en under den här tiden etablerad idé att människan blir mer kultiverad genom att kontrollera och besegra naturen, genom att kontrollera det djuriska kan människan höja sig över naturen.¹¹⁰ Att en hundras försvinner eller att det finns okunskap om rasavel blir därför inte en angelägenhet bara för den enskilda människan, debattörerna vill göra det till en symbol för nationens framåtskridande. Hunden får därigenom en betydelse utanför sig själv – den befäster genom sin renrasighet de svenska hundägarnas roll i ett internationellt samfund och visar att man är ett civiliserat samhälle.

Kennelklubben startar

Diskussionerna kring vad som ska göras för att höja hundkulturens ställning kulminerar 1888 när Hamilton publicerar ett upprop i tidskriften *Hunden*. Där argumenterar Hamilton för att det behöver startas en svensk kennelklubb, något han anser vara ”en lifssak för en rationel hundafvel”.¹¹¹ Uppdraget för en kennelklubb menar Hamilton ska vara att ge ut en stambok och ordna utställningar. I uppropet hänvisar Hamilton till att Sverige behöver komma ifatt de övriga europeiska länderna. ”Vården om hunden, menniskans trognaste och mest förståndiga husdjur, har, om man undantager England, sportens paradys, länge varit försummad i Europa, särskildt hvad angår bibehållandet af goda och konstanta raser.”¹¹² Hamiltons upprop får genast gensvar och diskussioner sker kring hur arbetet med hundar ska organiseras och vilka hundar som ska kunna skrivas in i den framtida stamboken. Förslag läggs fram att arbetet ska drivas av Svenska Jägareföreningen istället för att en helt ny kennelklubb ska startas, men jägareföreningen är inte intresserad av att vara ansvarig för det.¹¹³ I april 1889 har diskussionerna kommit så pass långt att det publiceras ytterligare ett upprop, den här gången undertecknat av 14 personer, för start av en kennelklubb som ska omfatta alla hundraser.¹¹⁴ I

---

¹¹⁰ Thomas, 1984, s. 41.

¹¹¹ Adolf Patrik Hamilton, ”Upprop”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888), s. 11.

¹¹² Ibid s. 10.

¹¹³ R. Ap-g., ”Några ord om den föreslagna hundstamboken”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888), s. 20.

¹¹⁴ Adolf Patrik Hamilton, ”Upprop till Sveriges Hundvänner”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1889), s. 23.

uppropet uppmanas också personer som är intresserade av att vara med i föreningen att anmäla sig för medlemskap. Svenska Kennelklubben konstitueras på ett möte den 13 december 1889 och antar där tidskriften *Hunden* som sitt officiella organ.¹¹⁵

SKK hämtar till största delen inspirationen och själva systemet med en kennelklubb från England som beskrivs som det stora föregångslandet inom hundkulturen, ett "[hund]sportens paradiset".¹¹⁶ I sin egen historieskrivning tar SKK upp England som det stora föregångslandet och utställningen 1859 beskrivs som startskottet för den moderna kennelrörelsens uppkomst, samt "utställningarnas och föreningarnas epok, under hvilken vi själfva lefva".¹¹⁷ Inom SKK hämtar man även kunskap och inspiration från Tyskland, något som bland annat syns i litteraturanmälningarna och utställningsrapporterna i tidskrifterna, men det sker inte i lika hög grad eftersom hundkulturen i Tyskland inte anses vara lika framstående som den i England.¹¹⁸

Hamilton utvecklar i en artikel 1890 vad en kennelklubb är och lägger även fram vad som skulle kunna kallas ett program för SKK:s verksamhet. Syftet med en kennelklubb menar Hamilton är att främja hundaveln genom förädlande och förbättrande av hundraserna. Hamilton beskriver fem punkter som utländska kennelklubbar använder för att nå sitt syfte och som han även menar att SKK bör använda. De fem punkterna är: a) hundutställningar, b) fältsökstävlingar, fältprov, c) utgivande av hundstambok, d) import av renrasiga avelsdjur samt e) spridande av skrifter och avbildningar.¹¹⁹ Dessa punkter kan sammanfattas som bedömning (a & b), kontrollorgan (c), underlättandet av det praktiska arbetet (d) samt utbildning (e). Redan från början går det att se genom Hamiltons texter att SKK har en tydlig vision över sitt uppdrag och hur det ska utföras. I metoderna blandas högt och lågt, där ökade kontrollfunktioner och allmän utbildning sker tillsammans med att underlätta det praktiska arbetet för de som arbetar med hundaveln. Det är tydligt att initiativtagarna till SKK redan innan klubben grundas är fullt medvetna om vad det är för system som införs och vilka åtgärder som krävs för att driva arbetet framåt. De diskussioner som sker vid klubbens start gäller därför i princip bara detaljfrågor: vilken organisation som ska ha huvudansvar för stamboken, i hur stor utsträckning fältprov ska anordnas och vilka hundar som ska kunna inregistreras i stamboken.

---

¹¹⁵ *Hunden* – Notis, "Svenska Kennel-Klubben", *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1889), nr 12.

¹¹⁶ Hamilton, "Upprop", *Hunden*, 1888, s. 10.

¹¹⁷ Grönberg, "Några drag ur gordonsetterns äldre historia", *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1914, s. 178.

¹¹⁸ *Hunden* – Notis, "Stubbsvansar", *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888), s. 3.

¹¹⁹ Hamilton, "Svenska Kennel-klubben", *Hunden*, 1890, s. 21–22.

Till slut har det alltså bildats en kennelklubb som arbetar för att främja hundaveln samt att sätta upp kontrollsystem för bedömning och avel av hundar. Eftersom det är genom SKK som arbetet bedrivs med hundavel och utställningsverksamhet blir det nödvändigt att följa SKK:s utveckling och de debatter som förs där, uppfattningarna om och arbetet med ras hänger tätt samman med dess formalisering i klubben. SKK är även noga med att behålla sin position som den enda organisationen som arbetar med hundraser och rasförädling. Från 1900-talets början och framåt bildas ett flertal specialklubbar som är inriktade på specifika hundraser. Specialklubbarna var associerade med SKK, men det fanns tillfällen när kopplingen till SKK ifrågasattes. Ett sådant är när Svenska Foxterrierklubben 1912 säger upp associationen efter en konflikt mellan klubbarna, men redan 1913 begär återanslutning till SKK. Som en följd av detta inför SKK en ändring i klubbens stadgar som innebär att personer som deltagit i utställningar som inte varit sanktionerade av SKK kan stängas av från att delta i SKK:s utställningar.¹²⁰ SKK tar därmed i praktiken monopol på allt som har med utställningar och rasförädling att göra. Att SKK:s bildande får betydelse för hur ras och rasförädlingsarbete diskuteras syns också tydligt i hur SKK själva beskriver sin tillkomst senare, där historien delas in i ett *före* och ett *efter*. Gösta Grönberg skriver till exempel om svårigheterna att följa hundrasernas historia under ”kynologiskt förhistorisk tid”, med vilket han menar innan stamböckerna upprättades av SKK.¹²¹

En hundkultur i sin linda

I Storbritannien kallades de som var engagerade i hunden – som uppfödare, utställare och handlare – för *The Dog Fancy*, eller bara kort *The Fancy*. I och med att ett av SKK:s mål var att höja hundkulturens ställning i Sverige skulle ett passande namn för motsvarande svenska grupp av människor kunna vara *hundkulturen*. Det betecknar väl den utveckling som sker: en hundkultur formerar sig med specifika aktiviteter och vissa ledande personer som i denna kultur får en framträdande ställning.

Det är tydligt att hundavel och rasförädling främst är ett ämne för eliten – de som ger sig in i debatten är nästan uteslutande män ur överklassen. Det är de som har erfarenhet från hunduppfödning själva och som är engagerade inom jakt. Några av de mest aktiva i SKK och i debatten om raser och rasförädling var greve Adolf Patrik Hamilton som var initiativtagare till SKK, kaptenen Olof Birger Rydholm och disponenten Arthur Wendel. Det finns även

---

¹²⁰ Palmberg 1990, s. 47–48.

¹²¹ Grönberg, ”Några drag ur gordonsetterns äldre historia”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1914, s. 178.

vissa vetenskapsmän som intresserar sig och engagerar sig, till exempel zoologen Gösta Grönberg och zoologen och författaren Axel Klinckowström. I tidningen *Hunden* publicerades de flesta artiklar med endast initialer som signaturer vilket ofta gör det svårt att veta vilka som ligger bakom artiklarna. Flera av dessa är dock igenkännbara som de senare ledande personerna inom SKK, exempelvis Hamiltons initialer A.P.H. och Rydholms initialer O.B.R. Det gör att utvecklingen i Sverige sticker ut i jämförelse med den som sker i Storbritannien. Även om de större hundutställningarna även i Storbritannien hade en bakgrund inom de högre samhällsskikten gör Worboys, Strange och Pemberton en av sina huvudpoänger av att utställningar hade existerat inom arbetarklassen under en lång tid i form av informella utställningar på pubar. Dessa utställningar integrerades efter hand med den mer organiserade formen av hundutställningar och ledde till att hunduppfödning och utställningar hade stark förankring över klassgränserna.¹²² En liknande utveckling saknas däremot helt i Sverige utan hundkulturen är under hela undersökningsperioden till största delen ledd av representanter ur de högre samhällsskikten. SKK ställer från början upp krav på att inträde till klubben står öppen för ”*hvarje välfrejdad person*”, alltså varje respektabel person.¹²³ Det urvalet kan i sig inte anses vara särskilt snävt, men det visar att SKK var mån om att upprätthålla en viss standard bland sina medlemmar. Medlemmarna i SKK var från ett brett urval ur befolkningen, det syns bland annat genom medlemsregistren där titlar som bokhandlare och ingenjör förekommer, tillsammans med adelsmän och disponenter. Det är däremot endast ett fåtal som driver debatten och utvecklingen i klubben, och de tillhör överklassen.

Det är också just högreståndspersonerna som får rollen av experter inom SKK. Yrkesroller som skulle kunna antas ha en stark ställning inom hundkulturen, som veterinärer och vetenskapsmän, publicerar till största delen artiklar som handlar om deras specifika expertområde. Veterinärerna publicerar artiklar om olika sjukdomar och naturvetare och biologer publicerar artiklar om till exempel hundens fysiologi eller dess fornhistoria. I ämnen rörande rasindelning, rasförädling och uppfödning är det däremot uppfödarna som anses ha den största auktoriteten i ämnet. Ofta specialiserar sig en uppfödare på en ras som den sedan blir en slags förespråkare för, Arthur Wendel får den rollen när det kommer till settern och Adolf Patrik Hamilton när det kommer till stövaren. Detta expertområde benämns

---

¹²² Worboys, Strange & Pemberton 2018, s. 47-48.

¹²³ *Hunden* – Redaktion, ”Svenska Kennelklubben”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1890), s. 1.

som kynologi och dess utförare benämns som kynologer. Kynologer är hundkännare i bredare bemärkelse, även om det inte räknas som en vetenskaplig disciplin blir benämningen ett sätt att ge fältet en vetenskaplig framtoning.

Det är övervägande män som ses som auktoriteter inom hunduppfödningen och rasförädlingen. Som Erika Sandström visar i *Han, hon och hunden* var hundsporten en manlig arena, även 1918 där hennes undersökning inleddes.¹²⁴ Den är än mer så vid SKK:s start. Det fanns dock vissa kvinnor som var aktiva i SKK och nådde framstående positioner. När en kvinna är prisdomare på en utställning för första gången 1911 beskrivs det som en absolut nyhet. Prisdomaren är Ebba Wikander, ledamot i SKK, och hon bedömer klassen för sällskapshundar. Som för att lugna läsarna understryker skribenten i tidningen att Wikander kommer att vara suppleant till löjtnant Axel Giesecke, och greve de Bylandt kommer vara ytterst ansvarig för bedömningen. Skribenten hänvisar även till att kvinnor med framgång har varit domare i Storbritannien.¹²⁵ I SKK:s tidskrift publiceras under 1910-talet även flera artiklar översatta från norska, skrivna av den aktiva uppfödaren och utställaren Marie Knudtzon. Hon ses som en auktoritet vad gäller lyxhundar, vad som idag skulle kallas sällskapshundar, och flera av hennes artiklar om dessa publiceras i SKK:s tidskrift. Knudtzons intresse för att importera och avla utländska raser som pekingese och chin-chin beskrivs som avgörande för att raserna börjat spridas i Skandinavien.¹²⁶ Wikander och Knudtzon utgör dock just undantag, i övrigt är hundkulturen näst intill helt mansdominerad.

3. Raser, avel och rasförädling

Framsteg och rationalitet

När Haraway ska beskriva uppkomsten av hundrassystemet använder hon begreppet ”the birth of the kennel”, som en blinkning till Michel Foucaults ”The Birth of the Clinic”.¹²⁷ Haraway menar att på samma sätt som Foucault beskriver fanns även alla konstituerande diskurser på plats när kenneln skapades. Detta kan ses även när det gäller rashunden: framväxten av rashundssystemet och uppfattningen av renrasighet påverkades av de stora idéströmningarna

---

¹²⁴ Sandström 2018.

¹²⁵ Meddelanden från Svenska Kennelklubben, ”En dam prisdomare vid årets utställning”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1911), s. 122.

¹²⁶ Marie Knudtzon, ”Pekinesern”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1913), s. 264.

¹²⁷ Haraway, *When species meet*, 2008, s. 139.

under 1700- och 1800-talen och att se på rashunden blir näst intill att ta ett tvärsnitt av dessa. Många av de idéströmningar som påverkade rashunden går in under paraplybegreppet *moderniteten*.

En av de mest framträdande uppfattningarna under slutet på 1800-talet är framstegstanken, den framstegsoptimism som innebar en näst intill teleologisk syn på en ofrånkomlig förbättring av samhället. Framstegstanken beskrivs ofta som näst intill synonym med moderniteten. Under upplysningen hade idéer formulerats att förnuftet skulle leda till människans framsteg och det fanns en allmän framstegsoptimism. Den här optimismen kan bland annat ses hos upplysningsfilosofen Marquis de Condorcet som beskrev hur människan övervunnit barbariet och okunskapen och nu med förnuftets och vetenskapens hjälp skulle nå en lysande framtid.¹²⁸ Under slutet av 1800-talet växte det fram vad vissa benämner som en ”ny upplysning” där upplysningsidéerna åter tilltog i styrka.¹²⁹ Under slutet av 1800-talet hade även industrialismen tagit fart och det fanns en stor tilltro till de tekniska framstegen.¹³⁰ Den här framstegstanken var näst intill total – det ansågs inte över huvud taget kunna finnas något som stoppade den förestående utvecklingen. Den hade också i slutet av 1800-talet blivit så pass cementerad hos allmänheten att samhällets framsteg sågs som näst intill en naturlag. Det var inte förrän 1914 i och med första världskrigets utbrott som bilden av det ostoppbara framsteget förändrades.¹³¹

Förnuftet som ideal ligger till grund även för det ökade fokus på rationalitet, kontroll och vetenskaplighet som växer fram. En av de mest kända beskrivningarna av moderniteten kommer från Max Webers som beskriver hur den moderna utvecklingen inneburit en *Entzauberung*, en avförtrollning av världen.¹³² Synen på naturen förändrades i och med detta: från att människan sågs som helt utelämnad till naturens krafter blev naturen under upplysningen möjlig för människan att förändra och kontrollera. Den här ändrade synen på naturen har påverkan även för förhållningssättet till djuren: de blir alltmer föremål för människans manipulation.¹³³ Till framstegstanken kopplas även idén om människans herravälde över naturen, att påverka naturen blir ett mått på människans framsteg.¹³⁴ Till viss

---

¹²⁸ Sven-Eric Liedman, *I skuggan av framtiden: modernitetens idéhistoria* (Stockholm: Bonnier Alba, 1997), s. 15–16.

¹²⁹ *Ibid* s. 44.

¹³⁰ *Ibid* s. 29.

¹³¹ Bernt Skovdahl, *Förlorad kontroll: den ifrågasatta framstegstanken* (Stockholm: Dialogos, 2010), s. 59, 61.

¹³² Liedman 1997 s. 35.

¹³³ Ritvo, *The animal estate*, 1987, s. 3.

¹³⁴ Skovdahl 2010 s. 138.

del modifieras upplysningens vilja att kontrollera naturen av den uppvärdering av den vilda naturen som sker med inflytande av de romantiska idéerna. Ritvo kopplar ihop romantikens mer sentimentalt inspirerade natursyn till den ökade möjligheten till kontroll: naturen är då inte lika skrämmande utan det vilda kan ses på med en nostalgisk blick.¹³⁵

Den moderna rashunden karaktäriseras av Worboys, Strange och Pemberton som att det är just en *modern* hund, men vilket de menar att systemet som har byggts upp kring den motsvarar den rationalitet som eftersöks. De menar att det är i och med den standardiserade hunduppfödningen och hur hunden genom detta bedöms och standardiseras som den moderna hunden uppkommer, vilket bland annat har att göra med de nya metoder för rasförädling som började användas då.¹³⁶ Rasförädlingens fader sägs ofta vara Robert Bakewell, en brittisk uppfödare och bonde som i slutet av 1700-talet utformade ett system för boskapsavel. Hans metod gick i stora drag ut på att använda inavel systematiskt för att förstärka de önskvärda egenskaperna, han skapade därmed en metod för att avla fram renrasiga djur.¹³⁷ Bakewells avelssystem speglar tydligt det moderna förhållningssättet: med ett rationellt och näst intill vetenskapligt förhållningssätt kunde han effektivisera aveln. Margaret E. Derry identifierar tre principer från Bakewells avelssystem som påverkade uppfödningen av rasdjur, både när det gällde hundar och lantbruksdjur. Den första principen var att det var möjligt att skapa och upprätthålla nya raser genom inavel, den andra principen var att de rasdjur som blev till med hjälp av avelsmetoden hade ett ekonomiskt värde, och den tredje principen var att hanarnas egenskaper var viktigast i att få fram de egenskaper uppfödaren ville. De egenskaper som ansågs vara viktigast enligt Bakewells system var inte den specifika individens egenskaper eller dess härstamning, utan hur väl dess egenskaper fördes vidare till dess avkommor.¹³⁸ Bakewells metoder användas för att förbättra flera olika typer av djur: både djur som användes till sport likt den arabiska fullblodshästen och lantbruksdjur som får och kor förädlades och specifika raser av dessa skapades.¹³⁹

Derry beskriver hur användningen och omfattningen av avelssystemet verkligen tog fart när Bakewells avelsmetod kombinerades med offentliga stamböcker. Det är först då som sättet att tala om renrasiga djur börjar likna vad vi känner igen idag. Genom att det blev möjligt att spåra härstamning i de offentliga stamböckerna gick det även att jämföra olika djurs

---

¹³⁵ Ritvo, *The animal estate*, 1987, s. 2–3.

¹³⁶ Worboys, Strange & Pemberton 2018, s. 6.

¹³⁷ Derry 2003, s. 3.

¹³⁸ *Ibid* s. 4.

¹³⁹ Derry 2003.

inflytande från olika förfäder och renrasigheten kopplades därmed samman med härkomsten.¹⁴⁰ Bakewells metoder var rationella och systematiska, med dem kunde uppfödaren effektivt styra aveln efter vissa principer. De var dock erfarenhetsbaserade och inte vetenskapliga och innehöll ingen vetenskaplig förklaring till varför vissa egenskaper gick i arv. Ett sätt att vetenskapligt förklara arv och ärftlighet kommer dock inte förrän 1901 då återupptäckten av Mendels ärftlighetslagar lägger grund för den moderna genetiken.¹⁴¹ Även efter att genetiken etablerats som förklaringsmodell för arv och ärftlighet fortsätter dock Bakewells system att användas av uppfödare. Ritvo beskriver hur uppfödarnas rasförädling och de naturvetenskapliga framstegen skedde som näst intill två separata utvecklingar som knappt influerade varandra. Uppfödarna litade inte på att naturvetarna hade möjlighet att förklara hur goda djur skulle avlas fram utan ville ha en egen expertis.¹⁴²

Renrasighet, ärftlighet och avel

Uppfattningen om renrasighet hänger starkt samman med användandet av rasdjur i en rationell avel. Den mest framträdande ambitionen och anledningen till varför det anses vara relevant att prata om renrasiga hundar är dess likformighet i aveln: en avkomma till en renrasig hund antas i större utsträckning ärva egenskaperna från sina föräldrar än vad en blandras gör. Utgångspunkten för rasförädlingsarbetet kan kanske bäst beskrivas av en av skribenterna i tidskriften *Hunden*, Otto Ulmgren: ”nedbringandet af verkliga, såväl kroppsliga, som själsliga egenskaper endast *med säkerhet* kan väntas efter verkliga rasdjur, led för led – men att vid korsningar detta egentligen beror på tillfällighet.”¹⁴³ Skribenten G. K. hänvisar till nya kunskaper om att ett djurs egenskaper ärvs från förfäderna även långt tillbaka i tiden, och skribenten pekar därför på att stamtavlor blir nödvändiga i aveln: ”*ju större antalet af goda förfäder är, desto mera växer utsigten till ett lyckligt resultat; ju konstantare rasen blir, desto större är procenten af afvelsdugliga djur.*”¹⁴⁴ I och med det blir det viktigt att inte bara förhålla sig till avelsdjurets egenskaper utan även titta längre tillbaka i släkträden. Skribenten även trycker på att en hunds samlade stamtavla är av *större* relevans för hur avkomman blir än de egenskaper som den enskilda hunden uppvisar.¹⁴⁵ Att arbeta rena raser blir på detta sätt ett försök att få till en systematisk avel utan kunskap om genetik, själva

---

¹⁴⁰ Derry 2003 s. 9.

¹⁴¹ Ibid s. 11.

¹⁴² Ritvo, *The platypus and the mermaid, and other figments of the classifying imagination*, 1997, s. 69.

¹⁴³ Otto Ulmgren, ”Något om ’vikten af att begagna rena raser vid hundafvel’”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888), s. 22.

¹⁴⁴ G. K., ”Vigten af att begagna rena raser vid hundafvel”, *Hunden*, 1888, s 15.

¹⁴⁵ Ibid

ambitionen är att få till en högre rationalitet och systematik och till hjälp används de metoder som Bakewell utvecklade. Det perspektiv som anläggs på hunden blir i allra högsta grad ett systemperspektiv: hunden existerar som avelsmaterial och en produkt av sina förfäder snarare än som enskild individ.

Det är inte bara förutsägbarheten i aveln som gör att rasrena hundar förespråkas, de anses av många även ha bättre egenskaper. Till exempel menar Otto Ulmgren och Olof Birger Rydholm att rasrena hundar är lättare att uppfostra.¹⁴⁶ Det anses dock inte vara absolut nödvändigt att en hund är renrasig för att den ska kunna ha bra egenskaper utan att även blandrashundar kan ha bra egenskaper, det är dock mer sällsynt. Meningarna om hur ofta det händer är dock delade, till exempel menar Rydholm att anledningen till att det över huvud taget är några av allmogens hundar som blir vad han anser är bra hundar beror på att det finns en ådra av jakthundsblod även hos dem.¹⁴⁷ Att förhållandet till den enskilda hunden blir något dubbelt kan ses genom kommentarer som den som ges om en korsning som visade sig vara bra jakthund: ”Mången kynolog torde anse experimentet med slik korsning som ett rent kätteri, men resultatet var dock överraskande godt och produkten sådan, att egaren lyckönskade sig att hafva bekommit en sådan hund”.¹⁴⁸ Det finns ytterligare praktiska orsaker som läggs fram som argument för att avel ska ske med renrasiga hundar. Ifall uppfödaren vet hur en bra hund ska se ut är det lättare att kunna göra ett urval på hundarna redan när de är valpar. Vid korsningar skulle alla valpar i en kull behöva behållas till vuxen ålder för att det skulle gå att göra ett urval efter till exempel jaktförmåga, något som ses som ett omöjligt uppdrag.¹⁴⁹

När det kommer till vad som krävs för att en hund ska räknas som rasren finns det vissa olika definitioner. Rydholm representerar en något extrem ståndpunkt: för att en ny ras ska kunna skapas anser han att det krävs tillgång till ett ”rent material” som utgångspunkt, att aveln från början sker mellan två renrasiga hundar. Därefter anser han att det krävs ett medvetet och kontinuerligt rasförädlingsarbete i 40 år innan hundrasen har blivit konstant och kan anses rasren.¹⁵⁰ Även signaturen ”-dt.” lyfter fram den långa tidsrymd det tar att skapa en rasren hund: det anses hos utländska kynologer ta 16 generationer för att en hund ska kunna räknas

---

¹⁴⁶ Ulmgren, ”Något om ’vikten af att begagna rena raser vid hundafvel’”, *Hunden*, 1888, s. 22; Rydholm, ”Hvart har smålandsrasen tagit vägen?”, *Hunden*, 1887, s. 66–67.

¹⁴⁷ Rydholm, ”Hvart har smålandsrasen tagit vägen?”, *Hunden*, 1887, s. 66–67.

¹⁴⁸ Carl Cederström, ”Ovanlig korsningsprodukt”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1897), s. 89.

¹⁴⁹ G. K., ”Vigten af att begagna rena raser vid hundafvel”, *Hunden*, 1888, s. 15.

¹⁵⁰ Rydholm, ”Något om raser och rasbildning”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1893 s. 127–128.

till som rasren och det tar även åtta generationer för att det ska gå att avla bort en ”fläck” från stammen. En renrasig hund är produkten av avel med en lång rad ”ädla” föräldrar, detta anses ge avkomman en större fasthet i utseende och egenskaper som därför i högre grad leder till att avkomman ärver egenskaperna. För att kunna följa den avel som genomförts är det viktigt att det går att kontrollera hundens härstamning i en stambok långt tillbaka för att kunna konstatera dess äkthet. Skribenten anser därför att det endast är i England det går att hitta äkta renrasiga hundar eftersom det endast är där som rasavel och stamböcker har funnits under en tillräckligt lång tid. Dock menar skribenten att de renrasiga hundarnas popularitet i England har lett till att försäljning av korsningar har blivit vanliga, helt enkelt för att möta den stora efterfrågan.¹⁵¹

Benämningarna för olika typer av rasrenhet existerar på en skala som inte är fullständigt definierad. Till exempel menar signaturen ”-dt.” i en artikel 1894 att det finns en begreppsförvirring där benämningar som ”ren ras”, ”finaste ras” samt ”finfin ras” används nästintill synonymt.¹⁵² Skribenten vill definiera och informera om den hösta graden av rasrenhet, vad som kallas för ett ”fullblod”.¹⁵³ Begreppet fullblod är inget som fortsätter att användas inom SKK i någon större utsträckning. Det förutsätter i princip en stängd stambok, att jämföra med fullblodshästar som härstammar från vissa bestämda individer.¹⁵⁴

I SKK används inte efter de snäva definitionerna av rasrenhet som bland annat Rydholm ställer upp utan klubben tar ett mer pragmatiskt grepp med inriktning på praktisk rasförädling. De något extrema kraven ställs inte på de hundar som deltar i utställningarna eller skrivs in i stamboken. Trots att ett av SKK:s grundläggande kriterier för att en hund ska få skrivas in i stamboken är att den är av ren ras används över huvud taget inte en hunds härkomst som bedömningskriterium när utställningarna startar. I stället är det dess prestation på utställningarna som spelar roll, vilket beskrivs utförligare i nästa kapitel.

Metoder för rasförädlingsarbete

Att aveln inte bedrivs utifrån principer om renrasighet i någon större utsträckning i Sverige innan SKK startade beskrivs som ett stort problem i debatten i slutet av 1880-talet. Det fanns en stark kritik mot det rådande sättet att bedriva avel på och man vill i stället införa metoder

---

¹⁵¹ Dt., ”Fullblod”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1894), s. 74–76.

¹⁵² Ibid

¹⁵³ Ibid

¹⁵⁴ Derry 2003, s. 34.

som bygger på vetenskaplig eller rationell grund, en del i att höja hundkulturen i landet. Ulmgren argumenterar för användningen av renrasiga djur i aveln genom att hänvisa till boskapsaveln och de framsteg som han tycker sig kunna se där: ”huru långt man kommit vid frambringandet af goda och vackra djur, sedan kännedomen om rätta sättet att gå till väga börjat allt mer sprida sig till den stora allmänheten.”¹⁵⁵ Vad Ulmgren här hänvisar till är det rationella avelssystemet som utvecklats av Bakewell, det är denna metod som SKK vill införa även i Sverige. Aveln med renrasiga hundar förmodas kunna bli ett självförstärkande system, ju mer de renrasiga hundarna används i aveln desto lättare kommer det också att bli att i framtiden kunna både bedriva en avel och få fram bra hundar. Här visas tydligt hur framstegstanken inverkar på de mål man föreställer sig kunna uppnå med en strukturerad avel och rasförädling:

Ehuru en dylik afvel lemnad åt sig sjelf tydligtvis snart ånyo degenererar, kan man dock genom en tidtals företagen ny rasförädling å andra sidan icke blott bibehålla ett visst lagom utan till och med under årens lopp erhålla en form tillräckligt konstant för att framdeles kunna existera i och genom sig sjelf.¹⁵⁶

Man gör tidigt en uppdelning där den rationella rasaveln ställs mot allmogens sätt att bedriva avel. I det senare sättet, det som har praktiserats längre tillbaka, gick aveln ut på att man avlade på en bra tik men lade inte någon större vikt vid hanens egenskaper eller vid ras och härstamning. Det är detta avelssätt som man menar har gett så pass ödesdigra konsekvenser att det riskerar att orsaka svenska hundrasers förfall, under slutet av 1880-talet är det särskilt smålandsstövaren som diskuteras på detta sätt. Vad gäller smålandsstövaren menar man att det dessutom inte har tillämpats någon kontrollerad avel, utan hunden har kunnat föröka sig någorlunda fritt.¹⁵⁷ Avelsmetoden att endast gå efter en bra tik kritiseras också för att det då inte läggs någon vikt vid hur typisk en hund är för sin ras – vilket lett till att olika typer av hundar har korsats. Detta menar signaturen Y. gör det svårt att rekonstruera äldre raser även om man har hundar som har det utseende och de egenskaper man är ute efter, eftersom de när de har olika härstamning inte kommer att få likformiga avkommor. Om det däremot gäller en hundstam som har en känd härkomst från konstant ras som har blandats med en annan hund är det lättare att få den rasen. Skribenten anser då att man lätt kan införa en ”ådra af ren blod” för att ”bortdrifva det orena”.¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ Ulmgren, ”Något om ’vikten af att begagna rena raser vid hundafvel’”, *Hunden*, 1888, s. 22.

¹⁵⁶ Rydholm, ”Hvart har smålandsrasen tagit vägen?”, *Hunden*, 1887, s. 67.

¹⁵⁷ Ibid s. 66–67.

¹⁵⁸ Y., ”Hundkulturens ståndpunkt inom vårt land fordom och intill våra dagar”, *Hunden*, 1887 s. 23.

Även Rydholm anser att det krävs en ren ras som utgångspunkt för att kunna avla fram rena och konstanta raser. Han menar att det därför kommer bli svårt att rädda de svenska hundstammarna som han anser vara så pass degenererade och avla fram rena raser med dessa som utgångspunkt. Det är däremot inte omöjligt, men för att det ska lyckas anser han att det krävs att ”fullkomligt rent blod” korsas in till de svenska hundstammarna, endast då kan de räddas. Den här inkorsningen menar han måste pågå i varje led fram tills rasen har blivit konstant. Som exempel på detta tar han upp den norska dunkerrasen som har förbättrats genom att ha korsats med harriers och menar att man i Sverige bör gå samma väg och korsa in ”rasblod”. Rydholm pekar på att efter så lång tid kommer den rena inkorsade rasen att ha tagit överhanden i hundens utseende, men han menar att den ändå kommer att behålla de goda egenskaper man vill bevara i de svenska hundarna.¹⁵⁹ Rydholms åsikter gällande vikten av att föra in ”rent blod” för att få fram en ny hundras delas däremot inte av alla. Signaturen R. E-a. skriver i ett svar till Rydholm att den metod för rasförädling som föreslås riskerar att tillintetgöra de egenskaper man vill bevara, särskilt i de svenska stövarestammarna. Att blanda in ”rent” utländskt blod anser skribenten att man ska vara försiktig med ifall man vill bevara de svenska stövarnas bra jaktegenskaper, på sin höjd kan nytt blod blandas in som bloduppsväsning ifall rasen visar tecken på inavel.¹⁶⁰ Utöver att allmogens avelsmetoder kritiserats för att vara ineffektiva får en inkorrekt avel även en mer ödesmättad betydelse – en korsning kan leda till att man förstör möjligheten att bevara de svenska hundarna och göra det antingen väldigt svårt eller rent av omöjligt att göra raserna rena.

Den tid som SKK startar i är en intressant övergångsperiod mellan äldre och moderna uppfattningar om ärftlighet. Att man återkommande talar i termer av *blod* har sin grund i den humoralpatologiska modellen där blod räknades som en de fyra kroppsvätskorna. Blodet ansågs inom humoralpatologin vara direkt avgörande för ärftligheten i och med att man ansåg att befruktningen skedde när en honas blod blandades med en hanes sperma som ansågs uppkomma ur dess blod. Blodet blev därmed även en materiell koppling mellan generationerna vilket gjorde det relevant att prata om *blodslinjer*. Worboys, Strange och Pemberton beskriver hur blodets dubbla egenskaper – både att det sågs som bärare av en vital och livsuppehållande kraft och som materiell koppling – gjorde att det sågs som centralt för att avkomman skulle ärva föräldrarnas karaktärsdrag och fick därför en central position inom

---

¹⁵⁹ Rydholm, ”Något om raser och rasbildning”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1893, s. 127–128.

¹⁶⁰ R. E-a., ”I anledning af ”Något om raser och rasbildning.””, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1893), s. 73–74.

ärftlighetsläran fram till den moderna genetiken slog igenom i början av 1900-talet. Humoralpatologins uppfattning om blodets relevans försvann gradvis under 1800-talet, men språkbruket och den symboliska vikt som blodet har lever fortfarande kvar.¹⁶¹ Den moderna uppfattningen om ärftlighet på en genetisk grund får däremot svårt att slå igenom inom hunduppfödningen. I SKK:s tidskrift börjar man att ta upp de nyupptäckta genetiska ärftlighetslagarna under början av 1900-talet, särskilt Gösta Grönberg argumenterar för att även hunduppfödare har nytta av att känna till dessa.¹⁶² Att Grönberg argumenterar för dessa 1914 tyder dock på att de inte hade fått ett bredare genomslag bland uppfödare i slutet av undersökningsperioden. När renrasighet eller korsningar diskuteras i källmaterialet görs det ofta i termer av blod och dess användning som begrepp i Sverige kan ses bland annat genom Rydholms beskrivning av renrasiga hundar som ”af ädlare stam och renare blod.”¹⁶³ I litteraturen hänvisar man inte till humoralpatologin i ärftlighetsfrågor och det sker inte heller någon teoretisering kring blodets betydelse för ärftligheten, men som symbol för rasrenhet får det en stor roll. Till blodet kopplas alla de önskvärda egenskaperna om renhet, renrasigheten som egenskap förläggs till just blodet. Det får ibland näst intill mystiska egenskaper – blodets renhet tros kunna sprida sin inneboende renhet och därmed fördriva det orena och kunna göra även hundar av en annan ras rena. Blodet kan sägas få rollen av vad Haraway benämner som en materiell-semiotisk nod – det är den egenskap där all den materiella meningen och betydelsen samlas.

Vad som tydligt framträder i materialet är hur arbetet med rena hundraser, anledningen till varför rasrenhet i princip blir ett självändamål, bygger på två grunder. Den första är en praktisk grund som handlar om hur det förenklar för aveln i en tid där ärftlighetsläran inte har kommit särskilt långt. Den andra grunden är vad som kan kallas för en moralisk grund, där värderande uppfattningar om renhet och ordning samt dess kopplingar till goda egenskaper är centrala. Som tidigare har beskrivits är mängden korsningar och den oordning det anses ge ett av argumenten för skapandet av en kennelklubb. Det är just oordningen, brokigheten och blandraserna som ställs mot det rena, ordnade och strukturerade. Motsättningen syns inte minst i Hamiltons kontrastering mellan de fula och skadliga individerna som ”nedsmutsa våra gator” och de rena och ädla rashundarna.¹⁶⁴ Det läggs i högsta grad en värdering mellan de två sidorna: den ena sidan står för det orena och det förestående förfallet medan den andra står för

---

¹⁶¹ Worboys, Strange & Pemberton 2018, s. 11–12.

¹⁶² Grönberg, ”Några drag ur gordonsetterns äldre historia”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1914, s. 186.

¹⁶³ Rydholm, ”Något om raser och rasbildning”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1893, s. 90.

¹⁶⁴ Hamilton, ”Svenska Kennel-klubben”, *Hunden*, 1890, s. 22.

den av människan kontrollerade naturen och blir symbol för det mänskliga framsteget. Det är därför inte *bara* av praktiska orsaker som man vill få hunden att bli ”ren” utan den renrasiga hunden får samtidigt en stark symbolisk innebörd där den står för det goda och rena.

Framtiden och det förflutna

Vad som är genomgående tydligt i argumentationen i källmaterialet är att den renrasiga hunden har en praktisk betydelse utöver möjligheten till förutsägbarhet i aveln. I det avelsarbete man ser framför sig finns det två olika riktningar: bevarandet av gamla raser och den framåtriktade aveln där man ser framför sig att man ska kunna förbättra de existerande hundarna och i vissa fall kunna skapa helt nya hundraser.

En utgångspunkt för förbättringen av hundraserna är just inkorsningen av andra hundraser. Det kan antingen göras genom ”bloduppfriskning” för att förbättra en ras som exempelvis blivit allt för inavlad, eller så kan inkorsning göras för att tillföra vissa eftersträvarvärda egenskaper till hundrasen. Bloduppfriskning är något som förespråkas på flera håll i klubben. Hamilton menar bland annat att det går att rekonstruera en ”degenererad” ras genom att kombinera användningen av rationellt urval vid aveln med bloduppfriskning. Hamilton argumenterar också för att det på detta sätt är lättare att rekonstruera en gammal ras för att få vissa önskvärda egenskaper än att bilda en ny.¹⁶⁵ Precis som Rydholm framhåller Hamilton den goda inverkan som ”rent blod” har i förhållande till att kunna förbättra en hundras. Där finns därmed en starkt praktisk sida av hundaveln där korsningar inte alltid ses som något negativt utan i stället som det sätt som hundaveln kan föras framåt. Rydholms omdiskuterade metod för att ”rädda” de svenska hundraserna genom att korsa in renrasiga hundar är ett exempel på hur korsningar planerades att användas som förbättringsmetod, även om Rydholm inte själv beskrev det som att något korsades utan snarare som att hundarna blev ”rena”.

Ett av argumenten för att avla fram renrasiga hundar var just möjligheterna till förbättring genom korsning. De hundar som var produkten av olika, men rena raser ansågs lättare att förbättra genom korsning än de som hade en helt blandad härkomst. Till exempel benämns den tidigare korsningen angloschweizaren, en korsning mellan två stövarraser, som att den har nytta av att ha en relativt ”ren härledning”.¹⁶⁶ Snarare än att peka på att avelsförbättringen alltid måste ske för att renodla en viss ras ser man positivt på att korsa en hundras med en

---

¹⁶⁵ Adolf Patrik Hamilton, ”I Stöfvarefrågan”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1890), s. 15.

¹⁶⁶ Rydholm, ”Något om raser och rasbildning”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1893, s. 92.

annan – så länge rasen är ren. I sättet som renrasighet beskrivs blir det tydligt att det är en egenskap som till viss del kan föras över vid korsningar och lättare skapa bättre hundar.

Arthur Wendel lägger tidigt fram ett förslag att två nya hundraser ska skapas: svensk harhund och svensk rävhund. Dessa menar han ska utformas efter redan befintligt gott material och han benämner dessa som ”framtidraser”.¹⁶⁷ Wendel fick inte något gehör för att skapa dessa hundar men i benämningen framtidraser syns det tydligt att rasförädlingsarbetet i vissa fall ansågs behöva gå längre än att renodla befintliga raser.¹⁶⁸ Att idén om skapandet av nya hundraser är starkt syns även i hur Gösta Grönberg 1914 beskriver den framtida utvecklingen. Han ser framför sig att korsningsförsök kommer att genomföras kontinuerligt och den uppfödare som lyckas med en korsning kommer att publicera resultaten i tidskriften. Detta menar han kommer leda till att man kan följa nya rasers uppkomst och utveckling i detalj.¹⁶⁹ I den framtid Grönberg ser framför sig är korsningar en del av ett vetenskapligt inspirerat förbättringsarbete där SKK:s tidskrift ska användas likt en vetenskaplig tidskrift för beskrivning och spridning av de korsningsexperiment som genomförs.

Att skapa en ny hundras måste dock göras smakfullt, det är underförstått att hundar som är allt för olika varandra inte anses ge goda resultat att korsa. Till exempel tas försök upp att skapa en ”universalhund” i Tyskland genom att korsa pudel med pointer och på så sätt få en hund med de bästa av de två hundarnas egenskaper. Skribenten G. K. menar att försöken blev ett fiasko eftersom en sådan blandning inte låter sig göras: ”Liksom om tvenne hundraser läte smeta ihop sig till ett helt, på samma sätt apotekaren blandar en tinktur!”¹⁷⁰ Även Sundström beskriver idén om att blanda två vitt skilda hundraser med liknelsen att blanda målarfärger och framhåller det som otänkbart. Sundström framhåller att de flesta försök som genomförts i andra länder att skapa nya raser misslyckas för att de genomförs av hundhandlare. Eftersom dessa främst är ute efter att tjäna pengar menar Sundström att de inte kan lägga ner den tid som krävs för att skapa en ny ras.¹⁷¹ De framtidraser som man inom SKK ser framför sig ska utvecklas måste därför konstrueras inom det rimligas gränser – det går att förändra och förbättra hunden så länge det görs smakfullt och med funktionen i centrum.

---

¹⁶⁷ Arthur Wendel, ”Ett inlägg i frågan om Svensk Hund-stambok och Svensk Hundafvel”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888), s. 27.

¹⁶⁸ Ibid

¹⁶⁹ Grönberg, ”Några drag ur gordonsetterns äldre historia”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1914, s. 178.

¹⁷⁰ G. K., ”Vigten af att begagna rena raser vid hundafvel”, *Hunden*, s. 14.

¹⁷¹ Sundström, *Handbok för hundvänner*, 1889, s. 86.

Att skapa korsningar mellan olika hundar tycks inte alls vara lika problematiskt under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet som det är idag. Den kritik som riktas mot blandraser, ”bastarder” eller ”kroiseringar”, handlar i första hand om att få bort gatukorsningar – inte korsningar mellan olika hundar av ren ras. Att använda korsningar för att skapa ”framtidraser” är dock en procentuellt sett liten del av diskussionen, det är i första hand en renodling av raserna som ses som målet med aveln. Att korsa olika typer av hundar har alltså två olika mål: antingen försöker man renodla eller rekonstruera en ras för att få den så lik ursprungstypen som möjligt eller så används korsningar mellan hundar för att få fram nya och förbättrade hundar. Det blir en blandning av att arbeta mot det förflutna och att arbeta mot framtiden där bägge sidor finns representerade inom hundavelsarbetet.

Frågan om rasförädling mot en ursprungstyp eller mot en förbättring syns bland annat i den debatt som sker gällande S:t Bernhardshunden. Signaturen E. Th-g vill i en debattartikel 1914 argumentera för att det ska införas en standardtyp för rasen eftersom han ser en risk att den i Sverige är på väg att delas upp i flera olika undergrupper, något som skribenten ser som ett rasens ”urartande”.¹⁷² Skribenten diskuterar med Frans G. Wiberg ifall det finns en svensk typ av rasen eller ifall det snarare rör sig om att S:t Bernhardshundarna i Sverige avviker från den rätta typen. Här möts två ideologiska skillnader där E. Th-g argumenterar för att det finns en svensk uppfattning om skönhet som hundrasen borde framavlas efter, att de S:t Bernhardshundar som avlas här ”bättre sympatisera med vårt skönhetssinne”.¹⁷³ Wiberg anser däremot att aveln av rasen även i Sverige borde gå ut på att bibehålla den så som den ser ut i dess hemland, Schweiz. Wiberg påpekar att man i England hade importerat några S:t Bernhardshundar som man ville förbättra genom att göra huvudet smalare, men i och med det kom hunden där att avvika från hur den hade sett ut i Schweiz.¹⁷⁴

Förhållandet med S:t Bernhardshunden kompliceras av att den i Tyskland avlas genom att dess två undertyper, korthårig och långhårig typ, då och då korsas med varandra. E. Th-g anser att detta då går emot principerna för rasren avel och att man då i Sverige har bättre grepp om hur rasavel ska bedrivas. Den svenska typen borde i stället utnämnas till rätt typ, skribenten menar att ”icke kan man kalla den tyska typen ädel, när den billigaste rasrenhet

---

¹⁷² E. Th-g, ”Vore icke en standardtyp önskelig för vår s:t Bernhardsras?”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914), s. 844.

¹⁷³ Ibid

¹⁷⁴ Frans G. Wiberg, ”Standardtyp för ’vår’ s:t Bernhardsras”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914), s. 957–960.

måste sättas i tvifvelsmål.”¹⁷⁵ Wiberg menar i stället att det inte är något fel på det sättet som aveln bedrivs i Tyskland och att det inte finns något som pekar på att rasen bara på grund av avelssättet är mindre konstant. Han anser därför att den avel där lång- och korthåriga hundar korsats även i fortsättningen borde bedrivas för att på det sättet bevara ursprungligheten. Den ursprungliga typen blir hos Wiberg i sig ett skönhetsideal: ”Och jag tror den tiden skall komma, så äfven den mest inbitne älskare af den här i landet degenererade typen skall lära förstå skönheten hos urtypen.”¹⁷⁶ Hos S:t Bernhardshunden krockar en typ av framåtsyftande förbättrande framstegsanda, där hunden förändras utifrån skönhetsideal och rasavel, med ett annat ideal där hundens förväntade ursprungstyp blir ändamålet. Bägge dessa spår existerar parallellt, diskussionen om S:t Bernhardshunden illustrerar tydligt den spridning av idéer som innefattas av rashundssystemet.

Förädling av de svenska hundraserna

Det rasförädlingsarbete och den diskussion som sker gällande raser i Sverige koncentreras först och främst till de inhemska raserna. 1891 beskriver en skribent i tidskriften att ett av SKK:s ”hufvudändamål är att tillvarataga och bibehålla de få inhemska eller försvenskade hundarne.”¹⁷⁷ Gällande utländska raser, det vill säga raser som ursprungligen härstammar från något annat land och är beskrivna i utländska stamböcker, hämtas rasbeskrivningarna till stor del från det land rasen härstammar från och rasförädlingsarbetet går ut på att få den att bli så pass lik den standarden som möjligt. När det gäller de inhemska hundraserna blir diskussionen däremot en annan. Där hamnar ansvaret på SKK – både vad gäller att identifiera och beskriva de inhemska raserna och att bedriva rasförädlingsarbete och därmed förbättra dem.

Att veta vad som ska räknas som en ras och hur denna ska beskrivas är dock inte helt lätt utan det sker en hel del diskussioner om vad som ska räknas som en ras eller inte. Man är till en början inte helt eniga om vad rasbegreppet innebär utan det sker en gradvis konsolidering av dess betydelse. Förutom den rent naturvetenskapliga definitionen av ras kontra varietet sker även en diskussion inom SKK om vad som krävs för att en hundtyp ska betecknas som just en ras. Diskussionerna gäller främst vilken nivå rasbegreppet ska läggas på, ifall det ska beteckna en större eller mindre grupp. Att begreppet ras ännu inte hade blivit så pass

---

¹⁷⁵ E. Th-g, ”Vore icke en standardtyp önskelig för vår s:t Bernhardsras?”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1914, s. 844

¹⁷⁶ Wiberg, ”Standardtyp för ’vår’ s:t Bernhardsras”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1914, s. 959.

¹⁷⁷ Medlem af Kennelklubben, ”Gråhunden och långhåriga lapphunden”, *Tidning för idrott* (1891), s. 6.

definierat när det kommer till hundar syns bland annat i hur ras appliceras på olika sätt när det kommer till olika hundar. Vad gäller stövaren benämns den 1887 inte som en ras utan i stället som en rastyp, och man anser att den kan sammansättas från flera olika stammar och att det egentligen bara är dess användbarhet till jakt som bestämmer ifall den ska räknas som en stövare. Idén att användningsområdet styr klassificeringen anses däremot inte gälla för andra typer av hundar där exempelvis korsningar av olika raser inom gruppen hönshundar ses som en ”förkastlig” praktik.¹⁷⁸ Vad gäller stövare anser man snart även att motsatt problem finns – att allt för många olika typer räknas som raser. Till exempel menar Hamilton att begreppet ras missbrukas: ”Man talar och skrifver om Filholms-ras, Kafvelås-ras, Wermlands-ras, Säby-ras etc. -, de äro inga ’raser’, de äro olika ’stammar’ af en och samma ras, som borde heta ’svensk stöfvare’”.¹⁷⁹ Användningen av begreppet ras på så pass små grupper där i princip varje uppfödare får representera en ras menar han är ohållbar, i stället för att dela upp hundarna i så pass många olika raser bör uppfödarna arbeta och avla efter samma rasstandard. Arthur Wendel förespråkar dock en uppdelning av stövaren i fler kategorier. Han argumenterar för att stövaren bör delas in i tre olika typer: harhundar, rävhundar och älghundar, där dessa i sin tur sedan har underavdelningar. För att de här stövaretyperna ska gå att få fram trycker Wendel på att det måste fastställas rasbeskrivningar och *points* för typerna.¹⁸⁰ Oavsett om målet är att beskriva eller skapa nya rastyper är man eniga om vikten av att skapa rasstandarder och tydliga beskrivningar för att skapa en likriktning i aveln.

När förslaget om att starta en kennelklubb och upprätta en stambok läggs fram 1888 är stövaren den hundtyp man trycker mest på ska beskrivas och standardiseras. Signaturen R. Ap-g. beskriver det som att arbetet med stövarna kommer att bli svårt: ”de spridda intressena, vanorna och tyckena [...] blifva en svår stötesten.”¹⁸¹ Skribenten anser ämnet vara för viktigt för att hindras av svårigheterna att komma överens. Skribenten beskriver stövaren som den enda svenska nationella rasen och trycker därför särskilt på att arbetet med den bör prioriteras. Det beskrivs till och med som en skyldighet att arbeta med stövaren för att ”åter få upp den till en svensk produkt, *en svensk hundras*.”¹⁸² Smålandsstövarn blir trots det fokus som har lagts vid den i debatten inte prioriterad i rasförädlingsarbetet, man riktar i stället in sig på de svenska stövarna som grupp. Smålandsstövarn kommer dock att finnas med som en

---

¹⁷⁸ Y., ”Hundkulturens ståndpunkt inom vårt land fordom och intill våra dagar”, *Hunden*, 1887, s. 2.

¹⁷⁹ Hamilton, ”I Stöfvarefrågan”, *Hunden*, 1890, s. 15.

¹⁸⁰ Wendel, ”Ett inlägg i frågan om Svensk Hund-stambok och Svensk Hundafvel”, *Hunden*, 1888, s. 28.

¹⁸¹ R. Ap-g., ”Några ord om den föreslagna hundstamboken”, *Hunden*, 1888, s. 20.

¹⁸² *Ibid* s. 20.

underkategori av den svenska stövaren i stamboken. En av de personer som var drivande gällande stövarrasen, både när det gäller beskrivning av rasstandarder och i arbetet med rasförädling, var Hamilton som även var initiativtagaren till SKK. Hamilton beskriver i *Hunden* att han redan 1888 tillsammans med bland annat O. B. Rydholm och R Hennings har börjat arbeta på att beskriva rastecknen för den svenska stövaren. Deras rasbeskrivning blev sedan antagen av den danska stamboken. Hamilton beskriver hur de i arbetet utgick från rastecknen från den gamla tyska stövaren som man anser att den svenska stövare härstammar från. De har sedan anpassat rastecknen efter de svenska stövarna eftersom rasen har förändrats sedan de fördes in landet, både på grund av den tid som gått sedan de importerades till Sverige samt den blandning med andra hundtyper som har skett. Det Hamilton i första hand trycker på är också att uppfödarna måste arbeta efter de nya rastecknen, först när alla gör det menar han att det går att prata om en svensk stövarras.¹⁸³

SKK arbetar även aktivt för att utveckla och förädla stövarrasen, man tillsätter 1901 en kommitté för ”fortsatt bildande af en svensk stöfvarestam”.¹⁸⁴ SKK köper även in tre avelstikar vardera av Schillerstammen och den Hamiltonska stammen. Genom detta kan man se vilken aktiv roll SKK som organisation tog i utvecklandet av raser, det var inte endast betydelsefullt i form av standarder och kontroll utan även i form av aktiva ingripanden i aveln.

När det gäller stövarna finns det en utseendemässig egenskap mer än andra som man lägger vikt vid: hur raka haslederna är. Samzelius tar i en artikel från 1894 upp att han av egen erfarenhet anser att den raka benställningen är mer korrekt än den krokiga, att den senare är ett fel som uppstår hos allt för stillasittande hundar.¹⁸⁵ Hasledernas krokighet blir senare ett bedömningskriterium hos stövaren, man skriver 1897 att de kraftigt har förbättrats sedan 1894. Anledningen till att man koncentrerar sig så mycket på haslederna är för att man anser att krokiga hasleder visar att det förekommer fler krokigheter hos hunden.¹⁸⁶ Hundens ädelhet blir i det här fallet samlad i en enda punkt som signalerar något mer än endast hasledernas funktion. Hasleden skulle i detta fall kunna betecknas som en materiell-semiotisk nod, det bär större mening än sin egen funktion.

---

¹⁸³ Hamilton, ”I Stöfvarefrågan”, *Hunden*, 1890, s. 15.

¹⁸⁴ Hugo Samzelius, ”Svenska Kennelklubbens stiftande”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914), s. 698.

¹⁸⁵ Hugo Samzelius, ”Hundutställningen i Stockholm”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1894), s. 121.

¹⁸⁶ C.H.S, ”Ordförandenas för gruppnämnderna redogörelser för hundutställningen 1897”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1897), s. 187.

Utöver stövaren diskuteras även rasförädlingen av den grupp inhemska raser som benämns som den nordiska spetsen. Den beskrivs från början just som en grupp raser, även om vissa skribenter inte är särskilt tydliga i den uppdelningen. Rasstandarder och rasbeskrivningar för de ingående raserna fastställdes 1908, de benämningar som där används för de ingående raserna är: jämthund, lapphund, ”norrbottniska skällande fågelhunden”, finsk spets, grönländshund, islandshund, ostjakhund, samojedhund och bjarmalandslaiken.¹⁸⁷ Endast de första tre av dessa är av svenskt ursprung och det är dessa man koncentrerar sig på i SKK. Just namnen på de olika raserna är dock föremål för diskussion och man använder tidigare även namnen gråhund, långhårig lapphund, norrländsk päls hund med flera. Liksom flera av de andra hundraserna har den nordiska spetsen sina särskilda förespråkare som driver frågan om dess spridning och avel i tidskriften. För den nordiska spetsen är det främst Hugo Samzelius och S. Sahlin som är dess förespråkare, bägge två skriver debattartiklar, beskrivande texter, rasstandarder och hyllningstexter till den nordiska spetsen.

Från första början används argument där man kopplar aveln och bevarandet av inhemska hundraser till den nationella äran. Hugo Samzelius beskriver ett försök att renodla och avla fram rastypiska långhåriga lapphundar med orden: ”Måtte likväl en sådan förtröstansfull hängifvenhet för denna ur fosterländsk synpunkt tilltalande idé ej bli resultatlös!”¹⁸⁸ Man genomför också ett stort arbete för att främja den nordiska spetsen, både genom att öka kunskapen om den bland sina medlemmar och arbeta för att öka antalet som deltar på utställningarna. Klinckowström beskriver i ett debattinlägg att det arbete som har gjorts med att rasförädla den nordiska spetsen till stor del har skett av patriotiska skäl, där patriotiska kynologer hade hittat ett fosterländskt fält för sitt arbete – ”Ja, der fanns en konstant ras, som kunde upparbetas till en verklig nationalhund!”¹⁸⁹ Bevarandet av den nordiska spetsen blir också en nationell angelägenhet: 1912 blev spetshundssektionen tilldelad ekonomiskt stöd av regeringen för lapphundens renodling.¹⁹⁰ Det finns dock viss kritik mot den patriotiska användningen av hunden, även om den inte är så vanlig. Klinckowström menar att den nordiska spetsens egenskaper inte motsvarar det sätt som hunden höjs till skyarna. Han går i polemik mot de som anser att det är en fosterländsk plikt att behålla och förädla den nordiska spetsen. Klinckowström vill hellre att det ska ske en ökad import av de förädlade hundraserna,

---

¹⁸⁷ Sahlin, S., ”Nordiska spetsen”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914), s. 94–107.

¹⁸⁸ Hugo Samzelius, ”Långhåriga Lapphunden”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1894), s. 10.

¹⁸⁹ Axel Klinckowström, ”Den s.k. ’Nordiska Spetsens’, framtid särskildt med hänsyn till hans spridning i mellersta Sveriges marker.”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1898), s. 10.

¹⁹⁰ Samzelius, ”Svenska Kennelklubbens stiftande”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1914, s. 642.

de som är bäst på sina respektive uppdrag och på det sättet höja hundaveln ”i jämnhöjd med tidens kraf.”¹⁹¹ Klinckowströms debattinlägg visar den kontrast som finns underliggande i diskussionerna om hundraserna: man vill både bevara de raser som man har och även förädla och förbättra dem i modernistisk anda för att kunna uppfylla ökade krav.

4. Standardisering och bedömning

Stambok för främjandet av hundkulturen

Upprättandet av en stambok ses som en av de mest centrala åtgärderna för att höja Sveriges hundkultur. Till viss del grundas SKK just för att finnas som kontrollorgan för stamboken och de rasbeskrivningar med fastställda *points* som ingår i denna.¹⁹² En inskrivning i stamboken är den ultimata bekräftelsen av en hunds värde, att hunden i fråga är godkänd av SKK att bedriva avel på. När den första stamboken upprättas 1893 är kriterierna för att en hund ska kunna skrivas in:

1:o) vid af Svenska Kennelklubben anordnad eller af densamma godkänd hundutställning eller i vissa slag af ”field trials” (fältsök) erhållit 1:sta eller 2:dra pris, eller

2:o) vid dylik utställning eller ”field trial” af prisdomarne förklarats dertill värdiga, eller

3:o) hvilkas båda föräldrar förut äro upptagna i Svenska Kennelklubbens stambok (S. K. K. S.), eller

4:o) antingen sjelfva eller deras båda föräldrar förut äro upptagna i af Svenska Kennelklubben erkänd stambok.¹⁹³

Genom reglementet för stamboken blir det tydligt hur man tänker sig att man ska gå till väga med rasförädlingsarbetet samt vad som värdesattes hos hunden. Kriterierna för inskrivning bygger på antingen prestation eller arv: en hund kan få sin plats i stamboken genom presentationer i utställningar och tävlingar eller för att den är från en bra stam där dess förfäder presterade i dessa. Stamboken är med andra ord öppen eftersom det inte finns några absoluta krav på att hundens föräldrar ska vara inskrivna sedan tidigare.

---

¹⁹¹ Klinckowström, ”Den s.k. ’Nordiska Spetsens’, framtid särskildt med hänsyn till hans spridning i mellersta Sveriges marker.”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1898, s. 15.

¹⁹² R. Ap-g., ”Några ord om den föreslagna hundstamboken”, *Hunden*, 1888, s. 20.

¹⁹³ *Svenska Kennelklubbens stambok*, Band 1 (1893).

Vad är då en stambok? Hamilton definierar stamboken som en bok eller katalog där endast hundar av ”ren härkomst” skrivs in. Hamilton beskriver själv att en inskrivning i en stambok inte är någon garanti att hunden i fråga har bra psykiska eller fysiska egenskaper, utan vad det visar är att hunden är av god härkomst. Däremot verkar Hamilton här mena att härkomst och de goda egenskaperna till stor del innebär samma sak: kraven för inregistrering innebär att åtminstone den första hunden i ett släkträd som registreras i stamboken har rastypiska och goda egenskaper.¹⁹⁴ Innan SKK startar finns det en pågående diskussion i tidskriften *Hunden* om vilka hundar som ska inkluderas i en stambok och vilka som ska uteslutas. Att en hund ska få stå med i stamboken är vid den tidpunkten, i slutet av 1880-talet, ännu inte liktydigt med krav på att hunden ska vara renrasig. Man skiljer mellan de utländska raserna där det finns fastställda rasbeskrivningar i hundarnas hemländer och de inhemska hundtyper där man vill arbeta för att utforma likformiga svenska raser. Stamboken blir för de inhemska hundraserna snarare ett verktyg i arbetet med rasförädling än ett kvitto på renrasighet hos hunden.

En som tidigt ger sig in i debatten om stamboken är disponenten Arthur Wendel som ställer sig positiv till förslaget: ”Det väckta förslaget att genom upplägandet af en *Svensk Hundstambok* gifva sträfvandena att främja och bevara hundrasernas renhet inom vårt land ett kraftigt stöd har utan tvivel med lifligt erkännande mötts af hvarje svensk jägare.”¹⁹⁵ Han argumenterar för att arbetet med en stambok ska startas upp i en liten skala och till en början endast innehålla jakthundsraser för att arbetet då ska kunna drivas av Svenska jägareförbundet utan att en ny kennelklubb ska behöva skapas. Argumentet för detta är av praktisk karaktär, för att det inte ska bli en omöjligt stor uppgift att skapa en stambok, men det pekar också på att det är jakthundarna som anses viktigast att förädla och få kontroll över aveln. Wendel argumenterar även för att det har ett egenvärde att till en början ha ett litet urval till stamboken:

Genom att på angifna sätt tillvägagå skulle man i stamboken att börja med endast få samladt ett litet men *utvaldt* sällskap, hvilket sedemera skulle svälla ut, i samma mon som den svenska hundaristokratin tillväxte. Att för bondprissar och djur af tvivelaktig härkomst stamboken skall vara sluten är sjelfklart.¹⁹⁶

Wendel ställer upp vissa kriterier för att hundar ska kunna skrivas in i stamboken: för fågelhundar är det endast de ”som *bevisligen* äro af *ren* härstamning” från en framstående och

---

¹⁹⁴ Hamilton, ”Svenska Kennel-klubben”, *Hunden*, 1890, s. 22.

¹⁹⁵ Wendel, ”Ett inlägg i frågan om Svensk Hund-stambok och Svensk Hundafvel”, *Hunden*, 1888, s. 27.

¹⁹⁶ Ibid s. 28.

konstant ras som kan skrivas in.¹⁹⁷ Det är de redan implementerade utländska systemen och de utländskt fastställda raserna man hänvisar tillbaka till. De stövare som Wendel anser kan föras in i stamboken är de som antingen är registrerade i en utländsk stambok eller de som visats på utställningar i Sverige och där blivit godkända. Redan från början står argumenten för inregistrering på två ben: härkomst och prestation. Som tydligt visas i Wendels argumentation blir stamboken ett sätt att cementera hierarkiska skillnader mellan hundarna. Renrasigheten är som även tidigare beskrivits inte endast en metod för att styra aveln lättare, den renrasiga hunden signalerar även tydligt en hierarkisk skillnad mellan en renrasig och en icke renrasig hund. Man diskuterar stamboken som näst intill en form av adelskalender för hundar: dess syfte är att skilja ut (hund)aristokratin från pöbeln (blandrashundarna). Den föreställda "aristokratin" är däremot inte ett klassbegrepp som när det tillämpas på det mänskliga samhället utan blir i resonemangen om stamboken helt och hållet sammankopplat med frågan om ras.

Det är dock inte endast mellan renrasig och icke renrasig som man gör en hierarkisk uppdelning, den sker även mellan olika typer av hundraser. Signaturen C.O.W. anser att intaget till en framtida stambok ska vara ännu mer selektivt än vad Wendel förordar. Vad skribenten främst riktar in sig på är de så kallade "lyxhundarna". Skribenten argumenterar att "för 'lyxhundar', d. v. s. sådana som ingen annan nytta göra än att äta, dricka och sova och kanske en annan gång i onödan skälla på folk, borde ej få plats i någon 'Stambok'."¹⁹⁸ Här dras skiljelinjen mellan de nyttiga och de onyttiga hundarna där det även framgår att lyxhunden inte anses inneha särskilt goda moraliska kvaliteter, den inrättar sig inte efter en luthersk arbetsmoral. Att ställa nyttiga hundar mot lyxhundar eller sällskapshundar är ett fenomen som är brett utspritt vid den här tiden och omfattar inte endast diskussionen om stamboken. Det läggs till exempel fram förslag att hundskatten ska vara lägre för användbara hundar, som vallhundar och jakthundar, än de hundar som ägaren bara har för sitt nöjes skull.¹⁹⁹

Det finns dock de som anser att det är viktigt att få med även sällskapshundar i stamboken eftersom de menar att det kan motverka syftet med att höja hundkulturen i landet om urvalet är för snävt. Signaturen "Hundvän" lyfter fram att en stambok är viktig även för sällskapshundar eftersom de som vill ha en sällskapshund i högre grad än andra är utsatta för

---

¹⁹⁷ Wendel, "Ett inlägg i frågan om Svensk Hund-stambok och Svensk Hundafvel", *Hunden*, 1888, s. 28.

¹⁹⁸ C.O.W., "Herr redaktör!", *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888) s. 28.

¹⁹⁹ Ulmgren, "Något om 'vikten af att begagna rena raser vid hundafvel'", *Hunden*, 1888, s. 22.

oseriösa uppfödare. Genom att köpa en hund från en sådan oseriös uppfödare riskerar man att ”i stället för ett angenämt sällskap får man en persedel, som endast bereder obehag, eller i lyckligaste fall blir en fullkomligt likgiltig.”²⁰⁰ Även om man förespråkar ett mer inkluderande förhållningssätt till inskrivningen i stamboken sker det dock utifrån samma grundpremiss där skiljelinjen mellan renrasig och blandras står fast.

När Hamilton 1889 går ut med uppprop adresserat till Sveriges hundvänner att gå med i den blivande kennelklubben betonar man att den riktar sig till *alla* hundraser. Den stambok som den nya klubben ska ge ut blir därför heltäckande.²⁰¹ De bestämmelser som till slut blir beslutade blir därmed mer accepterade än vad vissa debattörer har ansett vara lämpligt. Även de hundar som ännu inte har några fastslagna rasbeskrivningar tas med i stamboken, till exempel fyra typer av nordisk spets och två typer av svensk stövare. Den första stamboken innehåller många kategorier som är förvånansvärt icke-specifika med tanke på hur stamboken lyfts fram som medlet för att uppnå renrasighet. Några av de mer icke-definierade raser som finns med är: hönshund av annan ren ras, terrier av annan ras och stövare av korsad stam.²⁰²

Det finns ambitioner att använda stamboken för fler ändamål än att registrera härkomst och pris för rashundarna. Till exempel lägger Axel Klinckowström fram ett förslag att stamboken ska kompletteras med detaljerade uppgifter över hundarnas färgteckningar, allt efter teorin att om en hund ärver sina föräldrars färg kommer den även att ärva deras övriga egenskaper. Klinckowström argumenterar för att detta i SKK:s regi skulle kunna läggas till grund för ett kynologiskt arkiv och därigenom kunna bidra till att ytterligare stärka den rationella hundaveln. Att det ska vara en större förening bakom ett sådant kynologiskt arkiv anses nödvändigt, att trots det stora arbete det skulle kräva borde det inte bli svårt ”för en manstark och med nödig auktoritet utrustad förening såsom Sv. Kennelklubben.”²⁰³ Det går att i dessa planer se att det finns en vilja att ytterligare bygga ut den vetenskapliga grunden i aveln. Det läggs även vikt vid systematiken och att det krävs att det genomförs av en så pass stor organisation som SKK i stor skala för att det ska bli användbart. Klinckowströms förslag implementeras inte i någon större skala i stamboksinskrivningen även om det görs vissa försök att ta upp frågan. Olof Birger Rydholm gör en frivillig ansats att förtydliga släktträdet genom att beskriva sina egna avelshundar. Rydholm vill gå längre tillbaka i släktträdet för att

---

²⁰⁰ Hundvän, ”Svensk Kennel-Club”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888), s. 46.

²⁰¹ Hamilton, ”Upprop till Sveriges Hundvänner”, *Hunden*, 1889, s. 23.

²⁰² *Svenska Kennelklubbens stambok* 1893.

²⁰³ Axel Klinckowström, ”Om stamträd och urval”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1897), s. 30.

på så sätt kunna se vilka egenskaper som har spelat in i aveln. Beskrivningarna görs ”ur minnet” och han gör detaljerade beskrivningar över hur hundarna såg ut och hur väl de korresponderar mot de fastställda rasstandarderna.²⁰⁴

Rasstandarder

En del i rasförädlingsarbetet går ut på att ta fram rasstandarder som sedan används som utgångspunkt för bedömning på utställningarna. Man skriver även rasbeskrivningar som innehåller både själva standarden och en mer litterär beskrivning av rasen, dess utseende och egenskaper. Rasbeskrivningarna trycks även i tidskrifterna som en del av den utbildning som man från klubbens sida vill genomföra. SKK lägger stor vikt vid dessa och beskriver det som ett av tidningens viktigaste uppdrag att informera om de olika hundraserna för att på så sätt öka mängden renrasiga hundar: ”Alla hundägare äro ej verkliga *kännare*, och så länge som detta fortfar, skola vi också nödgas finna oss uti att se dessa märkvärdiga kroiseringar, som tyvärr! allt för ofta möta våra blickar, i stad såväl som på landet.”²⁰⁵ Rasbeskrivningen är en av de mest återkommande artikeltyperna i tidningen, i de flesta nummer finns det minst en rasbeskrivning. Även om innehållet kan variera har de i stort samma grundstruktur: de inleds med en bild på en rastypisk hund som följs av en text av mer berättande karaktär där hundrasens historia och användningsområde beskrivs, samt dess egenskaper och beteendemässiga för- och nackdelar. Det följs av en uppställning av hundens fysiska egenskaper i varje kroppsdel för att sist avslutas med en tabell över kroppsdelarnas *points* i de fall där det finns beskrivet. Rasbeskrivningen blir en blandning mellan en berättelse om hunden som ofta anspelar på en mytisk förhistoria och en till allra största del rationell beskrivning av rasen där de vetenskapliga ambitionerna blir tydliga. Bilden av hunden som rasdjur, där både fysiska och beteendemässiga egenskaper kopplas till en specifik ras, gör att man lär sina läsare att se på hunden ur ett rasmässigt perspektiv.

Man kan se den vikt som rasbeskrivningarna får om man jämför Sundströms *Handbok för hundvänner* från 1889 och Hamiltons *Kännetecknen på de flesta hundraser* från 1900. Medan den förra är en beskrivande naturalhistorisk bok som tar upp hunden som art i bred mening och endast till viss del ägnar sig åt att beskriva hundraserna så innehåller Hamiltons bok *endast* rasbeskrivningar med *points* och avbildningar av rastypiska djur. Beskrivningen av

---

²⁰⁴ Olof Birger Rydholm, ”Några ord om mina stamhundar jemte deras kända förfäder”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1898), s. 215–227.

²⁰⁵ Ulmgren, ”Något om ’vikten af att begagna rena raser vid hundafvel’”, *Hunden*, 1888, s. 22.

hunden har gått över till att till största delen utgå från rasen. Som Klinckowström skriver i sin recension av Hamiltons bok hade den typen av bok varit omöjlig att publicera bara några år tidigare. Klinckowström hänvisar till SKK:s ökade medlemsantal, det hade helt enkelt inte funnits en tillräckligt stor läsarkrets för att ge ut en bok med endast rasbeskrivningar eftersom det är SKK med sitt arbete som har ökat både kunskapen och intresset för hunden och hundraserna.²⁰⁶ Även om Hamiltons bok inte är i samma genre som Sundströms till största delen naturvetenskapliga beskrivning av hunden och därmed inte en fortsättning på denna visar det både på en förflyttning i intresset för hunden och en ny expertroll. Eftersom fokus hamnar på hundens ras snarare än hunden i en naturalhistorisk eller naturvetenskaplig kontext blir det uppfödaren med dess expertis gällande raser som blir auktoritet på området.

Att hunden till största delen ses som en funktion av sin ras kan ses genom Haraways begrepp *making killable*, med vilket hon lägger fokus på själva processen som gör att djur ses som möjligt att döda snarare än dödandet av ett enskilt djur.²⁰⁷ I det här fallet är målet med processen inte att göra hunden möjlig att döda utan snarare möjlig att förändra, men samma typ av instrumentalisering sker. Det har slutat att vara den enskilda hunden som hunduppfödaren i första hand diskuterar utan det är i stället rasen som blir uppfödningens objekt. Martin Wallen beskriver det som att rashunden förlorar sin individualitet när fokus i stället läggs på rasen, variationen stelns till fasta kategorier.²⁰⁸ I källmaterialet går det att se den typ av objektifiering/fetischisering av ras som Wallen beskriver som tydligast i de texter som diskuterar uppfödning och i rapporter från hundutställningar, bland annat genom det tidigare exemplet där en hunds stamtavla anses ha större påverkan på avkomman än den enskilda hunden.

Det finns dock samtidigt en parallell linje i förhållandet till hunden på en övergripande rasnivå kontra det enskilda djuret. Rasförädlingsarbetet är i grunden inriktat på enskilda hundar där det i första hand är individuella hundar som blir tilldelade priser vid utställningar. Inriktningen på enskilda hundar syns även i reglerna för namngivning av hunden vid inskrivning i stamboken. När stamboken införs finns inga bestämmelser kring vilket namn en hund får ha, det namn som ägaren använder är det som skrivs in. Så småningom införs däremot regler som kräver att en stambokförd hund ska ha ett unikt namn, förändringen sker

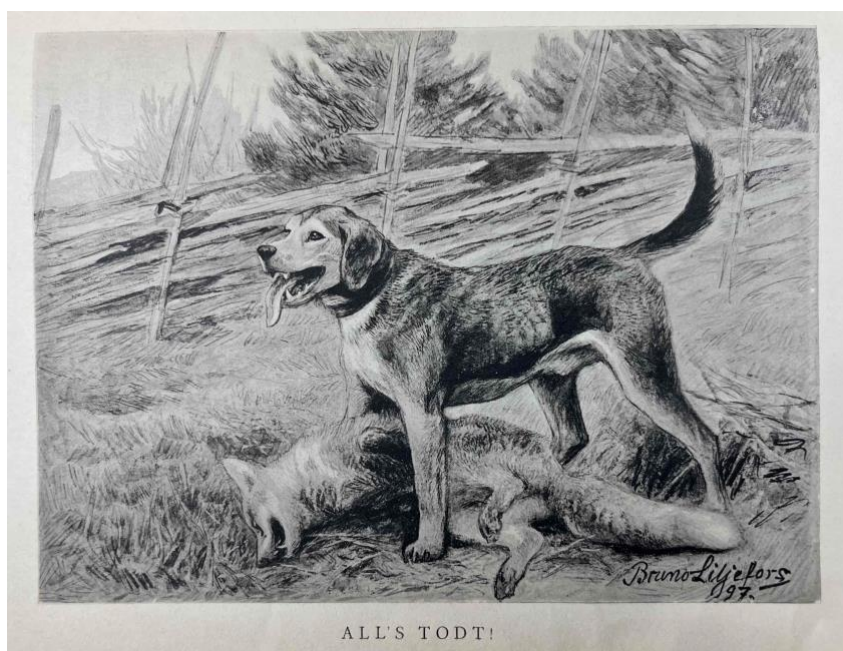
---

²⁰⁶ Axel Klinckowström, "A. P. Hamilton: Kännetecken på de flesta hundraser", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1900), s. 147–149.

²⁰⁷ Haraway, *When species meet*, 2008, s. 80.

²⁰⁸ Wallen 2011, s. 129.

för att skapa större ordning i stamboken men visar även hur viktigt man ansåg det vara att stamboksregistreringen är kopplad till en viss individuell hund och inte till exempel ägaren eller kenneln. Den individualitet som hunden får i rassystemet är dock starkt kopplad till rasstandarderna och hur väl hunden motsvarar denna, det är ironiskt nog dess likhet med en standard som gör att den tillerkänns individualitet. Detta kan beskrivas som en av stambokens funktioner: i och med inskrivning upphöjs en hund till "aristokratin" och framför allt till en individ. Dess härstamning beskrivs likt i en adelskalender och dess porträtt publiceras med namn i tidskriften. Även Ritvo beskriver hur de bilder som tidskrifter publicerar på hundar kan liknas vid en adelsmans porträtt.²⁰⁹ I SKK:s tidskrift publiceras dessa bilder regelbundet och är ofta i form av ett foto från en utställning men ibland är det regelrätta porträtt som i bilden i *figur 1*. När blandrashundar diskuteras sker det i stället på ett kollektivt plan, som en stor massa av hundar som "nedsmutsa våra gator".²¹⁰ Att rashunden blir en individ innebär dock inte att den erkänns som ett fullvärdigt subjekt med egen agens och ett mål i sig självt, men i jämförelse med blandrashunden som till största delen omnämns på gruppnivå finns det ett starkt fokus på den enskilda hunden i diskussionerna om renrasiga hundar. Även i en av de större inneboende konflikterna i rashundssystemet, mellan arv och prestation, syns den konflikt som finns mellan hunden som rasdjur och det enskilda djuret. Hunden som rasdjur kan endast diskuteras i förhållande till arv medan prestationen fokuserar på den enskilda hunden.

²⁰⁹ Ritvo 1987, s. 90.

²¹⁰ Hamilton, "Svenska Kennel-klubben", *Hunden*, 1890, s. 22.

Figur 1 – Porträtt av stövaren Karo, Ägare Adolf Patrik Hamilton. Teckning av Bruno Liljefors

Hundägare och uppfödare kan ibland dock även tala gott om enskilda blandrashundar, vilket kan ses genom de berättelser om specifika hundar som publiceras i tidskrifterna. I tidskrifterna publiceras regelbundet berättelser om trofasta hundar eller hundar med en stark personlighet och vissa av dessa handlar om just blandrashundar. Till exempel skriver Klinckowström om sin jakthund att ” ’Pigge’ har intet ’pedigree’ att skryta med [...] men det generar honom inte det minsta”.²¹¹ Denna Pigge är i övrigt mest beskriven i positiva ordalag vilket visar att även en av de mest engagerade i rasförädlingsfrågan kunde visa uppskattning för en blandrashund. Här kommer det in även en annan parameter, skillnaden mellan det personliga mötet och åsikterna på det övergripande planet. Samma personer som förespråkar att blandrashundarna ska försvinna och som benämner dem som oädla bastarder har sedan inget emot att visa sin uppskattning för enskilda blandrashundar. Vad som dock blir tydligt genom bland annat beskrivningen av Pigge är att ras blir den referensram som används i förhållande till den enskilda hunden. Oavsett vilken hund det gäller är den första frågan som måste besvaras: till vilken grad uppfyller hunden en rasstandard?

Att bedöma en hund

En skillnad i utvecklingen mellan Sverige och Storbritannien är graden av kommersialism inom hundutställningarna och hunduppfödningen. Det kommersiella intresset i Storbritannien var stort: mot slutet av 1800-talet hade hundutställningarna utvecklats till ett stort och konsumtionsinriktat fenomen för den stora massan. Worboys, Strange och Pemberton drar paralleller mellan den brittiska samhällsutvecklingen och utvecklingen av hundkulturen under 1800-talet: fenomenet drevs först av ett intresse på landsbygden som var sammankopplat med jakt sport samt parallellt av ett urbant proletariat. Hundutställningarnas kommersialisering kopplar de samman med ett bredare införande av en konsumtionskultur i Storbritannien.²¹² I Sverige var dock hundutställningarna mycket mindre i omfattning och lönsamhet jämfört med utställningarna i Storbritannien. Utställningarna tampas till en början med låg lönsamhet samt vissa organisatoriska svårigheter och dåligt väder. Efter ett tag får klubben in vanan och utställningarna börjar hållas regelbundet. De blir däremot aldrig de publiksuccéer som de var i Storbritannien utan även under senare år har man problem med få anmälda hundar i många kategorier. 1910 är det första år som klubbens utställningar över huvud taget går med vinst.²¹³

---

²¹¹ Klinckowström, ”Om stamträd och urval”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1897, s. 31.

²¹² Worboys, Strange & Pemberton 2018, s. 12.

²¹³ Palmborg 1990, s. 41.

I Storbritannien fanns det i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet en debatt och en kritik mot vad man såg som en allt för långtgående förändring av hundraserna, något man kopplar till lönsamheten i att avla fram nya hundraser. Kritiken var riktad mot att hundarna skulle förlora sina egenskaper som arbetshundar och i stället bara vara nyttiga som utställningshundar, något som beskrevs som en ”feminisering” av hundutställningssporten.²¹⁴ Det finns i den svenska debatten en genomgående rädsla för att utställningarna ska leda till den kommersialisering som man sett i Storbritannien. Man kritiserar återkommande de former av ”urartade” raser som utvecklats där och som enbart blivit framavlade för sitt utseende och inte sin funktion. Sundström skriver 1889 i *Handbok för hundvänner* införandet av hundutställningar i ett land leder till att hundhandlare uppstår som för att visa upp sina hundar deltar i alla utställningar och har pengar nog att köpa de bästa avelsdjuren. Detta menar Sundström leder till att hundarna förlorar sin användbarhet, särskilt när det gäller jakthundar anser han att den brist på jaktträning som de tänkta hundhandlarna kommer att ge dem leder till att hundarna blir reducerade till endast utställningshundar.²¹⁵ Att det även i Sverige finns en rädsla för ”feminisering” av hundarna syns bland annat genom uttalanden om att stövare som inte kan jaga är att likställa med lyxhundar.²¹⁶ Hundens funktion, dess egenskaper utöver enbart de utseendemässiga, får tidigt en stark ställning i Sverige. Den utveckling som man är rädd för, där hundarna likt i Storbritannien skulle bli helt oanvändbara som annat än till sällskapshundar inträffar därför inte. Det läggs i stället stor vikt vid hundens användbarhet under hela undersökningsperioden.

Att använda utställningar som metod för att bedöma en hund är därför inte okontroversiellt utan man ifrågasätter tillvägagångsättet att endast bedöma hunden utifrån dess utseende. Hamilton bemöter en del av den kritiken och menar att hundutställningarna har stor betydelse för aveln eftersom hundens kroppsliga egenskaper, och därmed även dess utseende, motsvarar det ändamål som hunden har uppkommit i: utseendet motsvarar egenskaperna. Han menar även att en hunds mentala egenskaper är avhängigt utseendet, om en hund uppfyller de fysiska kraven på sin ras menar han att den troligtvis även kommer uppfylla kraven på de mentala egenskaperna. Däremot förespråkar Hamilton även fältprov för jakthundar för att se till att individer av en ras inte förslös över generationernas gång.²¹⁷ Även signaturen C.O.W argumenterar att jakthundarna inte enbart kan dömas på en utställning utan måste även

---

²¹⁴ Worboys, Strange & Pemberton 2018, s. 184.

²¹⁵ Sundström, *Handbok för hundvänner*, 1889, s. 84.

²¹⁶ C.O.W., ”Herr redaktör!”, *Hunden*, 1888, s. 28.

²¹⁷ Hamilton, ”Svenska Kennel-klubben”, *Hunden*, 1890, s. 21–22.

bedömas utifrån dess jaktegenskaper. C.O.W håller dock inte med Hamilton om utseendets betydelse för jaktegenskaperna, vilket han menar gör det svårt att ge pris till en jakthund bara för dess utseende.²¹⁸

På utställningarna tillämpas från den första utställningen 1886 fram till undersökningens slut 1914 tre sätt att bedöma hundarna som alla visar på olika sätt att resonera kring hunden och sättet att bedöma. På utställningen 1886 använde man ett annat sätt att bedöma hunden än utifrån en fastslagen ras. Hundarna delades där in i större klasser efter hundens funktion och det var de bästa hundarna inom varje klass som belönades med pris. Den indelning som gjordes på utställningen menar Olof Birger Rydholm var direkt skadlig eftersom det inte i första hand var de renrasiga hundarna som belönades. Detta främjade enligt Rydholm inte en rasren avel, de som fick pris ville gärna skapa egna raser efter sina prisbelönta hundar. Att rasbegreppet sedan förändrades snabbt efter utställningen kan ses genom att flera av de hundar som vann pris 1886 fick anmärkningsvärt lägre pris på utställningen 1891, om dessa skriver Rydholm: ”hvilket något påminner om, att de främsta kunna bli de yttersta på kort tid nog och att all jordisk ära är underkastad förgänglighet.”²¹⁹ Därefter infördes ett system som till större delen utgick från raser och rasbeskrivningar och försök att bedöma hundarna efter dessa, men det lämnades även möjlighet att ställa ut hundar som inte var inskrivna i stamboken och för dessa att vinna priser. Det fanns med andra ord fortfarande möjlighet för en hund att bevisa sitt värde som rashund genom att prestera (utseendemässigt) på en utställning. Det sista system som tillämpas inom undersökningsperioden innebär att endast hundar där härstamningen är känd kan vinna pris, hundar vars förfäder inte varit inskrivna i stamboken kan enbart tilldelas ett omnämnande. Man kan se att bedömningssystemet blir mer och mer inriktat på härstamning och renrasighet och mindre på prestation. Det kan ses som ett naturligt steg i rasförädlingsarbetet, att stamboken blir mer stängd när det finns en större mängd renrasiga hundar, men det innebär även en principflyttning där man går ifrån den mer pragmatiska inställningen där bra hundar skrivs in för att det ska finnas möjlighet att driva rasförädlingsarbetet framåt till ett mer idealistiskt förhållningssätt där renrasigheten blir central.

Fältproven var inte de stora folkfester som utställningarna kom att bli, utan de var snarare interna event för ett utvalt sällskap. Fältproven ordnades vanligen av en godsägare som bjöd

---

²¹⁸ C.O.W., ”Herr redaktör!”, *Hunden*, 1888, s. 28.

²¹⁹ Rydholm, ”Något om raser och rasbildning”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1893, s. 125.

in deltagarna till sitt gods ett par dagar där de jagade och hundarna bedömdes. Rapporterna från fältproven berättar lika mycket om middagarna på kvällarna och värdens generositet som de berättar om resultaten från fältproven. Det var svårt för klubben att få till fältprov i början, det fanns flera problem som behövde redas ut. Förutom rent organisatoriska problem som vem som skulle bestämma pointsbedömningen fanns det även praktiska svårigheter som att domaren ska kunna se och bedöma hundens arbete. Det fanns även principiella problem med svårigheterna att ordna ett uttömmande prov som skulle kunna bedöma hundens egenskaper generellt och inte bara beroende på dess dagsform. Det var även svårt att få till logistiken: det krävdes jaktmarker som någon vänlig godsägare var villig att upplåta, en samordning i hur man ska lösa boende och resa för de inblandade och deras hundar samt bra väderförhållande under dagen då det ska ske.²²⁰

Bedömningen av hunden på fältproven genomgår en förändring genom åren. Man genomför olika uppdateringar av pointsskalan för att bättre få den att passa de ideal man vill uppnå fram till 1908 då man bestämmer sig för att slopa pointsskalan helt. Den har visat sig vara för svår att upprätthålla och man skriver i stället att ”Prisbedömningen sker efter fritt skön.”²²¹ Den nya bedömningsmodellen innebär att prisdomaren får bedöma hunden efter sin egen omdömesförmåga och ge den ett helhetsomdöme som jakthund i stället för att bedöma den utifrån sedan tidigare uppställda kriterier. Det är denna typ av bedömning SKK tidigare helt har vänt sig emot och i stället argumenterat för en tydligare standardisering, men vad gäller fältproven blir man tvungen att backa. Den objektivitet som man i fältproven hoppas kunna uppnå, att kunna göra en objektiv bedömning av hundens jaktförmåga, verkar vara svår att uppnå. I fältproven ser man en stark ambition att genom standardisering kunna frångå den föränderliga och oförutsägbara naturen och därmed kunna kontrollera denna. Vad som däremot blir tydligt när man ser svårigheterna med att anordna fältproven är hur man inte kan nå upp till de ideal man har: man når inte upp till humanismens mål där man genom en förnuftsmässig objektivitet kan höja sig över naturen. I stället får man genom förhandlingar inom gruppen komma fram till vad man anser vara en acceptabel nivå.

Vad som framträder är en bild av utvecklingen i Sverige som främst driven av ett antal engagerade personer som på grund av den lilla lönsamhet som fanns kunde fortsätta att diktera villkoren för uppfödningen. Det fanns helt enkelt inte utrymme för den typ av

---

²²⁰ Sp-e, ”Förslag till pröfning af stöfvarer”, Svenska Kennelklubbens tidskrift (1895), s. 76–77.

²²¹ Svenska Kennelklubben, ”Stadgar för jaktprof med hönshundar”, Svenska Kennelklubbens tidskrift (1908).

kommersiella uppfödning med professionella hundhandlare som drev på utvecklingen mot mer och mer spektakulära hundar i Storbritannien. Skillnaden i den svenska utvecklingen kan förmodligen även kopplas till hur dominerande samhällseliten är inom den svenska hundkulturen, vilket även beskrivits tidigare. I debatten lyfter man ofta fram syftet med rasförädlingen som ett ädelt högre kall att förbättra de inhemska raserna snarare än uppfödning för ekonomisk vinning. Ritvo beskriver en liknande debatt i Storbritannien där adelsmännen positionerade sig genom att hävda sitt ädla kall i hunduppfödningen och beskriver där hur motsättningarna mellan nytta och utseende främst är ett verktyg för adeln att positionera sig mot den medelklass som huvudsakligen drev den konsumtionsinriktade hunduppfödningen. Den tydliga motsättningen mot medelklassen syns inte lika tydligt i den svenska debatten. Även om man positionerar sig mot en konsumtionsdriven uppfödning är det i första hand allmogen, bönderna, och dess okunskap om rasavel som beskrivs som det verkliga hotet. Det är därför inte inom SKK som konfliktlinjen ligger utan mellan SKK och de som ännu inte anammat den renrasiga metoden.

Arbetet med den renrasiga hunden

Från 1887 då debatten om den renrasiga hunden startar på allvar till 1914 då denna undersökning tar sitt slut har förändringar skett i hur man diskuterar hunden och hur man arbetar med rasavel. Trots att man inom SKK hade en klar uppfattning om hur arbetet med att skapa ett rashundssystem skulle gå till sker det vissa förskjutningar i ideal och de frågor man driver. Arbetet med rashundar och hur man definierar renrasighet blir efter hand alltmer konsoliderat: vad som från början var relativt öppna frågor, där definitionen av ras och renrasighet inte var bestämt, standardiseras alltmer till att få en entydig betydelse. Genom gemensamma diskussioner utarbetar man system för att arbeta med avel och standarder för vilka kriterier som krävs för att en hund ska få bli inskriven i stamboken och därmed räknas som renrasig. Man organiserar utställningar och fältprov och bedömningen av hundarna i dessa blir en stor del av det rasförädlingsarbete man utför. Som beskrivits i avsnittet ovan sker det en förändring i hur man bedömer hunden på både utställningarna och i fältproven under perioden: bedömningskriterierna på utställningarna blir snävare och mer och mer inriktade på härstamning medan bedömningen på fältproven blir mer oreglerad och omdömesbaserad. En ytterligare förändring som inte har lyfts tidigare i undersökningen är förskjutning i vilken vikt som läggs vid olika raser vid olika tidpunkter. När SKK startar har man ett nästan helt ensidigt fokus på jakthundar och det är från början osäkert om klubbens arbete kommer att

omfatta andra hundtyper. Efter hand får dock sällskapshundarna en högre position och man argumenterar för att även de ska uppmärksammas, ställas ut och förädlas. 1912 skapas Svenska Sällskapshundsklubben, en specialklubb underställd SKK med målet att öka intresset för sällskapshundarna. Under 1913 publicerar SKK:s tidskrift flera artiklar och rasbeskrivningar för sällskapshundar, skrivna av Marie Knudtzon, vilket även det visar på en förskjutning i intresset för sällskapshundar.²²²

SKK anser vid sitt 25-årsjubileum att arbetet med rasförädling har gett resultat. Hugo Samzelius beskriver att ”Af *Stamboken* har ett nytt band [...] utgivits till nödig ledning för det arbete med hundrasernas renodling, som är en af klubbens allra viktigaste uppgifter och som i fråga om åtskilliga raser redan lämnat vackra resultat, tillförsäkrade vårt land som en aktad plats äfven på det kynologiska området.”²²³ Även i slutet av undersökningsperioden lyfts den nationella stoltheten fram som en viktig del i varför SKK:s verksamhet bedrivs. I slutet av undersökningsperioden har dock stövaren, den ras som lovordades så när SKK grundades, blivit alltmer sällsynt. Den har blivit ovanligare på utställningarna, något som man menar beror på att den inte är lika användbar till jakt som utländska raser. 1914 finns det inte längre någon större uppfödare av den svenska stövaren.²²⁴ Trots de argumentationer man för om vikten av att bevara de inhemska hundraserna är det i slutändan rasens funktion och egenskaper som visar sig spela störst roll när det kommer till vilken ras som faktiskt används. Spridningen av renrasighet och rasavel som fenomen går snabbt: 1896 skriver Hennings att arbetet med hundaveln i Sverige har gått framåt - ”senaste årens arbete har framkallat en ädelhet och likformighet, som icke annat än glädja hvarje intresserad hundvän.”²²⁵ Även Klinckowström skriver 1897 att man knappt behöver påpeka vikten av ett systematiskt arbete med avel.²²⁶ Att renrasigheten har slagit igenom som fenomen syns även i att de diskussioner som förs i slutet av 1880-talet och början av 1890-talet i princip försvinner från tidskrifterna, vilket sannolikt innebär att det blivit så pass välkänt och definierat att det inte längre behöver diskuteras.

---

²²² Se till exempel Knudtzon, ”Pekinesern”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1913, s. 264–268.

²²³ Hugo Samzelius, ”Återblick på 1913”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914), s. 3.

²²⁴ Samzelius, ”Svenska Kennelklubbens stiftande”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1914, s. 699–702.

²²⁵ Hennings, R. T., ”Till styrelsen för Sv. Kennelklubben!”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1896), s. 1.

²²⁶ Klinckowström, ”Om stamträd och urval”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1897, s. 28.

5. Rashunden och dess skapare

Rädsla för degeneration

Det finns en ständigt närvarande rädsla för degeneration i de texter som behandlar frågan om vikten av renrasighet. Det kan tyckas märkligt, för vad kan hundarna ha tänkts förfallit *från*? När det gäller smålandsstövaren, den hundras som man mer än någon annan beskriver som fullständigt degenererad, beskriver man att rasen från början förmodligen har uppkommit som en korsning mellan polska eller tyska stövare och den nordiska spetsen.²²⁷ Man argumenterar inte för att det är någon form av ur-ras man vill tillbaka till utan man är medveten om att rasen är relativt nybildad. Oron för den stundande degenerationen kan sägas vila på två grunder: de uppfattningar man hade om kultur och civilisation och den motsvarande degenerationen var den ena grunden. Den andra grunden är ändrade materiella förhållanden i samtiden, med den moderna samhällsutvecklingen som övergripande gemensam nämnare.

Smålandsstövarens förfall menar man började i och med 1860-talets nya jaktlagar.²²⁸ Jakten i Sverige hade sedan mitten av 1600-talet till slutet av 1700-talet varit förbehållen kungamakten och adeln, inte ens landägande bönder fick jaga på sin egen mark. Jakt var som fenomen även symboliskt starkt kopplat till eliten i och med de resurser och tillgången till fritid som krävdes för att ägna sig åt jakt. 1789 drevs det igenom en förändring i jaktlagstiftningen som innebar att även landägande bönder fick möjlighet till jakträtt. Den ökade jakten ledde till att viltet minskade snabbt: inte ens adelns stora jaktlag med drevkarlar och hundar lyckades skjuta några större mängder vilt. I 1864 års jaktstadga infördes begränsningar i jakten, bland annat tilläts endast jakt en viss tid på året.²²⁹ Det var den begränsade jakten som ansågs ha lett till att jakthunden hade börjat förfalla: tidigare kunde en jägare träna sina hundar till att jaga nästan dagligen och när den möjligheten försvann ”gafs dödsstöten åt en hel del mindre ädla stöfvarstammar”.²³⁰ Detta ledde till att stöfvarstammen förändrades och fick den form som kritiserats så mycket av skribenterna inom SKK. Exakt hur en smålandsstövare ska se ut för att vara av rätt och inte en degenererad typ beskrivs däremot inte. Skribenterna refererar snarare till minnen av forna tider, där smålandsstövaren är en typ

---

²²⁷ Y., ”Hundkulturens ståndpunkt inom vårt land fordom och intill våra dagar”, *Hunden*, 1887 s. 2.

²²⁸ Hamilton, ”O. B. Rydholm”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1900, s. 21.

²²⁹ För mer vidare information om detta, se Ulf Nyrén, *Rätt till jakt: en studie av den svenska jakträtten ca 1600–1789*, doktorsavhandling (Göteborg: Institutionen för historiska studier, Göteborgs universitet, 2012); och Kjell Danell (red.), *Jaktens historia i Sverige: vilt, människa, samhälle, kultur* (Stockholm: Liber, 2016).

²³⁰ Hamilton, ”O. B. Rydholm”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1900, s. 21.

av hund som de kommer ihåg från sin ungdom. De hundar som ställdes ut på hundutställningen 1886 gav man inte mycket för, de menade man inte var av rätt typ, utan ”sådana, som blott hade sin hemtrakt i Småland att tacka för sitt namn”.²³¹ Den elitism som finns inneboende i jakten som symbol återspeglas även i smålandsstövarens degeneration: det är när allmogen får tillgång till jakt och börjar använda och avla på hunden som förfallet börjar.

Det finns fler exempel på att den oro över hundarnas förändring och stundande degeneration som framträder beror på en allmän oro över en förändrad samtid, till exempel R. T. Hennings beskrivning av hundarnas förändrade roll. Han menar att det moderna samhället har lett till att hundarna har förändrats, hundarna hade tidigare ett lugnare temperament men har nu anpassats efter sin samtid: ”månne ej den rastlösa, ständigt jägtande sträfvan, som utmärker *vår* tid, äfven satt sin prägel på den nuvarande hundkulturen och framdrifvit den i en riktning, som sammanfaller med tidsandans fordringar?”²³² Dessa samhällsförändringars påverkan på hundarna menar han till största delen bygger materiella förändringar: ”Sjöar och åar äro sänkta eller urtappade, ängarna torrlagda, orrmarkerna uppodlade, skogarne minskade [...] och från Skånes bördiga slätter upp till Jemtlands öde fjellbygder brusar jernvägen fram”.²³³ Det har blivit ett modernt landskap som kräver en modern hund, samtidens uppskruvade hastighet kräver en hund med ett lika högt tempo.

Det var dock inte endast ändrade materiella förutsättningar som påverkade rädslan för degeneration, utan det byggde även på biologiska uppfattningar gällande framsteg, utveckling och degeneration. Den framstegstanke som genomsyrade 1700- och 1800-talen influerade även hur man tänkte på samhällets utveckling. Under upplysningen började man beskriva hur den mänskliga utvecklingen hade genomgått olika stadier, man delade in den mänskliga utvecklingen i de tre stadierna ”vilde”, ”barbar” och ”civiliserad”. Man applicerade inte det här endast på det egna samhället utan tänkte sig att det fanns en gemensam utvecklingskurva för alla mänskliga samhällen där man befann sig på olika platser. Det västerländska samhället hamnar högst upp på den kurvan och andra samhällen kunde då jämföras med tidigare stadier i det västerländska samhällets historia. Utvecklingen beskrivs därmed även geografiskt där mänskligheten på olika platser anses ha nått olika utvecklingsstadier.²³⁴ När Darwin sedan

---

²³¹ Y., ”Hundkulturens ståndpunkt inom vårt land fordom och intill våra dagar”, *Hunden*, 1887, s. 16.

²³² R. T. Hennings, ”Pointer eller Setter?”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1894), s. 18–19.

²³³ *Ibid* s. 19.

²³⁴ Skovdahl 2010, s. 57.

presenterade evolutionsteorin befästes idéerna om samhällena och människans utveckling och de blev nu även biologiskt förankrade.²³⁵ Även om den *scala naturae* som tidigare hade använts för att strukturera upp förhållandena i naturen definitivt frångicks när evolutionsteorin slog igenom behölls idén om en hierarkisk uppdelning. Nu hade den västerländska människan i stället kommit längst i sin utveckling och med den nya symbolik, där utvecklingen liknas vid ett träd, har hon tagit sin plats som ”skapelsens krona”.²³⁶

I idén om en övergripande utvecklingslinje innefattas även en idé om att det finns en förädlingsprocess, en civilisationsprocess där människans moral går hand i hand med den övriga utvecklingen.²³⁷ Denna civilisationsprocess beskriver Gunnar Broberg till stor del handlar om att skapa gränser mot djurvärlden – motsättningarna mellan natur/kultur och vilde/civiliserad är centrala för idén om den mänskliga utvecklingen.²³⁸ Generellt mattas framstegstanken och idén om en ofrånkomlig civilisationsprocess av i och med första världskrigets utbrott.²³⁹ Det fanns dock även innan dess som uttryckte en oro över att utvecklingen skulle vändas – att det skulle bli en degeneration tillbaka till ett tidigare utvecklingsstadium. Den samhällsutveckling och den industrialisering som det moderna samhället genomgick skapade en oro över ett socialt förfall. Dessa idéer uttrycktes framför allt av Francis Galton som använde Darwins evolutionslära för att utveckla ett rasbiologiskt resonemang där människan om hon fick föröka sig fritt skulle hotas av en förestående degeneration. Som idéhistorikern Sven-Eric Liedman beskriver var degenerationsidén ett vanligt förekommande tema under slutet av 1800-talet, det var många som anammade bilden av ett nära förestående förfall.²⁴⁰ Det fanns till exempel i Storbritannien en kritik, ofta uttryckt genom satirserier, mot den omfattande hundaveln och de kroppsliga förändringar det gav, vilket Ritvo kopplar samman med en övergripande rädsla för en degeneration och försämring av hunden.²⁴¹

En av anledningarna till att det ses som så brådskande att bevara de svenska hundraserna framgår av Sundströms beskrivning av hur raser fungerar. Människoskapade raser, även de som uppnått likformighet, beskrivs av Sundström inte vara stabila i sig, utan han anser att det krävs ett kontinuerligt arbete för att de ska upprätthållas som de är. Sundström beskriver det

---

²³⁵ Skovdahl 2010, s. 57.

²³⁶ Liedman 1997, s. 178.

²³⁷ Skovdahl 2010, s. 62.

²³⁸ Broberg 2004, s. 306.

²³⁹ Skovdahl 2010, s. 62.

²⁴⁰ Liedman 1997 s. 178–179.

²⁴¹ Ritvo, *The animal estate*, 1987, s. 114.

som att "naturen" är emot människoskapade raser, och om människan inte ingriper kommer rasen att förlora sina särskiljande drag och likna artens grundform allt mer. Sundström belägger detta genom att hänvisa till att hundars hårbeklädnad påverkas ifall de flyttas från ett klimat till ett annat, samma gäller hundens beteendemässiga egenskaper. Hunden kommer enligt Sundström om den lämnas åt sitt öde utan mänskligt ingripande att börja likna de vilda släktingar som lever i det geografiska området: "Samtidigt förvandlas skallet till ett vargartadt tjut, och de inlärda egenskaperna gå förlorade."²⁴²

En degeneration, eller en utveckling som går bakåt, kan i vissa fall ses som användbart för att kunna bevara vissa hundraser. Den ras som 1894 benämns som den långhåriga lapphunden är enligt Hugo Samzelius på väg att dö ut. Den har tidigare tillhört en konstant ras, men i och med att de hundar som avlas fram inte har samma utseende som sina föräldrar anses den inte vara konstant. Att hundrasen har blivit så pass korsad menar han beror på att samernas hundar har blandats med hundar av "allehanda kroiseringar" både vid norska kusten och på svenska och finska marker.²⁴³ Vad som är intressant just med den långhåriga lapphunden är att Samzelius anser att de hundar som finns när texten skrivs 1894 har uppkommit genom genetiska *bakslag*, eller atavismer, där äldre generationers utseende slår igenom i hunden. Genom dessa bakslag anses det finnas en möjlighet att rädda rasen från att dö ut trots att den har blivit korsad.

Vad upptagenheten vid degeneration visar är att det i och med de idéerna inte enbart var abstrakta idéer om renrasighet eller specifika ideal om en hunds utseende som man ansåg stod på spel. I deras ögon handlade det om att rädda hunden som kulturvarelse för att den inte skulle förfalla till ett tidigare utvecklingsstadium.

Hunden som natur eller kultur

Uppfattningen om hur hundraserna ska delas in och deras relation sinsemellan är inte helt godtycklig utan följer idéerna om hur utvecklingen går från natur till kultur och från barbari till civilisation. De olika typerna av hundar tilldelas olika platser på en utvecklingslinje, något som syns i C. R. Sundströms beskrivning:

Från de vilda hundarne gå vi genom eskimohundarne, som befinna sig på ett mycket lågt utvecklingsstadium, öfver till herdehundarne, hvilkas allsidiga

---

²⁴² Sundström, *Handbok för hundvänner*, 1889, s. 82.

²⁴³ Samzelius, "Långhåriga Lapphunden", *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1894, s. 10.

användning delvis motsvarar den, som de första nomadfolken hade af sina hundar.

De olika jagthundrasernas utveckling visar en framåtskriden delning af arbetet. [...] Den stigande civilisationen framkallar de större vakthundraserna. Jagtlustens dämpande delvis hos dessa antyder öfverkultur, hvares förfining når sin höjdpunkt hos de små sällskapshundarne, damernas gunstlingar, de mest 'bildade' af alla hundar.²⁴⁴

Sundström beskriver tydligt hundraserna på en skala mellan natur och kultur/civilisation där hundraserna får representera olika stadier på en föreställd mänsklig utvecklingskurva. Dock är kurvan inte helt linjär: i slutet väntar ”överkulturen” där damhundarna får representera ett stadium som blivit allt för kultiverat. Det finns i hur man talar om hundarna en inneboende kulturkritik, likt en hundarnas version av Sigmund Freuds *Vi vantrivs i kulturen*.²⁴⁵

Uppfattningarna om natur och kultur blir i Sverige tydligast i diskussionerna om den nordiska spetsen som får representera det vilda och okontrollerade, som *Jim's dog* i jämförelse med den vitruvianske hunden. Om hunden i stort kan sägas vara en gränsvarelse mellan natur och kultur, får den nordiska spetsen rollen som gräns mellan (ras)hunden och naturen. På SKK:s decembersammanträde 1897 håller Axel Klinckowström ett föredrag om den nordiska spetsen som sedan även publiceras i SKK:s tidskrift. Klinckowströms utgångspunkt är att det arbete som har skett för att informera om och höja den nordiska spetsens status, till stor del av Samzelius och Sahlin, har lett till att den har blivit alltmer känd och vanligt förekommande längre söderut i landet. Det är en utveckling som Klinckowström är kritisk till och som han menar kan skada viltet och försvåra jakten.

Klinckowström gör i sin beskrivning av den nordiska spetsen en uppdelning bland rashundarna: han menar att många blandar ihop *konstant ras* med *ädel härkomst*. Han tar upp den nordiska spetsen och specifikt rasen gråhund som ett exempel på en ras som han menar är konstant men däremot inte ädel: den har blivit en konstant ras på grund av att den har funnits på en geografiskt avskild plats och därmed inte har blandats med andra hundar, inte genom selekterad avel. Det begrepp som Klinckowström använder för att beskriva gråhunden är *naturras*, i motsats till vad han benämner som *kulturraser*. Naturraserna menar Klinckowström i första hand har blivit formade av naturen och de förutsättningar som klimatet och omständigheterna ger, och i beskrivningarna av gråhundens egenskaper står den

---

²⁴⁴ Sundström, *Handbok för hundvänner*, 1889, s. 94.

²⁴⁵ Freud utvecklar där en kritik mot det moderna samhället. Se Sigmund Freud, *Vi vantrivs i kulturen* (Stockholm: Röda rummet, 1995 [1930]).

nära naturen och det vilda: dess ”sinnen ha rofdjurets skärpa”.²⁴⁶ Det finns även svårigheter med att dressera gråhunden på ett tillfredsställande sätt och att få den att uppföra sig som dess ägare vill: ”I sin husbonde ser han snarare en jagtkamrat, med hvilken han mer eller mindre delar bytet, än en herre, hvars vilja är hans lag.”²⁴⁷ Över lag beskrivs gråhunden som en svårkontrollerad ras som har svårt att anpassa sig till ett liv längre söderut, den ”blott med svårighet tål ett civiliseradt samfundslifs tvång.”²⁴⁸ Klinckowström menar dock att det finns möjlighet att förädla de nordiska spetsraserna, i det rasförädlingsarbete som sker med den långhåriga lapphunden ser han att det finns möjlighet för den när den har blivit ”renodlad och förädlad, utveckla sig till ett ädelt djur, som i *sin rätta hembygd*, det nordiska högfjället [...] med framgång kunna upptaga täflingen med söderns kulturraser.”²⁴⁹ Hos Klinckowström är begreppen *ädel* och *kulturras* fullständigt sammankopplade, det är genom mänsklig inblandning som en hundras kan höja sig till de ädla hundarna. Den blir då en *förädlad* hund, där det inte enbart är yttre faktorer och tillfälligheter som styr dess utseende. Även om Klinckowström får en del kritik för sin beskrivning av den nordiska spetsens spridning, bland annat av Samzelius, så är det inte indelningen i natur- och kulturraser man motsätter sig, utan endast uppfattningen att en ökad spridning av hundtypen skulle vara negativ.²⁵⁰

Diskussionen om den nordiska spetsen ger en inblick i hur man ser på gränsen mellan natur och kultur manifesterat i hunden. Trots de relativt små skillnader som finns mellan de olika hundraserna får några raser representera kultur och de andra natur. Den hund som är av en naturras beskrivs som mer självständig, svårtyglad och okontrollerbar, långt från idealen om den lojale trotjänaren som annars är dominerande. Det får även anses vara symptomatiskt att man i SKK aldrig beskriver den nordiska spetsen som avlad i en särskild riktning i och med att den historiskt främst ägts av samer, utan den anses endast ha påverkats av klimatet och andra yttre omständigheter, något som speglas i synen på samer som ”naturfolk”. Visserligen benämns inte heller allmogens hundavel i positiva ordalag, men den beskrivs som en avel som leder till mer eller mindre riktiga *kulturraser* till skillnad från spetsarna som *naturraser*. Samtidigt visar det på hur kategorierna natur och kultur görs, diskussionen om den nordiska spetsen blir ett exempel på en process där vissa, i det här fallet en specifik hundras, tilldelas

---

²⁴⁶ Klinckowström, ”Den s.k. ’Nordiska Spetsens’, framtid särskildt med hänsyn till hans spridning i mellersta Sveriges marker.”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1898, s. 12.

²⁴⁷ Ibid, s. 12.

²⁴⁸ Ibid.

²⁴⁹ Ibid, s. 15.

²⁵⁰ Hugo Samzelius, ”Mera ang. ’den nordiska spetsens framtid’.”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1898), s. 63.

en tillhörighet till en viss kategori. Indelningen i naturraser och kulturraser pekar också på en användning av natur- och kulturbegreppen som kan karaktäriseras som en naturkultur – det blir en gradskillnad snarare än en artskillnad där de olika hundraserna får representera olika steg på en skala mellan natur och kultur. Det är osannolikt att Klinckowström menar att den absoluta uppdelningen mellan natur och kultur går mellan de så kallade naturraserna och kulturraserna, utan det kan snarare tolkas som ett sätt att strukturera upp en företeelse i dikotomiska kategorier.

Som Sundströms beskrivning av de olika hundtypernas koppling till det naturliga och det kulturella visar förknippas det kulturella inte enbart med något positivt. Sundström påpekar de skillnader som finns mellan de olika hundtyperna där den ena ”jagade på norra Rysslands snöbetäckta slätter” medan den andra ”med välbehag hvilade på en broderad matta, under det att han sträcker på sig för att kunna taga mot så mycket värme som möjligt från kakelugnen.”²⁵¹ Denna uppdelning mellan hundarna görs även av Ernst Didring som i en beskrivning av hundens goda egenskaper skriver att dessa inte kan appliceras på ”de feta mopsarna, som hålla på att spricka af socker och grädde i ett sidentäcke, utan de trogna och modiga hundarna, som fröso och hungrade tillsammans med de första vildmarksmänniskorna”.²⁵² Hunden får rollen som kopplingen till ett förhistoriskt förflutet som framställs som att människa och hund tillsammans jagade och kämpade mot elementen.

Diskussionen om hundens och människans ”överkultur” är även starkt kopplad till kvinnan och idéer om kvinnligt och manligt. Som tidigare beskrivits får kvinnor en större roll inom hundkulturen mot slutet av undersökningsperioden, som uppfödare, utställare och experter vad gäller de raser som klassas som damhundar. Mopsen i exemplet ovan är med största sannolikhet ägd av en kvinna. Dessa sällskapshundar hade under en längre tid sammankopplats med kvinnan, den kulturella trop som idag finns gällande en ”crazy cat lady” motsvarades då i vissa delar i stället av en kvinna med sina hundar.²⁵³ Det sätt som damhundarna beskrivs är ofta förvånansvärt likt tidens kvinnoideal och -uppfattning. Den fragila kvinna som beskrivs i bland annat idéhistorikern Karin Johannissons *Den mörka kontinenten*, som höll sig till hemmet och inte förväntades ha någon sysselsättning, speglas i

---

²⁵¹ Sundström, *Handbok för hundvänner*, 1889, s. 94.

²⁵² Bertel Gripenberg, Ellen Key & Ernst Didring, ”Kan en hund vara en god kamrat och vän åt människan?”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914), s. 9.

²⁵³ Se till exempel beskrivningen i Thomas 1984, s. 108.

beskrivningen av hunden.²⁵⁴ Att det inte var någon positiv inställning till kvinnan och hennes hundar syns bland annat i Sundströms begreppsdefinition: ”Om smärre hundar, hvilka föra ett vekligt och stilla lefnadssätt, äro bortskämda på allehanda vis och förnämligast underhållas af damer, begagnas de i mer eller mindre nedsättande benämningarna knähund, knäracka och moppe.”²⁵⁵ Kvinnan och damhundarna bör kunna ses som ett exempel på Donna Haraways beskrivning av *samtillblivelse*. Hunden utvecklas inte minst fysiskt för att passa till de ideal som finns, även bilden av hunden och kvinnan blir speglingar av varandra. Damhunden beskrivs nedsättande, men i beskrivningen finns det även en inneboende kritik mot den dam som skämmer bort hunden och låter den leva ett så vekligt liv. Som förenande gemensam nämnare finns kontrasteringen mot de kraftfulla jakthundar som hanteras av män.

Historieskrivningen och rasen

Hunden existerar även som en mytologisk symbol för ett kulturellt förflutet och en påträngande samtid. I en rasbeskrivning för blodhunden, den typen av text där en hundras ursprung och egenskaper går igenom för att till sist avslutas med rastecken och *points* för de olika kroppsdelarna, går Eugen Hemberg in på rasens historia i Tyskland, ”det gamla Germanien”.²⁵⁶ Blodhunden föregicks i Tyskland av hetshunden, denna placerar Hemberg i en mytologisk kontext: ”Med [hetshundens] tillhjälp utförde Siegfried sina jägarebragder vid jakterna i Worms, bragder som i Niebelungssagan förevigats.”²⁵⁷ Även i Hembergs beskrivning finns en skillnad i utvecklingssteg: innan hetshunden fanns där urgermanernas spetshundar som trängdes ut av ”en inträngande högre kultur” – hetshunden.²⁵⁸ Så småningom utkonkurrerades dock hetshunden i Tyskland av blodhunden som var lättare att dressera och bättre kunde anpassas till de samhällsförändringar som skedde. Däremot menar Hemberg att hetshunden finns kvar i ”aristokratisk korsningsavkomma”.²⁵⁹ Även hos Hemberg är det den mer ursprungliga hunden som får bära rollen av ett mer eftersträvansvärt stadium. Den här typen av mytiska berättelser blir en viktig del i berättelsen om en hundras historia och värt att notera är att myten kopplas just till *rasen*.

---

²⁵⁴ Se Karin Johannisson, *Den mörka kontinenten: kvinnan, medicinen och fin-de-siècle*, Stockholm: Norstedt (1994).

²⁵⁵ Sundström, *Handbok för hundvänner*, 1889, s. 7.

²⁵⁶ Eugen Hemberg, ”Blodhunden”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1896), s. 108.

²⁵⁷ *Ibid*

²⁵⁸ *Ibid*

²⁵⁹ *Ibid*

Det finns förutom en kulturkritik där hundens och människans ”överkultur” kritiserar även en modernitetskritik som riktar udden mot det moderna opersonliga samhället. Detta syns bland annat i tidskriften 1914, då man som en del av SKK:s 25-årsjubileum frågar kända personer och kulturpersonligheter, bland annat Ellen Key och John Bauer, vad de anser om hunden som vän och följeslagare. De flesta skribenterna lyfter fram hundens trofasthet som dess mest framträdande goda egenskaper. Utöver det lyfter Ellen Key lyfter fram hundens ”humanitet” och beskriver hunden som klok och hederlig, den kan inte göra någon något ont eller se någon plågas.²⁶⁰ Enligt Bertel Gripenberg är en av hundens främsta egenskaper att den inte ser klass, den bryr sig inte om ifall en människa är fattig eller inte.²⁶¹ Dessa egenskapers kontrast mot det moderna samhället lyfts tydligast fram av Ernst Didring som beskriver sin hund med orden att den ”hade samma dumma och omoderna egenskaper, som karaktäriserar vildmarksmänniskor och lappar. Han var trofast.”²⁶² Hunden får här representera något annat än det moderna samhället både på gott och ont. Det blir också tydligt att det dras paralleller mellan människa och djur där hunden lyfts upp till att inneha goda mänskliga egenskaper, men då snarare egenskaper som kan liknas med Rousseaus beskrivning av ”den ädle vilden”.

Hundens historia beskrivs även i form av en utveckling från ett forntida rovdjur till människans vän. Utvecklingen av hunden kopplas till den mänskliga civilisationens framväxt, i en artikel i *Hunden* från 1887 trycker skribenten på att människan i sin utveckling mot ett mer civiliserat stadium har blivit överlägsen hunden. När arbetsfördelningen i de mänskliga samhällena ökade, då ökade även specialiseringen hos hundarna vilket var starten för rasförädlingen.²⁶³ På det sättet kopplas mänsklig utveckling och idéer om civilisation samman med graden av rasförädling hos hundar. Detta syns bland annat hos Sundström, som citerar den danske författaren och arkeologen Winkel Horn i sitt verk *Handbok för hundvänner*. Horn beskriver att i förhistorisk tid ”jagade människan och hunden till samman, så att den enas klokhets utgjorde ett supplement till den andres snabbhet, och så delade de förtjensten af deras samfälda arbete. Såsmåningom häfdade anden sin öfverlägsenhet öfver materien, och människan blef herre.”²⁶⁴ Människans förhållande till hunden är här själva urtypen av det

---

²⁶⁰ Gripenberg, Key, & Didring, ”Kan en hund vara en god kamrat och vän åt människan?”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1914, s. 6.

²⁶¹ *Ibid*, s. 5.

²⁶² *Ibid*, s. 8.

²⁶³ Hunden – Osignerat, ”Om hundraserna”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner*, 1887, s. 31.

²⁶⁴ Sundström, *Handbok för hundvänner*, 1889, s. 74.

humanistiska förhållningssättet, människan har genom utveckling kunnat bli herre över naturen.

Hundens historiska utveckling blir till en spegelbild av hur mänsklig historisk utveckling och påverkan mellan olika kulturer diskuteras. I Hembergs beskrivning av hetshundens och blodhundens utveckling i Tyskland jämförs möten mellan olika hundraser med möten mellan mänskliga folkgrupper. Att hetshunden trängs ut av blodhunden beskrivs av Hemberg som en ofrånkomlig utveckling: ”När möjligheten till vidare utveckling [...] saknas hos en hundras, så måste han ge vika för en annan”.²⁶⁵ En hundras menar Hemberg dör däremot inte ut utan blandas bara upp, till skillnad från ”en för kultur oemottaglig, lågstående folkstam.” På det sättet blir människans och hundens utveckling sammanvävd där de bägge kopplas till olika utvecklingsstadier. Idén att utvecklingen av människa och hund är parallella företeelser kan härledas till Buffon, något som tas upp av bland annat Martin Wallen. Buffon tillämpar sin teori om klimatets inverkan för utvecklingen av olika typer och varieteter för både människor och hundar. Buffon menar att regioner där människan är vacker på grund av klimatet, där kommer även de inhemska hundarna att vara vackra. I samma linje kommer de regioner där människorna på grund av klimatet är småväxta och fula även ha inhemska hundar som är små och fula. Wallen beskriver Buffons indelningar i typer som ett sätt att naturalisera uppdelning av både människor och hundar och i förlängningen som ett sätt att lägga grund för uppdelningen av människor i raser.²⁶⁶ En liknande uppdelning syns i Sundströms artikel om hunden i Nordisk familjebok från 1884 där det dras kopplingar mellan mänsklig utveckling och hundar: Sundström beskriver hunden som mer outvecklad och råare hos de ”vildare och råare” folkslagen. Hunden är hos dessa folk inte lika tam utan beskrivs som att den mer liknar en varg eller sjakal.²⁶⁷

Sammankopplingen mellan människa och hund syns även i hur olika hundraser diskuteras i tidskrifterna, bland annat i en beskrivande text om hunden i centralafrika. Om hunden skrivs det att ”Hunden ser, om ej för illa hållen, rätt vacker ut – skada blott, att dess inre egenskaper så litet svara mot utseendet. Han är nemligen i det närmaste oduglig till allt och saknar med få undantag så väl mod och energi, som jagtlust och godt väderkorn.”²⁶⁸ Att hundarna i de centralafrikanska byarna ofta bärs runt av byns pojkar tillskrivs att den är för lat och att den

---

²⁶⁵ Hemberg, ”Blodhunden”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1896, s. 108.

²⁶⁶ Wallen, 2011, s. 134.

²⁶⁷ Sundström, ”Hunden”, *Nordisk familjebok*, 1884.

²⁶⁸ P. M., ”Om hunden i Central-Afrika.”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1893, s. 52.

saknar tillgivenhet för sin ägare – ”Dessa hundars lättja öfvergår i sjelfva verket all beskrifning.”²⁶⁹. Den här texten är kanske det tydligaste exemplet på hur beskrivningarna av hundar speglar beskrivningarna av dess ägare. De egenskaper som tillskrivs hunden motsvarar till stor del de rasstereotyper som tillskrivits afrikaner historiskt, bland annat uttryckt i klimatläran. Hundens egenskaper ligger långt från idealen om den lojala trotjänaren, den beskrivs både som att den saknar tillgivenhet och är oanvändbar till allt praktiskt. Dess avsaknad av tillgivenhet beskrivs inte heller som självständighet som när det kommer till den nordiska spetsen, utan det är endast i termer av brist.

Beskrivningarna ovan visar hur idéer om raser och uppfattning om utveckling sammanfaller med rasidéer och rasistiska stereotyper för människan. Det är lätt att anta att med den besatthet skribenterna i tidskrifterna diskuterar ras och renrasighetens fördelar, att även rasidéer om människor diskuterats på ett liknande sätt. I källmaterialet diskuterats dock aldrig idéer om mänskliga raser, det nämns aldrig och det sker aldrig någon uttrycklig koppling mellan uppfattningar om hundraser och människoraser. Om man vänder blicken från Svenska Kennelklubben går det dock att se influenser från hundrasaveln till rasidéer om människan. Francis Galton, rasbiologins fader, var engagerad i hundrasfrågan i Storbritannien och gjorde under andra halvan av 1800-talet studier om ärftlighet.²⁷⁰ Möjligheten att kunna förbättra en grupp djur med hjälp av selekterad avel inspirerade Galton till att utveckla liknande idéer applicerat på människan.²⁷¹

Det finns olika teorier och analyser om exakt vilken påverkan djuraveln och uppdelningen i olika djurraser har haft på rasbiologin och rasideologier. Flera som har skrivit i ämnet har fört fram att kopplingen till djurraser ofta har blivit förbisedd när rasismens historia har diskuterats. Martin Wallen lägger sin förklaring på en övergripande nivå och menar att det är själva klassificeringen i raser för både hundar och människor som leder till en rasistisk diskurs, det blir ett sätt att se på olika grupper som representant för en typ snarare än som individ.²⁷² Historikern Aaron Skabelund pekar på de symboliska kopplingarna mellan rasideologi och hundraser. Skabelund visar i sin artikel *Breeding Racism: The Imperial Battlefields of the 'German' Shepherd Dog* hur schäferhunden blev upphöjd till en nationalsymbol i Tyskland under mellankrigstiden och sedan användes av nazisterna som en

---

²⁶⁹ P. M., ”Om hunden i Central-Afrika.”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift*, 1893, s. 52.

²⁷⁰ Worboys, Strange & Pemberton, 2018, s. 20.

²⁷¹ Aaron Skabelund, ”Breeding Racism: The Imperial Battlefields of the 'German' Shepherd Dog”, *Society and Animals* 16 (2008), s. 356.

²⁷² Wallen, 2011.

symbol för det tyska folkets egenskaper. Schäferhunden användes som en länk tillbaka till vad nazisterna ville porträttera som ursprungligt, och identifikationen mellan de goda egenskaper som tillskrevs schäferhunden och de som tillskrevs den ariska rasen var stark.²⁷³ Historikern Enrique Ucelay Da Cal argumenterar i sin artikel *The influence of animal breeding on political racism* för att kunskaperna om djuravel hade en direkt inverkan på spridningen av den nazistiska rasideologin. Da Cal menar att eftersom kunskapen om djuruppfödning var så pass spridd över klassgränserna gav den en gemensam grund för biologisk kunskap och därigenom möjlighet att föra över rasistiska vetenskapliga idéer. Da Cal pekar särskilt på att hunduppfödningen och den besatthet som det skapade kring renrasiga hundar gjorde att en större allmänhet genom hundarna fick ett handfast exempel på de abstrakta rasteorierna vilket gjorde dem lättare att anamma.²⁷⁴

Det finns i den svenska debatten till viss del en överlappning mellan de som var engagerade i hundrasdebatten och som uttryckte hierarkiska idéer om människan. Ett exempel är Bertel Gripenberg, en finlandssvensk poet, som var starkt konservativ. I *Biografiskt lexikon för Finland* beskrivs hur han ”föraktade den parlamentariska demokratin och längtade tillbaka till ståndssamhällets tid då allmogen visste sin plats och det högre sociala skiktet hade samhället i sin hand.”²⁷⁵ Gripenberg stod även bakom Tyskland under andra världskriget.²⁷⁶ Ett annat exempel är Axel Klinckowström, en av de mest framträdande personerna i hundrasdebatten. Klinckowström stod politiskt till höger om högern och beskrevs som att han hade inte hade stor förståelse för demokratiska strävanden.²⁷⁷ Genom Klinckowströms beskrivningar av naturraser och kulturraser samt genom Gripenbergs karaktärisering av vissa hundar som ”råa och oädla bastarder” syns det tydligt att personerna i fråga har tydliga hierarkiska uppfattningar om hundar som kan ses som spegelbilder av deras politiska åsikter.²⁷⁸ Det är dock just som hierarkiska uppfattningar de ska förstås, skribenterna i fråga drar inte några uttalade paralleller till idéer om mänskliga raser.

Vad vi idag uppfattar som rasistiskt laddade begrepp verkar i källmaterialet till största delen vara uttryck för ett klassamhälle, vilket syns genom benämningen av renrasiga hundar som en

---

²⁷³ Skabelund, 2008.

²⁷⁴ Enrique Ucelay Da Cal, ”The influence of animal breeding on political racism”, *History of European Ideas* 15:4–6 (1992) s. 717–725.

²⁷⁵ Henrik Ekberg, ”Bertel Gripenberg”, i *Biografiskt lexikon för Finland*, <https://www.blf.fi/artikel.php?id=3208> [hämtad 2022-12-02].

²⁷⁶ Ibid

²⁷⁷ Olle Franzén, ”Axel A C R E Klinckowström”, i *Svenskt biografiskt lexikon*, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=11597> [hämtad 2022-12-02].

²⁷⁸ Bertel Gripenberg, ”Pointertyper och pointerideal”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914) s. 74.

”hundaristokrati”. Det är i stället genom beskrivningar av hundens utveckling och dess koppling till natur respektive kultur som det går att se likheter med idéer om mänskliga raser. På samma sätt som kvinnan och hennes egenskaper speglas i damhundens egenskaper speglas även olika folkgrupper i deras respektive hundraser. Skillnaden är att medan kvinnan och damhunden får representera en typ av överkultur får utomeuropeiska folk och hundar representera ett tidigare, och vad som benämns som ett mer ociviliserat utvecklingsstadium. Det är genom att se hur olika hundraser eller olika människor skrivs in i en historieskrivning och placeras in på en utvecklingslinje som det blir tydligt att rasindelningen för både människa och hund har sin grund i en och samma idétradition. Genom de taxonomiska ambitionerna att dela in och beskriva, och därigenom skapa en hierarkisk uppdelning, läggs en grund för både diskussionen om hunden och människan. Genom framstegstanken och hur idéer om kultur och civilisation ställs som motpoler till natur och degeneration skapas tydliga hierarkiska skillnader beroende på var i utvecklingen hunden eller för den delen människan uppfattas befinna sig.

Den gemensamma historien

Hundens historia och hundens och människans gemensamma historia berättas på flera olika sätt i källmaterialet. Det finns historien om de ädla hundraserna som följt människans utveckling mot en allt högre specialisering och blivit verkliga kulturraser. Det finns även berättelsen om hur de ädla hundraserna riskerar att degenereras och därför behöver insatser från människan för att inte förstöras. Det kopplas samman med den större berättelsen om framsteget där möjligheten att förbättra hundarna tar sig utopiska uttryck. Hundens historia berättas även som gemensam med människornas där hunden blir en del av en mytologisk förhistoria och därmed kan upphöjas till en nationalhund. Vissa hundraser har i den berättelsen dock inte varit del i utvecklingen och blir i stället symboler för vad som betecknas som tidigare utvecklingsstadier.

Betydelsen av hur hundens historia framställs diskuteras även i andra undersökningar. Det går till stor del att applicera Kathleen Ketes analys även på materialet i den här undersökningen, där hundens egenskaper blir en motsats till vad som ses som det moderna individualistiska samhällets brister. Även Martin Wallens beskrivning av hur hundraser tillskrivs en historia och därmed även en plats i ett romantiserat förflutet landskap kan appliceras på beskrivningarna ovan. Wallen menar att historieskrivningens främsta syfte är att naturalisera en till stor del artificiell skapelse – rashunden. Både Kete och Wallen ställer sig kritiska till

hur hundens historia beskrivs och analyserar det främst som ett uttryck för den samtid som det skrivs i. Donna Haraway har däremot inte en lika kritisk uppfattning av hundens och hundrasernas historia, hon lägger betoningen just på hundrasers kulturella betydelse och beskriver en del av sin egen ambition som tecknandet av ”breed stories”.²⁷⁹ Haraways historieskrivning är dock inriktad på att beskriva den materiella och kulturella gemensamma historien i all sin komplexitet där hon vill visa på den gemensamma utvecklingen. Den typ av historieskrivning som används i källmaterialet drar snarare åt det romantiserande hållet vilket ligger långt från den gemensamma historia som Haraway vill skriva.

Hur skulle då den gemensamma historien i stället kunna skrivas, om man frångår den romantiserade mytologiska historien och utvecklingsnarrativet? Det är vad jag har försökt att teckna upp en bild av i den här undersökningen. Att idag skriva den gemensamma historien är att beskriva hur hunden blir en rashund, hur den skarpa uppdelningen mellan renrasig och blandras/bastard skapas. Grundarna av SKK var väl medvetna om att allmänheten behöver utbildas i att känna igen en renrasig hund, eftersom det är ett i grunden arbiträrt begrepp. Den gemensamma historien handlar också om kontroll och skapandet av SKK som kontrollfunktion, men även om SKK:s roll som socialt sammanhang för de involverade människorna.

Med Haraways termer går det att benämna rasförädlingsarbetets strävan efter rena raser som en strävan efter rena objekt. Den rena hundrasen är totalt styrd och överblickbar av människan, ett sätt att göra hunden till en vitruviansk hund, ett rent objekt, till skillnad från den leriga *Jim's dog*. Hunden blir en önskan om det rena och kontrollerbara. Ett exempel är illustrationen av hundens kroppsdelar som återfinns på första sidan av den här undersökningen och som är hämtad från Hamiltons bok *Kännetecknen på de flesta hundraser*, där hunden delas upp likt ett styckningsschema av en ko.²⁸⁰ I idealbilden av rashunden finns det inte något hemlighetsfullt som skulle kunna signalera en egen agens i dess fysiologiska och psykologiska drag utan allt är styrt genom människans påverkan, i detta fall i form av hunduppfödaren. Visserligen omfamnar hunduppfödarna gärna hundens personlighet, så länge den uppfattas som positiv, men dess grundläggande mentala funktioner i form av jaktinstinkt och lyhördhet för mänskliga instruktioner ses som något som måste kunna kontrolleras inom hunduppfödningen. Rashunden kan även förstås som en vitruviansk hund eftersom det

---

²⁷⁹ Haraway, *Manifestly Haraway*, 2016, kap 5.

²⁸⁰ Adolf Patrik Hamilton, *Kännetecknen på de flesta hundraser: med talrika illustrationer* (Stockholm: Nordin & Josephson, 1900), s. iv.

innefattar en ambition att kunna nå fullständig kunskap om hunden. När ambitionerna om fullständig kontroll och kunskap kombineras lägger det grund för förbättrings- och framstegstankar om hunden. Rashunden blir till arketyper för den humanistiska idén om mänsklig exceptionalism, där människan genom förnuftet står över naturen och får möjlighet att kontrollera den. Berättelsen om människan som övervinner det materiella i sin utveckling är stark. De texter som skrivs om hunden står starkt i den humanistiska tanketraditionen med sitt fokus på människan som måttstock. Men den praktik som används inom SKK säger något annat – en kultur skapas som är centrerad runt hunden och de som är delaktiga i hundkulturen tillåter den därmed att ta plats i deras egna liv.

På grund av att källmaterialets karaktär är det lätt att bilden av det som Haraway betecknar som ett samskapande av subjekt-objektsrelationer ensidigt beskrivs från människans sida med ett ständigt mänskligt subjekt. Det går ändå att se vissa tillfällen när subjekt-objektsrelationen vänds och även hunden tillåts vara subjekt som påverkar människan. Ett sådant är när hundägarna frångår sina vanliga principer om renrasighet och skriver uppskattande texter om sina blandrashundar. Det går då att se att relationen mellan hund och människa påverkar människan i högre grad än vad idealen gör. En annan aktör som efter hand framträder allt tydligare är hundens kropp och dess biologi. Även om hunden är formbar, och mer så än många andra arter, sker formbarheten inom vissa gränser och det är runt dessa gränser som diskussionen sker. Hundens kropp – dess genetik och sätt att föra vidare sina anlag – påverkar i allra högsta grad människan. Möjligheterna till att omforma den påverkar avelsarbetet, dess ädelhet påverkar människornas status inom hundkulturen. Hundens kropp påverkar människorna och mellanmänskliga möten i sin utformning och i de ideal som den tillskrivs. Vad som blir tydligt är dock att ambitionen om total kontroll och objektivitet inte kan uppnås fullt ut. Det syns till exempel i diskussionerna om fältproven där SKK får överge *points*-användningen som skulle leda en objektiv bedömning av hundarna och i stället får gå över till en omdömesbaserad bedömning. Vissa skribenter försöker även utöka den kynologiska vetenskapen och använda stamboken för att bygga ett rationellt avelssystem, men SKK går aldrig vidare med de ambitionerna. Hundens kropp visar sig vara mer som "*Jim's dog*" – för att förstå den krävs det att den sammankopplas med sin omgivning, det är så den får någon mening, man når aldrig fram till den eftersträvarsvärda objektiva kunskapen om ärftlighet och objektiva ideal att bedöma efter.

En del av den gemensamma historien innefattar den roll hunden har i hur människan berättar om sig själv. Rashunden spelar inte endast roll som en spegelbild för människan att se sig

själv eller sitt eget samhälle genom, men betydelsen den får som detta är inte obefintlig. Hur beskrivningarna av hundraser, utveckling, degeneration och hierarkier ser ut speglar större utvecklingsidéer som även innefattar människor och idéer om människoraser. Med tanke på hur renrasiga hundars koppling till natur eller kultur diskuteras är det inte osannolikt att Da Cals analys av hundrasernas roll som representation av rasidéer för människan även stämmer in på diskussionerna i Sverige. Kanske kan det bäst förstås genom Keith Thomas beskrivning av de taxonomiska systemens inflytande på den mänskliga blicken:

For all observation of the natural world involves the use of mental categories [...]; and it is notorious that, once these categories have been learned, it is very difficult for us to see the world in any other way. The prevailing system of classification takes possession of us, shaping our perception and thereby our behaviour.²⁸¹

Som visat i undersökningen får ras och renrasighet en allt större betydelse för hur hunden beskrivs under undersökningsperioden. Hunden diskuteras framför allt utifrån dess ras och det blir ett allt större intresse för att läsa om olika hundras och dess rasstandarder, bland annat i den bok Hamilton ger ut.²⁸² Användningen av begreppet ras förändras även till viss del när det kommer till hunden. I Nordisk Familjebok från 1884 används begreppen former, varieteter och raser för att beteckna olika typerna av hundar, medan det i upplagan från 1909 endast används begreppet ras.²⁸³ Det tycks alltså som att idéer om ras får ett starkare fäste i människors medvetande och det är möjligt att det har bidragit till att befästa raskategorier som något naturligt. Att det blev en skarp gräns mellan renrasiga hundar och blandrashundar är till stor del ett resultat av det arbete som genomfördes inom SKK där renrasigheten institutionaliserades genom införandet av stamboken och bedömningarna av hundarna på utställningar och i fältprov. Den rena rasen blev därmed en mätbar egenskap på ett sätt som tidigare inte varit möjligt och framför allt blev det ett starkt ideal som speglade uppfattningar om både hunden och dess ägare.

---

²⁸¹ Thomas 1983, s 52.

²⁸² Hamilton, *Kännetecknen på de flesta hundraser*, 1900.

²⁸³ Sundström, "Hunden", *Nordisk familjebok*, 1884; Gösta Grönberg, "Hunden", *Nordisk familjebok*, Uggelupplagan (Stockholm: Nordisk familjeboks förlags aktiebolag, 1909) [Faksimil].

6. Sammanfattning och diskussion

Donna Haraway är, möjligtvis något förvånande, själv inte kritisk till den moderna renrasiga hundaveln. Trots att hon arbetar för att lösa upp de uppställda gränserna i naturen kritiserar hon inte de fasta gränser som de rena hundraserna utgör. Hon anser att så länge aveln sköts av seriösa uppfödare som arbetar för en frisk och användbar ras är den inte problematisk. Haraway menar att det i hundraserna finns en samtillblivelse, eller om det kan kallas en naturkulturhistoria, bevarad. Hon uttrycker framför allt en oro för att hunden ska förlora sin förmåga att utföra de uppdrag den utfört historiskt: att den bara ska bli en utställningshund där den gemensamma historien inte är bevarad. Hon ser inte heller en utökad avel av blandraser som en väg framåt, hon menar att en hund utan ras inte har någon historia och därmed är den svår att placera in i den naturkultur som utgör människa/hund-relationen.²⁸⁴ Haraway är dock inte ensam om de här tankarna, genom den undersökning som genomförts här går det att placera in hennes uppfattning i ett historiskt sammanhang. Haraway sällar sig här till det större sällskap av personer som uttryckte en oro över att hundarna skulle förlora sin användbarhet. Den moderna debatten som skett om blandrashundar i form av cavapoo och andra ”modehundar” kan även den ses i nytt ljus. Mot bakgrund av de diskussioner som förs kring korsningar mellan rena hundraser för att kunna utveckla ”framtidraser” går det att se att den moderna debatten inte innebär ett brott med den idéfär som den renrasiga hunden omfattas av utan snarare är en fortsättning på samma typ av argumentation.

Genom att undersöka rashunden och hur diskussionerna har förts kring den har jag haft en ambition att kunna ge en större inblick i hur den moderna renrasiga hunden blivit till. I undersökningen har jag velat följa de debatter och formulerandet av idéer som skedde när den renrasiga hunden – både som idé och som biologisk verklighet inom aveln – institutionaliserades och systematiserades genom införandet av det moderna hundrassystemet. De frågeställningar som ligger till grund för undersökningen behandlas genomgående i texten även om vissa kapitel tydligare har inspirerats av en viss frågeställning. Den andra frågeställningen gällande *varför* och *hur* behandlas främst i kapitel 2–4 och den tredje frågeställningen gällande den gemensamma historien besvaras främst i kapitel 5 även om den inspirerar övriga kapitel.

---

²⁸⁴ Haraway, *When species meet*, 2008, kap. 4.

I kapitel 2 kontextualiseras rashundsutvecklingen i de taxonomiska idéer som inspirerade både viljan att dela in och systematisera naturen och de hierarkiska idéer som det innebär. Det tecknas även upp en bakgrund till utvecklingen som startar i Storbritannien. I kapitlet visar jag hur SKK skapades och vilka argument som användes. Det fanns en utbredd uppfattning att de svenska hundraserna var i förfall och att något var tvunget att ske för att de inte skulle förstöras helt. Det speglade en vilja att höja upp Sverige till övriga europeiska länders nivå vad gäller hundaveln och därmed kunna delta på samma arena. Det skapas i och med SKK:s start en hundkultur med en grupp ledande personer som är delaktiga i debatten och påverkar SKK:s arbete.

I kapitel 3 kontextualiseras idéerna om rashunden inom framstegstanken samt de nya idéer om avel som utvecklats av Bakewell. De idéer som fanns om avel och ärftlighet låg även till grund för hur renrasighet definierades och varför det sågs som önskvärt att avla fram renrasiga hundar. Jag går även igenom hur SKK arbetade med rasförädling och hur det speglade de olika ideal som fanns kring bevarande av äldre raser kontra skapandet av nya och förbättrade hundraser. De avelsmetoder uppfödarna använde byggde på nya och rationella sätt att styra avkommans egenskaper.

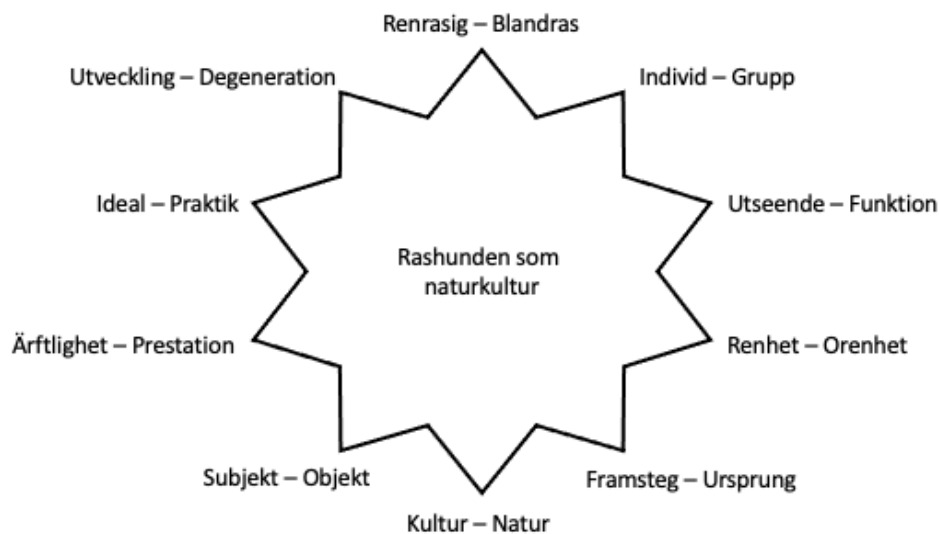
I det fjärde kapitlet riktas ljuset mot de metoder SKK använde för att systematisera, kontrollera och bedöma de renrasiga hundarna. Detta skedde genom att en stambok infördes med kriterier för att hunden skulle kunna bli inskriven, SKK definierade rasstandarder och spred dessa till allmänheten samt anordnade utställningar och fältprov för att kunna göra en objektiv bedömning. Hundarna standardiserades i och med detta och hur väl hunden uppfyllde de kriterier som skrivits in i rasstandarden spelade stor roll för dess placering i en föreställd hierarki. Hundens hierarkiska plats cementerades sedan genom dess inskrivning i en stambok.

I det femte och sista undersökningskapitlet går jag närmare in på hur uppfattningarna om hundraserna speglade idéer om utveckling och degeneration, samt hur det genom detta skapades kopplingar mellan hundens och människans utveckling. Den föreställda utvecklingslinjen, där civilisation och kultur ställs som motsats mot natur, degeneration och barbari spelar stor roll för beskrivningarna av både olika hundraser och dess ägare. Även historieskrivningen blir kopplad till den här föreställda utvecklingen och det, tillsammans med hur hunden ses som innehållande olika grader av natur eller kultur, påverkar även uppfattningar om mänskliga raser. Till slut försöker jag även teckna en bild av människan och

hundens gemensamma historia – hur hunden har blivit en rashund och hur både människa och hund påverkats i den utvecklingen.

Rashunden som naturkultur

Den första frågeställningen, vilken mening och betydelse som ges till ras och renrasighet, kräver en lite djupare redogörelse för att besvara. Vad som redan från början har stått klart är att rashunden som fenomen innehåller fler betydelser och bär på mer mening än endast det deskriptiva. Renrasigheten är inte endast *en* idé – i den finns det ett helt nätverk av sammanflätade idéer och praktiker samlade som utgör hur rashunden blir till som naturkultur. ”How would we sort things out?” frågar Haraway och syftar på den mening som finns inlagrad i både hennes egen kropp och hennes hunds kropp.²⁸⁵ Hennes fråga visar på svårigheten att beskriva rashunden materiell-semiotiskt. Jag menar inte att jag i den här undersökningen har rätt ut alla rashundens betydelser, målet har snarare varit att kasta ljus över de trådar i det komplexa samspelet som Haraway identifierar. Med figuren nedan vill jag illustrera några av de olika motsättningar och spår som jag har belyst i uppsatsen.

Figur 2 - Rashunden som naturkultur

Den mening och betydelse som ras och renrasighet får blir till i skärningspunkten mellan alla begrepp i figuren, i hur gränser mellan renrasig/blandras, natur/kultur osv. utformas och diskuteras. Man kan ställa sig frågan om det alls går att ställa upp en figur som ovan där begrepp ställs upp i motsatspar om rashunden ska kunna ses ur ett posthumanistiskt

²⁸⁵ Haraway, *Manifestly Haraway*, 2016, s. 93.

perspektiv. Jag menar dock att de motsatspar som får utgöra spetsarna i figuren signalerar precis det motsatta eftersom det är genom debatten om rashunden alla de här motsatsparen belyses. Att de belyses tyder på att hunden placeras någonstans däremellan, där uppdelningen inte är självklar, annars hade det inte blivit en debatt. Betydelsen som rashunden får som naturkultur kan därmed även placeras mellan begreppen i varje motsatspar. Att debatten berör så pass många motsatspar signalerar att det inte finns en enda enkel förklaring till rashunden, den får inte sin betydelse av endast ett av dessa begrepp utan genom de komplexa relationerna mellan dem.

Den betydelse som dessa begreppspar innefattar skulle kunna sammanfattas i nedanstående punkter:

- Renhet finns till både som en symbol och som en praktisk betydelse i avelsarbetet. Utöver att en hund ska vara "ren" för att det ska bli lättare att avla på den blir renhet själva metaforen för allt det goda man vill uppnå, det står som motsats till smutsen, kaoset, oordningen och blandningen. Den renhet som förläggs till blodet ses som möjlig att sprida och det anses gå att förbättra en blandrashund genom att tillföra rent blod från en annan ras – renheten blir en inneboende egenskap hos hunden.
- Rashunden är en del av moderniseringsdebatten: genom den ställer man sina förhoppningar till att antingen kunna modernisera och förbättra eller nå tillbaka till ett mer ursprungligt stadium. I vissa fall betonas hundrasens ursprunglighet och där är målet med avelsarbetet att avla hunden mot dess föreställda ursprungliga form. Genom att hänvisa till hundrasens historia målas en bild upp över det mänskliga samhällets historia och utveckling. Framför allt blir förbättringen av hunden en del av framstegstanken och medlemmarna i SKK anser denna förbättring vara avgörande för att kunna befästa sin position som likvärdiga medlemmar av ett internationellt samfund, men hunden ställs också i sina egenskaper som motpol till det moderna samhället: den är trofast och hängiven.
- Att klassificera en hund som renrasig och därmed skriva in den i stamboken innebär att hunden höjs upp hierarkiskt till att både tillhöra en "hundaristokrati" och till att bli en individ, i kontrast till blandrashundarna som i princip alltid beskrivs på gruppnivå. Synen på hunden som individ speglas även i de olika ideal som fanns gällande om det är en hunds härstamning eller dess prestation på utställningar eller fältprov som ska premieras, en avvägning som förskjuts efter hand till att i första hand vara inriktat på hundens härstamning. Inneboende i

debatten om bedömning av hunden finns även frågan om det är dess utseende eller funktion som ska premieras, vilket speglar en oro över en försämring av hunden.

- Synen på den renrasiga hunden präglas av viljan att få kunskap om och kontrollera naturen. Att kunna påverka hunden blir både en manifestation av humanismens vilja att styra över naturen och ett mått på den egna civilisationens utveckling. Övergången till rashundssystemet är till stor del att göra hunden till ett objekt som är möjligt att ha kontroll över och känna till helt. Det är inte längre tillräckligt att förhålla sig till den specifika hunden, utan även dess historia måste dokumenteras och kontrolleras. I vissa fall visar det sig att den fullständiga kontrollen är svår att uppnå och då behöver man gå tillbaka till en mer erfarenhetsbaserad bedömningsmetod.

- Hunden placeras in på den vanligt förekommande skalan av outvecklad och utvecklad, där kultur och civilisation ställs högst upp på skalan. Hunden placeras både i historieskrivningen och i kategoriseringen av natur och kultur in på den skalan. Det går att se hierarkiska idéer från taxonomin användas inom kategoriseringen av hundar och det skapas nästan en egen *scala naturae* i miniformat där olika hundar av ren ras eller blandras placeras in på olika delar och tilldelas olika grad av moralisk status. Ibland frångår skribenterna dock den hierarkiska uppdelningen och talar gott även om en blandrashund, där syns motsättningen mellan de ideal man vill förmedla och den faktiska praktiken.

Vad som blir tydligt genom beskrivningarna ovan är att hunden som rasdjur är något som görs snarare än något som är. Det sker inte enbart i en kulturell och begreppslig mening utan det sker framför allt i en kroppslig mening. De olika idéströmningar som funnits under lång tid – idén om raser, hierarkier i naturen och förbättringstanken – får i rashunden en kroppslig form. Den materiella dimensionen är ofrånkomligen ständigt närvarande. Skapandet av hundraser är inget poststrukturalistiskt spel med språket utan det får verkliga följder för framför allt hunden vars kropp och biologi ändras utifrån de ideal som finns om rasrenhet och utseende.

Vidare forskning

Genom att undersöka utvecklingen mot ett modernt rashundssystem i Sverige har jag kunnat ge ett bidrag till ett område där det inte finns någon tidigare svensk forskning. Därmed har jag kunnat utöka förståelsen för hur människa och hund påverkade varandra runt förra sekelskiftet och vilken betydelse som ras och renrasighet fick i förhållande till hunden. Även om det inte finns någon tidigare svensk forskning bygger undersökningen på den betydande mängd

forskning som skett om rashunden internationellt, främst kring utvecklingen i Storbritannien. Som jag visat i undersökningen importerar SKK i princip ett färdigt system för bedömning, registrering och rasförädling från Storbritannien vilket gör den svenska utvecklingen avhängig den brittiska. Det finns dock vissa skillnader mellan den svenska och den brittiska utvecklingen, vilket jag har lyft fram i undersökningen. I korthet skiljer sig den svenska utvecklingen främst åt genom den vikt som läggs vid funktion kontra utseende. I Sverige var hunduppfödningen inte lika kommersiellt inriktad som i Storbritannien, den svenska samhällselitens dominans inom SKK gjorde att klubbens främsta fokus låg vid jakthunden och dess funktion. En ytterligare skillnad mot den brittiska utvecklingen är den roll som historien spelar i berättelsen om rashunden. Som Kathleen Kete beskriver var utvecklingen i Storbritannien inriktad på framsteget och att förbättra hundarna medan rashunden i Frankrike representerade en blandning mellan modernitet och romantik där hundrasen tilldelades en roll i ett romantiserat förflutet. Den svenska debatten har där mycket gemensamt med den franska i och med de beskrivningar som sker av bland annat den nordiska spetsen som nationalhund.

På grund av det tidigare forskningsläget har det varit nödvändigt att teckna en bred bild av utvecklingen för att förstå de aspekter som spelar in i diskussionerna om ras och renrasighet i Sverige. Det finns därför utrymme för fördjupning inom flera områden som undersökningen behandlar: SKK:s tillblivelse, rasavel, utställningskultur och de ideal som hundarna avlades efter. Även nationalismens inflytande på debatten skulle behöva en närmare undersökning. De tidskrifter som har använts som källmaterial är omfattningsrika och lämnar flera uppslag till vidare undersökningar. Det finns till exempel en hel genre med jaktberättelser och berättelser om enskilda hundar i tidskrifterna som inte har använts i den här undersökningen men som skulle kunna ge en fördjupad bild av hur människa och hund förhåller sig till varandra. Det material som har undersökts här är av naturliga skäl ensidigt berättat ur människans synvinkel. Att djur inte lämnar några dokument efter sig är ett problem i undersökningen av djurens historia, vilket diskuteras av bland annat historikern Erica Fudge.²⁸⁶ Det problemet blir ännu tydligare från en posthumanistisk utgångspunkt, att inte kunna komma ifrån det mänskliga perspektivet blir problematiskt. Att använda källmaterial där hunden tydligare framträder som aktör hade därför kunnat fördjupa bilden av rashundssystemets uppkomst och den påverkan det fick på människa och hund.

---

²⁸⁶ Erica Fudge, "A Left-Handed Blow: Writing the History of Animals", I *Representing Animals*, red. Nigel Rothfels (Bloomington, Ind.: Indiana University Press, 2002).

Idag går det att se att en annan berättelse om rashunden har blivit dominerande än 1800-talets och det tidiga 1900-talets fokus på rasförädling och framsteg. Den mest frekventa berättelsen idag är snarare en modern Ikarosmyt där människan med sitt övermod har "förädlat" hundraserna till att bära på diverse genetiska sjukdomar som orsakar svårigheter att andas eller röra på sig, allt efter vilken ras det gäller. Där kan rashunden snarare ses som en symbol för hur det kan gå när människans vilja att kontrollera och förbättra naturen, den humanistiska och vetenskapliga ambitionen, når vägs ände. Genom att använda posthumanism och specifikt Haraway som ingångspunkt till frågan om den renrasiga hunden har jag haft ambitionen att få en insyn i vad som ligger bakom rashunden som fenomen. Genom att undersöka hur de uppdelningar som Haraway kritiserar har konstruerats, som natur/kultur och subjekt/objekt, har jag även velat bidra till att ge en djupare förståelse för varför och hur de här uppdelningarna har konstruerats och vidmakthållits inom hundkulturen och hur detta påverkar hur man förhåller sig till och debatterar hunden som rashund än idag.

Litteratur- och källförteckning

Bilder

Titelsida – ”Benämning på hundens yttre kroppsdelar”, hämtad från Hamilton, Adolf Patrik, *Kännetecknen på de flesta hundraser: med talrika illustrationer* (Stockholm: Nordin & Josephson, 1900), s. iv.

Figur 1 – ”All’s todt!”, Porträtt av stövaren Karo, Ägare Adolf Patrik Hamilton. Teckning av Bruno Liljefors., hämtad från *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1897), titelplansch.

Källmaterial

Hamilton, Adolf Patrik, *Kännetecknen på de flesta hundraser: med talrika illustrationer* (Stockholm: Nordin & Josephson, 1900).

Sundström, Carl Rudolf, *Handbok för hundvänner: allmänfattlig skildring af hundens naturaliehistoria, raser, användning, vård och skötsel: efter Viggo Møllers "Hunden og hunderacerne" samt andra framstående verk* (Stockholm: Geber, 1889).

Svenska Kennelklubbens stambok, Band 1 (1893).

Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner, 1887–1890

C.O.W., ”Herr redaktör!”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888) s. 28.

G. K., ”Vigten af att begagna rena raser vid hundafvel”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888) s. 14–15.

Hamilton, Adolf Patrik, ”Upprop”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888), s. 10–11.

Hamilton, Adolf Patrik, ”Upprop till Sveriges Hundvänner”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1889), s. 23.

Hamilton, Adolf Patrik, ”I Stöfvarefrågan”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1890), s. 15–16.

Hamilton, Adolf Patrik, ”Svenska Kennel-klubben”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1890), s. 21–22.

Hunden – Anmälan av redaktionen, ”Anmälan”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1887), s. 1.

Hunden – Notis, ”Svenska Kennel-Klubben”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1889), nr. 12.

Hunden – Notis, ”Stubbsvansar”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888), s. 3.

Hunden – Osignerat, ”Om hundraserna”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1887), s. 4–5, 25–26, 31–32.

Hunden – Redaktion, ”Svenska Kennelklubben”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1890), s. 1.

Hunden – Replik av redaktör, ”Dalbohunden”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1890), s. 11–12.

Hundvän, ”Svensk Kennel-Club”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888), s. 46.

Observator, ”Något om hundhandel”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1887), s. 42–43.

R. Ap-g., ”Några ord om den föreslagna hundstamboken”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888), s. 20.

Rydholm, Olof Birger, ”Hvart har smålandsrasen tagit vägen?”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1887), s. 53–54, 66–67, (1888) s. 2.

Ulmgren, Otto, ”Något om ’vikten af att begagna rena raser vid hundafvel’”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888), s. 22–23.

Wendel, Arthur, ”Ett inlägg i frågan om Svensk Hund-stambok och Svensk Hundafvel”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1888), s. 27–28.

Y., ”Hundkulturens ståndpunkt inom vårt land fordom och intill våra dagar”, *Hunden: Illustrerad tidning för jägare och hundvänner* (1887) s. 2, 8, 15–16, 23–24.

Tidning för idrott, 1890–1892

Medlem af Kennelklubben, ”Gråhunden och långhåriga lapphunden”, *Tidning för idrott* (1891), s. 6.

Svenska Kennelklubbens tidskrift, 1893–1914

Cederström, Carl, ”Ovanlig korsningsprodukt”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1897), s. 89.

C.H.S., ”Ordförändenas för gruppnämnderna redogörelser för hundutställningen 1897”, *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1897), s. 187–188.

- Dt., "Fullblod", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1894), s. 74–76.
- E. Th-g, "Vore icke en standardtyp önskelig för vår s:t Bernhardsras?", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914), s. 843–846.
- Gripenberg, Bertel, "Pointertyper och pointerideal", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914) s. 73–79.
- Gripenberg, Bertel, Key, Ellen & Didring, Ernst, "Kan en hund vara en god kamrat och vän åt människan?", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914), s. 5–9.
- Grönberg, Gösta, "Några drag ur gordonsetterns äldre historia", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914), s. 178–188.
- Hamilton, Adolf Patrik, "O. B. Rydholm", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1900) s. 20–24.
- Hemberg, Eugen, "Blodhunden", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1896), s. 105–115.
- Hennings, R. T., "Pointer eller Setter?", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1894), s. 15–20.
- Hennings, R. T., "Till styrelsen för Sv. Kennelklubben!", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1896), s. 1–2.
- Klinckowström, Axel, "Om stamträd och urval", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1897), s. 28–31.
- Klinckowström, Axel, "Den s.k. 'Nordiska Spetsens', framtid särskildt med hänsyn till hans spridning i mellersta Sveriges marker.", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1898), s. 10–16.
- Klinckowström, Axel, "A. P. Hamilton: Kännetecken på de flesta hundraser", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1900), s. 147–149.
- Knudtzon, Marie, "Pekinesern", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1913), s. 264–268.
- Meddelanden från Svenska Kennelklubben, "En dam prisdomare vid årets utställning", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1911), s. 122.
- P. M., "Om hunden i Central-Afrika.", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1893), s. 52–54.
- R. E-a., "I anledning af 'Något om raser och rasbildning.'", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1893), s. 73–74.
- Rydholm, Olof Birger, "Något om raser och rasbildning", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1893) s. 90–93, 123–129.
- Rydholm, Olof Birger, "Några ord om mina stamhundar jemte deras kända förfäder", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1898), s. 215–227.
- Sahlin, S., "Nordiska spetsen", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914), s. 94–107.
- Samzelius, Hugo, "Långhåriga Lapphunden", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1894), s. 10–13.

- Samzelius, Hugo, "Hundutställningen i Stockholm", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1894), s. 118–121.
- Samzelius, Hugo, "Mera ang. 'den nordiska spetsens framtid'.", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1898), s. 63–64.
- Samzelius, Hugo, "Återblick på 1913", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914), s. 1–3.
- Samzelius, Hugo, "Svenska Kennelklubbens stiftande", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914), s. 625–716.
- Sp–e, "Förslag till profning af stöfvare", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1895), s. 76–77.
- Svenska Kennelklubben, "Stadgar för jaktprof med hönshundar", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1908).
- Wiberg, Frans G., "Standardtyp för 'vår' s:t Bernhardsras", *Svenska Kennelklubbens tidskrift* (1914), s. 957–960.

Litteratur och elektroniska källor

- Broberg, Gunnar, *Kattens historia: Sverige speglad i djurets öga* (Stockholm: Atlantis, 2004).
- Da Cal, Enrique Ucelay, "The influence of animal breeding on political racism", *History of European Ideas* 15:4–6 (1992) s. 717–725.
- Danell, Kjell (red.), *Jaktens historia i Sverige: vilt, människa, samhälle, kultur* (Stockholm: Liber, 2016).
- Davies, Tony, *Humanism* (Lund: Studentlitteratur, 2010).
- Derry, Margaret E., *Bred for perfection: shorthorn cattle, collies, and Arabian horses since 1800* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2003).
- Dirke, Karin, *De värnlösas vänner: Den svenska djurskydds rörelsen 1875–1920*, doktorsavhandling (Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 2000).
- Dirke, Karin, "Från bruksdjur till livskamrat: Hundens 1900-talshistoria speglad i folkkulturen", i *Från renhållningshjon till modeaccessoar: 10 000 år av relationer människa–hund i Sverige: föredrag vid ett symposium i Uppsala 15 februari 2013*, red. Anne-Sofie Gräslund & Ingvar Svanberg (Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs akademien för svensk folkkultur, 2014).
- Ekberg, Henrik, "Bertel Gripenberg", i *Biografiskt lexikon för Finland*, <https://www.blf.fi/artikel.php?id=3208> [hämtad 2022-12-02].
- Franzén, Olle, "Axel A C R E Klinckowström", i *Svenskt biografiskt lexikon*, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=11597> [hämtad 2022-12-02].
- Freud, Sigmund, *Vi vantrivs i kulturen* (Stockholm: Röda rummet, 1995 [1930]).

- Fudge, Erica, "A Left-Handed Blow: Writing the History of Animals", I *Representing Animals*, red. Nigel Rothfels (Bloomington, Ind: Indiana University Press, 2002).
- Grönberg, Gösta, "Hunden", *Nordisk familjebok*, Uggleupplagan (Stockholm: Nordisk familjeboks förlags aktiebolag, 1909) [Faksimil].
- Haraway, Donna J., *Apor, cyborger och kvinnor: att återuppfinna naturen* (Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2008).
- Haraway, Donna J., *Manifestly Haraway* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2016).
- Haraway, Donna J., *When species meet* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2008).
- Hermelin, Göran, *Hunden - förr och nu* (Stockholm: LT i samråd med Sv. kennelklubben, 1977).
- Holmberg, Gustav, Nordin, Svante & Tunlid, Anna red., *Djurens idéhistoria* (Nora: Nya Doxa, 2010).
- Johannisson, Karin, *Den mörka kontinenten: kvinnan, medicinen och fin-de-siècle* (Stockholm: Norstedt, 1994).
- Kete, Kathleen, *The beast in the boudoir: petkeeping in nineteenth-century Paris* (Berkeley: University of California Press, 1994).
- Libell, Monica, *Morality beyond humanity: Schopenhauer, Grysanowski, and Schweitzer on animal ethics*, doktorsavhandling (Lund: Avd. för idé- och lärdomshistoria, Lunds universitet, 2001).
- Libell, Monica, "Från kolonialism till posthumanism", i *Djurens idéhistoria*, red. Gustav Holmberg, Svante Nordin & Anna Tunlid (Nora: Nya Doxa, 2010).
- Liedman, Sven-Eric, *I skuggan av framtiden: modernitetens idéhistoria* (Stockholm: Bonnier Alba, 1997).
- Lindholm, Åsa, *Svenska hundraser: ett kulturarv – Swedish native breeds: a cultural heritage* (Stockholm: Sellin & partner bok och idé, 2007).
- Lindholm, Åsa & Barvefjord, Ulla, *Hundraser i Sverige* (Stockholm: Prisma, 2005).
- Lindin, Leif och Svanberg, Ingvar, "Den jämtländska spetsen – en pälshund? Hundskinn och pälshundsuppfödning i norra Sverige", *Svenska landsmål och svenskt folkliv*, (1997), s. 133–158.
- Lindin, Leif och Svanberg, Ingvar, "Samernas hundar i äldre tid", *Saga och Sed. Kungl. Gustav Adolfs Akademiens Årsbok 2012–2013* (2013), s. 105–124.
- Nyrén, Ulf, *Rätt till jakt: en studie av den svenska jakträtten ca 1600–1789*, doktorsavhandling (Göteborg: Institutionen för historiska studier, Göteborgs universitet, 2012).

- Olausson, Lennart, "Från text till text", i *Idéhistoria i tiden: perspektiv på ämnets identitet under sjuttiofem år*, red. Nils Andersson & Henrik Björck (Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2008).
- Palmborg, Nils, *Svenska kennelklubbens jubileumsbok 1889–1989: en årskrönika* (Bromma: Svenska kennelklubben, 1990).
- Prins, Baukje, "The Ethics of Hybrid Subjects: Feminist Constructivism According to Donna Haraway", *Science, Technology, & Human Values*, 20:3 (1995), s. 352–367.
- "Ras", i *Nationalencyklopedin* (NE), <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/ras> [hämtad 2021-12-28].
- "Ras", i *Nordisk familjebok*, Första utgåvan (Stockholm: Gernandts boktryckeri-aktiebolag, 1889) [Faksimil].
- Ritvo, Harriet, *The animal estate: the English and other creatures in the Victorian age* (Cambridge, Massachusetts: Harvard Univ. Press, 1987).
- Ritvo, Harriet, *The platypus and the mermaid, and other figments of the classifying imagination* (Cambridge, Massachusetts: Harvard Univ. Press, 1997).
- Sandström, Erika, *Han, hon och hunden: feminiseringen av svensk hundsport 1918–2017* (Uppsala: Uppsala universitet, 2018).
- Skabelund, Aaron, "Breeding Racism: The Imperial Battlefields of the 'German' Shepherd Dog", *Society and Animals* 16 (2008), s. 354–371.
- Skovdahl, Bernt, *Förlorad kontroll: den ifrågasatta framstegstanken* (Stockholm: Dialogos, 2010).
- Sundström, Carl Rudolf, "Hunden", *Nordisk familjebok*, Första utgåvan (Stockholm: Gernandts boktryckeri-aktiebolag, 1884) [Faksimil].
- Svanberg, Ingvar, "Skäller när han skälla bör", i *Från renhållningshjon till modeaccessoar: 10 000 år av relationer människa–hund i Sverige: föredrag vid ett symposium i Uppsala 15 februari 2013*, red. Anne-Sofie Gräslund & Ingvar Svanberg (Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs akademien för svensk folkkultur, 2014).
- Svenberg, Josef, "Därför upprör kronprinsessans valpval", *Dagens Nyheter* (DN) 18/8 2020, <https://www.dn.se/insidan/darfor-uppror-kronprinsessans-valpval/> [hämtad 2021-04-17].
- Svenska Kennelklubben, *Standard för cocker spaniel*, <https://www.skk.se/sv/hundraser/cocker-spaniel/> [hämtad 2021-04-17].
- Svenska Kennelklubben, *Det här är Svenska Kennelklubben*, <https://www.skk.se/sv/om-skk/det-har-ar-skk/> [hämtad 2022-11-17].
- Sveriges Television, *Mötet – Renras eller blandras?* (TV-program), (Stockholm: Sveriges Television 2021), <https://www.svtplay.se/video/31224674/motet/motet-sasong-2-renras-eller-blandras>.

- Thomas, Keith, *Man and the natural world: changing attitudes in England 1500-1800* (London: Penguin, 1984).
- Thorman, Staffan, "Hunden som människans följeslagare genom tiderna", i *Från renhållningshjon till modeaccessoar: 10 000 år av relationer människa–hund i Sverige: föredrag vid ett symposium i Uppsala 15 februari 2013*, red. Anne-Sofie Gräslund & Ingvar Svanberg (Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs akademien för svensk folkkultur, 2014).
- Wallen, Martin, "Foxhounds, Curs, and the Dawn of Breeding: The Discourse of Modern Human–Canine Relations", *Cultural Critique* vol. 79 (2011), s. 125-151.
- Wolfe, Cary, *Animal rites: American culture, the discourse of species, and posthumanist theory* (Chicago: University of Chicago Press, 2003).
- Wolfe, Cary, *What is posthumanism?* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2010).
- Woolf, Virginia, *Flush: historien om en hund* (Stockholm: Trevi, 1982).
- Worboys, Michael, Strange, Julie-Marie & Pemberton, Neil, *The invention of the modern dog: breed and blood in Victorian Britain* (Baltimore, Maryland: Johns Hopkins University Press, 2018).
- Åsberg, Cecilia, "Läskunnighet bortom humanioras bekvämlighetszoner", i *Posthumanistiska nyckeltexter*, red. Cecilia Åsberg, Martin Hultman & Francis Lee (Lund: Studentlitteratur, 2012).
- Åsberg, Cecilia, "Donna J. Haraway: den motvilliga posthumanisten", i *Posthumanistiska nyckeltexter*, red. Cecilia Åsberg, Martin Hultman & Francis Lee (Lund: Studentlitteratur, 2012).
- Åsberg, Cecilia, Hultman, Martin & Lee, Francis, "Möt den posthumanistiska utmaningen", i *Posthumanistiska nyckeltexter*, red. Cecilia Åsberg, Martin Hultman & Francis Lee (Lund: Studentlitteratur, 2012).
- Öhman, Marie, "Från humanism till posthumanism", i *Litteratur och språk: Ekokritik, Jean-Henri Fabre, Återvinningens estetik, Kerstin Ekman, Humanism och posthumanism, Elektriska får och mekaniska människor, Djurkaraktärer, Kultur och hållbar utveckling*, red. Sture Packalén (Västerås: Mälardalens högskola, 2009).